

ΠΟΙΟΣ ΗΤΟΝ Ο ΦΟΝΕΥΣ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ ΜΟΥ

— Σήμερα πιά θά φάγω μιά βούκα ψωμί νά πάγη στην καρδιά μου! — Είπεν ἡ μήτηρ μου καθεζομένη μεταξύ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου παρὰ τὴν λιτὴν τράπεζαν, ἣν ὁ ὑπηρέτης εἶχε παραθέσει εἰς τὸ δωμάτιόν μας.

— Πρῶτα κάμε το, καὶ ὕστερα πέ το, μητέρα. — Ἀπήντησε πειρακτικῶς ὁ ἀδελφός μου, διότι ἀπὸ τινος πολλάκις μὲν ἤκουε τὴν καλὴν ταύτην πρόθεσιν, ποτὲ ὅμως δὲν τὴν ἐβλεπε πραγματοποιμένην.

Ἡ μήτηρ, συνειθισμένη εἰς παρομοίας τοῦ νεωτέρου τῆς υἱοῦ παρατηρήσεις, οὐδ' ἐπρόσεξε κἀν εἰς τοὺς λόγους του. Ἀλλ' ἐπιστραφεῖσα πρὸς τὴν ὀπισθεν αὐτῆς θύραν, ἵνα βεβαιωθῇ ὅτι εἶναι κεκλεισμένη,

— Καὶ μὴ μοῦ ἀφήσετε, εἶπεν, αὐτὴ τὴν "σεισουράδα" νά ξαναμβῇ δὸς μέσα. Ὡ, χαρά στὸ μας ἀλήθεια, σταῖς "τούμπαις" καὶ τοὺς "σάλτους"!

"Σεισουράδα" ἦτον ὁ Γάλλος ὑπηρέτης τοῦ ἐπὶ τὸν Βόσπορον ξενοδοχείου, ἐν ᾧ ἡ μήτηρ μου ἦλθε νά μὲ συναντήσῃ, μόλις ἀφικόμενον ἐκ τῆς Ἑσπερίας. Τὸ πρωτοφανὲς διὰ τὴν ἐπαρχιώτιδα σχῆμα τοῦ "φράκου", αἱ συνεχεῖς τοῦ καταξυρίστου Γάλλου ὑποκλίσεις, ἐνέπνευσαν εἰς αὐτὴν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀκατάληπτον ἀντιπάθειαν. Καὶ τὸ χειρότερον ἦτο, ὅτι ὁ δυστυχὴς ὑπηρέτης προσπαθὼν καὶ καλὰ νά κατακτήσῃ τὴν εὐνοϊάν της ἐπολλαπλασίαζε τοὺς "σάλτους" καὶ ταῖς "τούμπαις" αὐτοῦ, ὑποκλινόμενος οὕτω πιθηκιστικῶς, ὥστε ἐκορύφωσε, κατ' αὐτάς ἐτι τὰς πρώτας ἡμέρας, τὴν ἐναντίον αὐτοῦ ἀγανάκτησιν τῆς μητρός μου, ἣτις καὶ τὸν ἐβάπτισε μὲ τὸ ὄνομα τῆς σεισοπυγίδος, διότι, ἔλεγεν, εἶχε "θηλυκό", τουτέστι καταξυρίστον πρόσωπον καὶ δὲν ἤμποροῦσε νά σταθῇ στὰ "ξερὰ" του, χωρὶς νά σκύψῃ τὸ κεφάλι καὶ νά σείσῃ τὴν οὐρά του.

Μετά τινας οὕτω πως ἐμπαικτικὰς παρατηρήσεις καὶ ἐπὶ τοῦ ὅλου παραστήματος καὶ τῆς ἐνδυμνασίας τοῦ ἀτυχοῦς Λουῆ, ἡ μήτηρ μου διέκοψεν ἀνεπαίσθητως τὸ γεῦμά της καί, προσηλώσασα τοὺς

ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ παράθυρον, ἐβυθίσθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς σκέψεις, κατὰ τὴν συνήθειάν της.

Ὁ Βόσπορος ἐκυλίετο χαριέντως ὑπὸ τὰ βλέμματά μας· πολυάριθμα ἰσχυροτενὴ ἀκάτια διέσχισον τὰ κυανὰ τοῦ νερά κατ' ἀντιθέσεις διευθύνσεις, ὥς χελιδόνες πετώσαι μετ' ἀπαραιμίλου ταχύτητος. Ἡ μήτηρ μου τὰ παρητήρει δι' ἀπλανῶν ὀμμάτων· καὶ μετὰ μακρὰν σιωπὴν ἀναστενάξασα βαθέως,

— Διὲς ἐσὺ! εἶπε, πὼς περνοῦν τὰ χρόνια, καὶ γυρνοῦν τὰ πράγματα! Δὲν θά γυρίσῃ τὸ παιδί μου, ἔλεγα, δὲν θά προφθάσῃ νά ἔλθῃ πίσω, καὶ θ' ἀποθάνω, καὶ θά μείνουν τὰ μάτια μου ἀνοιχτά, ἀπὸ τὴν λαχτάρα ποῦ ἔχουν νά τὸ διοῦνε! Ὅλ' ἡμερίτσα παραφύλαγα τοὺς δρόμους καὶ ρωτοῦσα τοὺς διαβάτας. Μὴ σφαλῆς, Μιχαῆλε, ἀφ' ἣν ἀνοιχτὴ τὴν θύρα ἕως στὰ μεσάνυχτα. Μὴ σφαλῆς, Μιχαῆλε, μπορεῖ νά ἔλθ' ἀκόμη. Καὶ δὲν θέλω νά ἔλθῃ τὸ παιδί μου καὶ νά βρῇ κλειστή τὴν θύρα μου. Φθάνει ποῦ εἶναι τόσα χρόνια ἔρημο καὶ ξένο, ἄς μὴν ἔρθῃ καὶ στὸ χωριό του νά τοῦ φανῇ πὼς δὲν ἔχει κανέναν εἰς τὸν κόσμον, ποῦ νά φυλάγῃ τὸν ἐρχομό του. Σάν ἐπλάγιασα, σ' ἐβλεπα ὅτ' ὄνειρόν μου, καὶ μ' ἐφαίνετο πὼς ἄκουα τὴν φωνή σου, κ' ἐσηκονόμουν καὶ ἀνοίγα τὴν θύρα· ἤλθες, παιδί μου! Ἡτὰν ὁ ἀγέρας ποῦ σβυτζίνιζε στὸν δρόμο.

Καὶ ἔτσι ξημέρωνε, καὶ ἔτσι βράδευε. Ὅχτ' ὅχτ' ἡμερὰς πέρασαν, ψωμί δὲν ἐπῆγε στὴν καρδιά μου. Γιάτ', δὲν θά προφθάσῃ νά ἔλθῃ τὸ παιδί μου, ἔλεγα, καὶ θά πεθάνω καὶ θά μείνουν τὰ μάτια μ' ἀνοιχτά! Καὶ διὲς ἐσὺ! Τώρα ποῦ σ' ἔχω κοντά μου, τώρα ποῦ σὲ θεωρῶ, μοῦ φαίνεται σάν νά ἦταν χθὲς ποῦ διάβηκες καὶ σήμερα ποῦ ἦλθες. Καὶ οἱ πίκραις ποῦ ἦπιά, παιδί μου, καὶ οἱ τρομάραις ποῦ ἐτράβηξα εἶναι σάν νά μὴν ἦταν ποτέ!

Ἐδὼ ἔκοψε μηχανικῶς ὀλίγον ἄρτον, ὥς ἐάν ᾔθελε νά ἐξακολουθήσῃ τὸ φαγητόν της· ἀλλὰ πρὶν τὸν θέσῃ εἰς τὸ στόμα, ἠτένισε πάλιν διὰ τοῦ παραθύρου, εἶδε τὸν ἀείρροον Βόσπορον, εἶδε τὰ παλινσοστούντα σκάφη, καὶ στενάχασα ἐκ μέσης καρδίας ἐπ' ἀνέλεον ἀργὰ καὶ θλιβερά.

— Ἐτσι περνοῦν τὰ χρόνια, καὶ γυρνοῦν τὰ πράγματα! Ἀπ' ἐκεῖ ποῦ ἐφοβοῦμαι δὲν ἔπαθα τίποτε· καὶ ἀπ' ἐκεῖ ποῦ ἤμουν ἡσυχὴ ἦλθε τὸ κακό! Ἐπῆγες εἰς τὴν ἀκρὴ τοῦ κόσμου, παιδί μου, καὶ δὲν ἐχάθηκες, κ' ἐγύρισες. Καὶ ὁ Χρηστάκης μας — πέντε ὥραις δρόμον ἐπῆγε, κ' ἐμείνεν ἐκεῖ... Ἐ... μόνον οἱ νεκροὶ δὲν γυρίζουν

πίσου!...

Ήτανε παραμονή τῶν Φωτῶν — ξεύρεις πῶς εἶναι ἡ καρδιά μου σὲ τέτοιαις ἐπίσημαις ἡμέραις. Ἐνθυμήθηκα τὸν μακαρίτη τὸν πατέρα σου, κ' ἐνθυμήθηκα, πῶς μιὰ τέτοια παραμονή, σάν εἶδες τοῦ κόσμου τὰ παιδιά πού κρατοῦσαν ταῖς "σουρβιαῖς" καὶ "σοῦρ-βιζαν" τοὺς ἀνθρώπους μέσ' στὸν δρόμο, πῆρες καὶ σὺ μιὰ σκούπα καὶ ἄρχησες νὰ χτυπᾷς τὸν πατέρα σου πιά στὴν ράχη καὶ νὰ τὸν σουρβιζῇς: «Σοῦρβα, σοῦρβα! γερό κορμί, γερό σταυρί, ὅλο γεῖα καὶ δύναμι, καὶ τοῦ χρόν' γεροί!» Ἔτσι μικρὸ πού ἦσουνε, ἤξευρες τὰ λόγια. Καὶ τὸ χάρηκεν ὁ μακαρίτης, καὶ σὲ πῆρε στὴν ἀγκαλιά του καὶ σὲ φίλησε: — Ἐχε τὴν εὐχή μου, καὶ νὰ μοῦ τρανέψης! — Καὶ σ' ἔδωκε μιὰ πεντάρα, καὶ μ' ἔκοινησε μὲ τὸ δάχτυλο καὶ μὲ εἶπε. — Ἀὐτὸ τὸ παιδί, γυναικα, θά γένῃ! — Πού τὸ ἤξευρε, πῶς ὕστερ' ἀπὸ τρεῖς μῆνες θεὸς ν' ἄφῃν' ὄρφανό! Καὶ πού τὸ ἤξευρε, πῶς οἱ παραμοναῖς τῶν Φωτῶν θεὸς νᾶρχουνταν καὶ θά περνοῦσαν καὶ σὺ θά κακοπάθιαζες στὴν ξενιτειά κι ἐγὼ θεὸς νᾶκλαιγα μονάχη!

Ἔτσι κ' ἐκείνη τὴν παραμονή. Ὁ Μιχαῆλος πού μὲ ἤξευρεν, ἐπῆγεν ἀπὸ νωρίς εἰς τὸ βουνό καὶ ἔφερε μιὰ σουρβιά: Ἐνα μεγάλο κλωνὶ γεμάτο σφιχτά καὶ πράσινα μάτια. — Μ' αὐτὰ τὰ σοῦρβα, μανὰ, θά διοῦμεν ἀπόψε τὴν τύχη μας. — Σάν ἦρθεν ὁ Χρηστάκης στὸ σπίτι, ἐκαθήσαμε στὸ παραγῶνι κ' ἐχωρίσαμε τὴν φωτιά σὲ δυὸ μεριαῖς, καὶ ἄρχησεν ὁ Μιχαῆλος νὰ βάξῃ τὰ σοῦρβα στὴν μέση πιά στὴν καυτερή τὴν πλάκα, γιὰ νὰ διοῦμε τὴν τύχη μας. Πρῶτα πρῶτα σ' ὀνομάτισεν ἐσένα, κ' ἔκοψε σοῦρβο καὶ τὸ ἔβαλε. Καὶ μόλις τῶβαλεν, ἐβρόντηξε καὶ πήδηξε κι ἐβῆκεν ἀπ' τὴν στιά. Ἔχε τὴν εὐχή μου, Μιχαῆλο! τοῦ εἶπα. Ἀπόψε εὐφρανες τὴν καρδιά μου. Σάν εἶν' ὁ Γιωργῆς μας γερός, εἶμασθ' ὅλοι καλά! Ὑστερα μ' ὀνομάτισεν ἐμένα. Ἔ! κ' ἐγὼ, πές, καλὰ πῆγα. Ὑστερα ὀνομάτισε τὸν Χρηστάκη — καὶ διὲς ἐσύ! Τὸ μάτι τῆς σουρβιάς ἔμεινε πιά στὴν πλάκα πού τῶβαλε, σιγανὸ καὶ ἀκίνητο, ὥστε πού ἐμαύρισε κ' ἐκάπνισε κ' ἔγειρεν ὀλίγο καὶ ἐκάηκε! — Χριστὸς καὶ Παναγιά, παιδάκι μου! τοῦ εἶπα. Δὲν ἔβαλες καλὸ σοῦρβο! Κ' ἐπῆρα τὴν σουρβιὰν ἀπὸ τὸ χέρι του κ' ἐδιάλεξα τὸ πιὸ καλὸ τὸ μάτι καὶ ἀνοῖζα κουνούρι τοπο στὴν φωτιά καὶ τὸ ἔβαλα... Ἐκάπνισεν ὀλίγο, ἐμαύρισεν, ἐτανίσθη κ' ἔμεινε στὸν τόπο! Τὸτ' ἐγέλασεν ὁ Χρηστάκης δυνάτ' κ' ἐπῆρεν ἓνα δαυλὶ καὶ ἀνεκάτωσε τὰ κάρβουνα καὶ εἶπε: — Ἐγὼ, μητέρα, εἶμαι βασταγερός ἀνθρώπος, τὸ ξέρεις. Ἔτσι

εὐκολα εὐκολα δὲν πηδῶ νὰ φύγω μέσ' ἀπὸ λίγη ζέστη σάν. καὶ λόγου σας. Ἄν θέλῃς νὰ ἰδῇς τὴν τύχη μου, φέρ' ἐδῶ! —

Καὶ πῆρε τὸ κλωνὶ ἀπὸ τὸ χέρι μου καὶ τὸ ἔβαλε μέσ' στὴν φωτιά. Κ' ἐπυρόθησαν τὰ σοῦρβα καὶ ἤρχησαν νὰ βροντοῦν καὶ νὰ πηδοῦνε...

Τώρα, λέγε μου ἐσὺ ὅ,τι θέλεις. Σοῦρβα εἶναι σοῦρβα, τὸ ξέρω. Καὶ τὴν τύχη τὴν βλέπουν γιὰ τὴν συνήθεια, ὄχι γιὰ τὴν ἀλήθεια, κι αὐτὸ σωστὸ. Μὰ ὅταν θυμηθῶ τοὺς κούφιους ἐκείνους κρότους καὶ ταῖς μακρυναῖς τουφεκιάς, πού ὕστερ' ἀπὸ λίγαις ἡμέραις ἄρχησαν ν' ἀκούγονται τριγύρω στὰ χωριά, μοῦ ξεσηκόνετ' ἡ καρδιά μου, καὶ δὲν μπορῶ νὰ ἡσυχάσω. Τὸ πρᾶγμα ἦταν καθαρὸ καὶ ἔασπερο, μὰ μεῖς δὲν τὸ ψηφήσαμε, μόνο τὸ πῆραμ' ἐλαφρυὰ κ' ἐγελάσαμεν.

Ἐκεῖ πάνω στὰ γέλοια ἀνοῖξεν ἡ θύρα κ' ἐμβῆκεν ὁ Χαραλαμπίης τοῦ Μητάκου. Τὸν ξεύρεις. Ἦταν συνομήλικος τοῦ Χρηστάκη καὶ τὸν ἔμοιαζε πολὺ στὸ ἀνάστημα καὶ ταῖς πλάταις. Ὅσον ἦτο μικρὸς ἤρχετο συχνά στὸ σπίτι μας, μὰ σάν ἐμεγάλωσε κ' ἐπῆρεν ἄσχημο δρόμο, δὲν ἤμποροῦσα νὰ τὸν βλέπω μπροστά μου. Γιατὶ πολλαῖς φοραῖς ἔκαμνε τὸ κακὸ, καὶ τὸν ἐπαίρναν γιὰ τὸν Χρηστάκη. Τόσο πολὺ τὸν ἔμοιαζε, καὶ σάν συντεχνίταις ὅπου ἦτανε φοροῦσαν καὶ τὰ ἴδια τὰ ρούχα. Γι' αὐτὸ τὸν ἔβαλα μιὰν ἡμέρα μπροστά. Ἀπὸ τότε δὲν ἐξαναπάτησε στὸ κατώφλιο μας, κ' ἐκείνη τὴν βραδεῖά ἦλθε.

— Καλησπέρα, κυρά! Καλὸ στὰ κάμνετε!

— Καλὸ στὸν Λαμπή. Ἄν μὲ φέρνης κάνα γράμμα, κάτσε νὰ σὲ κερᾶσω.

— Ὅχι, κυρά, ἐγὼ τὴν παραιτήσα πιά τὴν "πόστα". Καὶ ἦρθα ἴσα ἴσα νὰ ξαναπῶ τοῦ Χρηστάκη νὰ μὴν ἀφήσῃ νὰ τὴν πάρῃ κανένας ἄλλος.

Ἐκεῖ, σάν νὰ μ' ἐταράχθηκεν ἡ καρδιά μου!

— Καὶ γιατί, Λαμπή;

— Γιατ' εἶναι καλὴ δουλειὰ ἡ "πόστα", κυρά, καλὴ δουλειὰ!

— Καὶ σάν εἶναι καλὴ δουλειὰ ἡ "πόστα", γιατί δὲν τὴν κρατεῖς τοῦ λόγου σου, πού τὴν εἶχες ὥς στὰ τώρα;

Θαρρεῖς τοῦ ἔδωκε κανεῖς μιὰ ματαιριά, καὶ ἄλλαξεν ἡ θεωρία του καὶ ἄρχησε νὰ μασσᾷ τὰ λόγια του.

— Ἐγὼ, κυρά, δυὸ χρόνια πῆγα κ' ἔφερα τὴν πόστ' ἀπὸ τὸ

σιδερόδρομο, ἔκαμ' ἀρκετούς παράδες. Τώρα πιά ἄς κάμουν καὶ οἱ φίλοι.

— Ἀκούσε νὰ σὲ πῶ, τοῦ εἶπα τότε, Λαμπή! Ἐσὺ ἂν ἔκαμες παράδες, καθὼς τὸ λένε — Θεὸς κ' ἡ ψυχὴ σου! Ἐμεῖς τέτοιους παράδες δὲν τοὺς χρειαζόμαστε. Ἐπειτα, ξεύρεις· οἱ “καὺμέδες” δὲν ἔχουν πλέον πέραση. Καὶ αὐτὸς ποὺ κουβαλεῖ τὴν “πόστα” δὲν μπορεῖ πλέον ν' ἀρχοντήνη μετὰ τὰ ὑστερήματα, ποὺ στέλνει κανένα ὀρφανό, ξενιτεμένο, μέσ' στὸ γράμμα, νὰ μνημονεύουν τὸν πατέρα του. Ὅσο γιὰ τὴν ἄλλη τέχνη ποὺ σ' ἀρχοντήνη, Λαμπή, νὰ ὁ Θεὸς καὶ ἄς σὲ κρίνῃ. Ἐμένα τὸ παιδί μου εἶναι χριστιανὸς καὶ τίμιος ἄνθρωπος, καὶ ξεύρει νὰ βγάλῃ τὸ ψωμί του μετὰ τὸν ἴδρω τοῦ προσώπου του.

Ἔτσι τοῦ εἶπα, γιατί τὸ ἤξευρα πῶς ἦταν κλέφτης. Καὶ κεῖ ποὺ τοῦ τάλεγα, παιδί μου, τὸν ἐπιάσε μιά τρέμουλα καὶ ἀσπίσαν τὰ χεῖλιά του, καὶ ἀγρίεψεν ἡ ματιά του, σὰν σεληνιασμένος. — ὦ, Παναγία μου! τρεῖς φορές· ἀνοίξε τὸ στόμα του νὰ συντύχη, καὶ τρεῖς φορές ἀκούσα τὰ δόντια τοῦ νὰ κροῦτοῦνται, παιδί μου, μὰ τὴν ᾠὴν του δὲν τὴν ἀκούσα! Ἔτσι ἐστρίφογύριζε τὸ νεκρὸ χλωμό του πρόσωπο! Καὶ εἶδα τὴν ἀπειρή του φρίκη καὶ τὴν ματιά του τὴν τρομαγμένη, ποὺ ξέταζε κλεφτάτα κλεφτάτα τὰ ρούχα, καὶ τὸ δεξὶ τοῦ χερί, ὥς ἀνάμεσα στὰ δάχτυλα! Ὡς νὰ ἦταν χρισμένος καὶ τί κι ἐφοβοῦντάν μὴν τὸ διοῦμε. Καὶ ὑστέρ' ἀπὸ τὸν φρικτὸν ἀγῶνα — ὦ, Παναγία μου! σὰν κανεὶς ποὺ, ψυχομαχῶν λαιμοπνιγμένος, παιδί μου,

— Μὴν ἀκοῦς τὸν κόσμο, κύρά! Ἐγὼ εἶμαι καλὸς ἄνθρωπος! εἶπε, κ' ἔκρυψε τὸ πρόσωπο μετὰ τὰ χεῖρια του, κ' ἐβγήκε, καὶ δὲν ἔκαλονόχτισε!

— Θάρρεῖς, μητέρα; Εἶπε τότε ὁ Χρηστάκης. Σὲ τῶλεγα καὶ δὲν τὸ πίστευες. Ἐσκότωσεν ἄνθρωπο, καὶ τὸν πιάνει τὸ αἷμα. Ὅλος ὁ κόσμος τὸ λέγει καὶ σὺ δὲν τὸ πιστεύεις. Ἀμα πῆς πῶς· ξεύρεις καὶ τι ποὺ ἔκαμεν — ἄς εἶναι καὶ γιὰ δοκιμὴ μονάχα — θάρρεῖ πῶς τοῦ λες γιὰ τὸ φονικό. Θάρρεῖ πῶς ἐφάνηκε τὸ αἷμα στὰ χεῖρια του, γιὰ νὰ τὸν προδώσῃ.

— Ἀφοῦ δὲν τὸ εἶδες μετὰ τὰ μάτια σου, τοῦ εἶπα, τί σὲ μέλει καὶ τὸν κακολογᾷς. Κάθε ἄρνι κρεμιέται ἀπὸ τὸ ἴδιο του πόδαρι. Καὶ ἂν εἶναι ἀλήθεια, ἔχει Θεὸ ποὺ θὰ τὸν κρίνῃ καὶ ἄς ὀνεύει! Κάμε μου μόνο τὴν χάρι, καὶ μὴ ἀνακατόνεσαι στὴν ὑπόθεσι τῆς

πόστα: Αὐτὸς χωρὶς αἰτία βέβαια δὲν τὴν παραιτᾷ.

— Δὲν ἀκοῦς ποὺ σοὺ τὸ λέγω, μητέρα; Εἶπε πάλ' ἐκεῖνος. Εἶναι τὸ αἷμα ποὺ τὸν πιάνει! Τὸ αἷμα, ποὺ ἔχυσε στὸν δρόμο του, ἐστοιχειώθηκε τώρα, καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ περάσῃ. Προχθὲς ἀναγκάσθηκε νὰ γυρίσ' ἀπὸ τὰ μισόδρομα καὶ ν' ἀφήσῃ τὴν πόστα. Ἀκούεις, εἶδε κάποιον ποὺ τὸν παραμόνευε; Χωρὶς ἄλλο ἦταν τὸ αἷμα. Γιατὶ λέγουν, πῶς ὅποιος σκοτώσῃ ἄνθρωπο καὶ δὲν σκεφθῇ νὰ γλύψῃ ἀπὸ τὸ μαχαίρι τοῦ τὸ αἷμα, ἢ θὰ στοιχειωθῇ νὰ τὸν πνίξῃ καμμιά μέρα, ἢ θὰ τὸν μαρτυρεύῃ, ὥς ποὺ νὰ τ' ὁμολογήσῃ καὶ νὰ τὸν κρεμάσουν.

— Νάχης τὴν εὐχή μου, παιδάκι μου, μὴ μοῦ ξεσηκόνεις τὴν καρδιά μου περισσότερο. Καὶ, νάχης τὴν εὐχή τῆς Παναγίας, μὴν ἀνακατόνευς αὐτὰ τὰ πράγματα! Γιατὶ σ' ἀκοῦει κανεὶς ἀπὸ τὴν ἐξουσία κ' εὐρίσκεις τὸν μπελά σου! Ἀφῆσε καὶ τὴν πόστα καὶ τὸν ποσιτέρη νὰ κουρεύωνται, καὶ βλέπε τὴν δουλειά σου, σὰν νοικοκυροπαίδι.

Μὰ κεῖνος ὁ μακαρίτης — τὸν ἤξευρες πῶς ἦτανε — δὲν τὸν ἐχωροῦσεν ὁ τόπος νὰ καθήσῃ. Τὸν ἔμαθα τέχνη καὶ τὸν ἀνοίξ' ἀργαστήρι, γιὰ νὰ πιάσῃ τὸν τόπο τοῦ πατέρα του. Μὰ, ἔλα ποὺ ἀγποῦσε νὰ γυρνᾷ μέσα στοὺς δρόμους!

— Ἀπ' ἐδῶ ὥς στὸ Λουλεβουργάκι, εἶπεν, εἶναι πέντε ὥραις δρόμος. Μιά φορά κάθε δεκαπέντε θὰ πάγω καὶ θὰ ἔλθω, γιατί ν' ἀφήσω νὰ ὤφελῃ ἄλλος;

— Ὅχι, νάχης τὴν εὐχή μου! Δὲν σ' ἀφήνω νὰ πάρῃς τὴν πόστα! Ὑποσχέσου μου πῶς δὲν τὴν παίρνεις, γιατί θὰ με κάμῃς νὰ χάσω τὴν ἡσυχία μου!

— Εἰ καλά, εἶπε τότε. Δὲν τὴν παίρνω. Ἀφῆσε νὰ μείνῃς καναδὺς μῆνες χωρὶς γράμμα, καὶ νὰ διῆς ἐσὺ πῶς θὰ τὸ μετανιώσῃς.

Αὐτὸ μ' ἐγγίξεν ἐκεῖ ποὺ μετ' ἐνοῦσε. Τὰ γράμματά σου δὲν ἤρχοντο τακτικά, γιατί τὰ ἀνοίγαν στὸν δρόμο. Καὶ δὲν φθάνει, ποὺ δὲν ἀφηναν μέσα τίποτε, μόνον ὕστερα ἐντρέπονταν νὰ τὰ φέρουν ἀνοιγμένα, καὶ ἔτσι ἔμενα ἐγὼ χωρὶς εἰδήσεις σου, κ' ἐκαθόμουν κ' ἐκλαία. Μολαταῦτα δὲν τοῦ εἶπα τίποτε. Τόσον καιρὸ ὑπόφερα, ἄς ὑποφέρ' ἀκόμα.

Ὅταν ἦλθεν ἡ ἡμέρα τῆς πόστας, τὸν βλέπω κ' ἐμβαίνει μετὰ τὸν σάκκο τοῦ “κονακιού” στὴν ἀμασχάλη, καὶ μετὰ τὸ τουφέκι στὸν ὠμὸ του.

— Τώρα πιά, μητέρα, είπε, τὸ κεραστικό δὲν θὰ πηγαίνει σὲ ξένα χέρια. Αὔριο πού θὰ σὲ φέρω τὸ γράμμα τοῦ Γεωργή, θὰ μοῦ τὸ δώσης ἐμένα. Ὅριστε;—

Εἶχαν περάσει κοντὰ δώδεκα ἡμέραις ἀπὸ ἐκείνη τὴν βραδεία, πού τοῦ τὸ εἶχα ἐμποδίσαι. Ὅπως πάντοτε, ἔτσι καὶ τότε εἶχαν ξεχασθῇ πλέον οἱ προφητεῖαις τῆς παραμονῆς τῶν Φωτῶν. Μὰ τὸν γυιὸν τοῦ Μητάκου δὲν τὸν ἐλυσμόνησα. Γι' αὐτὸ ἀρχησα νὰ τὸν νειδίξω, πὼς ἔκαμε δουλειὰ τοῦ κεφαλιοῦ του. Μὰ κείνος πού ν' ἀκούσῃ! Ἐπῆρε τὴν ὑποχρέωση πάνου του! Ὑπεσχέθηκε στοὺς προεστοὺς καὶ στὸν Καυμακάμη!

Σὰν εἶδα πού πᾶν τὰ λόγια μου χαμένα, τὸν ἔδωσα κ' ἐγὼ τὸ γράμμα σου, καί, ἔχε τὸν νοῦν σου δά, παιδί μου, τοῦ εἶπα, νὰ μὴ χάσης τὸ γράμμα τοῦ Γεωργή μας! — Θαρρῶ πὼς τότε βλέπω ἀκόμα! Ἐβγαλε τὸ φέσι του, ἐφίλησε τὸ χέρι μου, κ' ἐπῆγε... Ποιὸς τὸ ἔξευρε νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃ!...

Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα ἦτανε νάρθη ὁ καινούριος ὁ Δεσπότης. Οἱ ἐπίτροποι καὶ οἱ προεστοὶ ἐπῆγαν ἀπὸ νωρὶς εἰς τὸν σιδηρόδρομο· οἱ δάσκαλοι μὲ τὰ παιδιά τοῦ σχολεῖο ἀραδιασμένα· οἱ παππάδες καὶ οἱ ἄλλοι χωριανοὶ ἐβῆκαν καμμιὰν ὥρα δρόμο, γιὰ νὰ τὸν προσωπαντήσουν. Ὁ Μιχαήλος ἐπῆγε κ' ἐκεῖνος μαζί τους. Ἐμεινεν ἄδειο θαρρεῖς τὸ χωριό. Ἡ ὥρα τῆς πόστας ἦλθε, μὰ δὲν ἀνησύχησα γιὰ τὸν Χρηστάκη: Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλθῃ μὲ τὴν συνοδεία τοῦ Δεσπότη. Ὁ καιρὸς ἦταν καλὸς κ' ἐγὼ ἐφύλαγα στὸ πυραθύρι. Σὰν εἶδα τὸν κόσμον ἀπὸ μακριὰ πού ἐπέστρεφε, ἔσιαξα τὸ φακιόλι μου κ' ἐβῆκα ὡς ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ νὰ φιλήσω κ' ἐγὼ τοῦ Δεσπότη τὸ χέρι. Τὰ ἑξαπτέρυγα καὶ οἱ σημαίαις τῆς ἐκκλησίας ἔλαμπαν ἀπὸ μακριὰ εἰς τὸν ἥλιο, καὶ κατόπιν ἐγυάλιζαν οἱ σταυροὶ καὶ τὰ φελώνια τῶν παππάδων. Πίσω, στὸ ἓνα πλάγι, διέκρινα χρυσοσέλωτο τὸ ἄσπρο ἄτι, πού ἐπῆγαν γιὰ τὸν Δεσπότη· μὰ ὅσο καὶ ἂν ἐκόντευε, Δεσπότης δὲν ἐφαίνετο ἐπάνω του. Βγά! εἶπα μὲ τὸν νοῦ μου, καὶ ἀρχησα νὰ πλησιάζω ἀνήσυχη καὶ βιαστική.

— Φεῦγα, κυρά! ἐφώναξε τότε ἐν' ἀπὸ τὰ παιδιά, πού ἔτρεχαν ἐμπρὸς ἐμπρὸς μὲ τὰ γιορτερά τους. Φεῦγα πίσω, γιατί' ἔρχεται τ' ἀσκέρι! Ἀκούς ἐκόψαν τὸν σιδηρόδρομο καὶ μᾶς ἐπῆραν τὸν Δεσπότη!

Ἐκεῖ ἐτινάχθηκεν ἡ καρδιά μου! Ὁ πόλεμος ἀκούετο, μὰ οἱ Ροῦσσοι ἦτανε μακριὰ, ξεύρω κ' ἐγώ; στὰ Μπαλκάνια, μᾶς ἔλεγαν,

κι ἀκόμη παρὰ πέρα. Καὶ τώρα νὰ κόψουν ἑξαφνα τὸν σιδηρόδρομο. — Εἶδες, εἶπα, καὶ θὰ πάθῃ τίποτε τὸ παιδί! καὶ ἐκόπηκαν τὰ γονατὰ μου κ' ἔμεινα στὸν τόπο. Ἐκεῖ ἐπρόφθαε τὸ πλῆθος βιαστικό καὶ τρομαγμένο. Κ' ἐπρόβαλ' ὁ Σταυρὸς μὲ τὰ ἑξαπτέρυγα κι ἐπρόβαλ' ὁ παππᾶς μὲ τὸ θυμιατήρι, καὶ πρόβαλαν τέσσαρες νομάτοι μ' ἓνα λειψάνο στὸν ὦμο, καὶ στὸ πλάγι ὁ Μιχαήλος ἀνεμαλιάρης καὶ λουσμένος εἰς τὰ δάκρυα... Ἀχ! παιδί μου! παιδάκι μου!... Ποιὸς τὸ ἔξευρε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ!—

Ἐδῶ ἡ τρέμουσα φωνή τῆς συνεπνίγη ὑπὸ τῶν λυγμῶν καὶ τῶν κλαυθμῶν της.

Ἦτον ἡ πρώτη φορά ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζον τὴν φύσιν τῆς δυστυχοῦς μητρός μου, οὔτε ἐγὼ τὴν διέκοψα, οὔτε τὸν ἀδελφόν μου ἀφήκα. Ἡ θλίψις ὑπερεπλημμύρει τὴν φιλόστοργον αὐτῆς καρδίαν, καὶ ἂν δὲν τὴν ἀφηνεν νὰ ἐκχειλίσῃ ἀπαξ καὶ δις καὶ τρίς τῆς ἡμέρας, δὲν ἡδύνατο νὰ εὕρῃ ἀνακούφισιν. Τὸ φοβερόν τραῦμα εἶχε πλήξῃ τὸν πολυπαθῆ μας οἶκον πρὸ τριῶν καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν. Ἀλλ' ἡ πρόσφατος ἔλευσις ἐμοῦ, ὅστις δὲν εἶχον ἰδεῖ τὸ φρικτὸν ἐκεῖνο δρᾶμα ἐκ τοῦ πλησίον, ἀνέξανε τὰς μόλις οὐλωθεῖσας πληγὰς τῆς ταλαίνης. Ἡ ἐμὴ παρουσία καθίστα τὴν ἀπώλειαν τοῦ μακαρίτου πολὺ μᾶλλον ἐπαισηθητοτέραν, διότι, καθὼς ἔλεγεν ἡ μήτηρ μου δικαίως, ἐφαίνετο πλέον πὼς ἡ χαρά μας δὲν εἰμποροῦσε νὰ εἶναι σωστή. Τόσον ὀλίγους πού τοὺς ἀφήκα τοὺς ἐδικούς μου, τοὺς εὕρισκον ὀλιγωτέρους. Καὶ οὔτε ἐγὼ νὰ τὸν φιλήσω, οὔτε ὁ πτωχὸς ἀδελφός μου ἡδύνατο πλέον νὰ εὐφρανθῇ ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ τοῦ τόσον καιρὸν προσδοκηθέντος ἀδελφοῦ του! Καὶ ἐκλαιε λοιπὸν ἡ δύστηνος καὶ διηγείτο τὴν θλιβεράν ἐκείνην ἱστορίαν, ὡς ἂν εἶχε συμβῇ αὐτὴν τὴν προτεραίαν.

Καὶ ὅταν αἱ πλήμμυραι τῶν δακρύων ἀνεκούφιζον ὀλίγον τὴν βαρυπενθῆ αὐτῆς καρδίαν, νομίζετ' ἐλσισμόνει τὴν δυστυχίαν της; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Τὴν θλίψιν διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀγαπητοῦ μας ἀδελφοῦ διεδέχετο ἡ ἀμείλικτος ὀργὴ κατὰ τοῦ φονέως.

— Καμμιὰ φορά, μοὶ ἔλεγε κατ' ἴδιαν ὁ ἀδελφός μου, ἐνόμιζον πὼς ἀρχίξε νὰ ξεχνᾷ τὸν Χρηστάκη, μὰ ποτὲ δὲν τὴν εἶδα νὰ ξεχάσῃ τὸν φονιά.

Καθ' ὅλον τὸ μεταξὺ διάστημα οὔτε Δεσπότη, οὔτε Καυμακάμη ἀφῆκεν ἥσυχον διὰ νὰ τῇ εὕρουν τὸν φονέα τοῦ τέκνου της. Κατ' ἀρχὰς ἐνομίσθη, ὅτι ἐφονεύθη, συντυχὼν εἰς τὴν συμπλοκὴν κατὰ

τὴν ἐπὶ τοῦ σταθμοῦ τοῦ Λουλεβουργᾶς ἔφοδον. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπιστῶθη, ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν. Οἱ ἐπελθόντες πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἀρχιερέως εὗρον τὸν σταθμὸν τοῦτον ἐρημωμένον ὑπὸ τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν πρὸ δύο ἡδὴ ἡμερῶν, ἐξ οὗ χρόνου πᾶσα συγκοινωνία μετὰ τῆς πρωτεύουσας ἦτο διακεκομμένη, τοὺς δὲ Ρώσσους ἀμαχητὶ καταλαβόντας τὸ χωρίον, ἀλλὰ μόλις περὶ τὰ μέσα τῆς προηγηθείσης ἐκείνης νυκτός. Τὸν πτωχὸν ἀδελφόν μου ὅμως ἀνεκάλυψαν ἐν τῇ ἀτάκτῃ αὐτῶν ἐπιστροφῇ παρὰ τὴν γέφυραν τῆς λεωφόρου, πολὺ μακρὰν τοῦ χωρίου, καὶ νεκρὸν πολὺ πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Ρώσων. Δὲν ἐφονεύθη λοιπὸν τυχαίως, οὐδ' ἐν συμπλοκῇ. Ἀλλ' οὗτ' ἐπίτηδες ἦτο δυνατόν νὰ ἐφονεύθῃ ὑπὸ στρατιωτῶν ἢ ληστών. Διότι οὔτε οἱ μὲν θά ἄφηναν τὸν νεκρὸν ἀσύλητον, οὔτε οἱ δὲ ἀνέπαφον τὸν ταχυδρομικὸν σάκκον. Πᾶσα δὲ ἐπίσημος ἔρευνα κατέληγεν εἰς τὸ ψηλαφητὸν συμπέρασμα, ὅτι ὁ φόνος ἐγένετο ἐξ ἐνέδρας καὶ οὐχὶ πρὸς σκοπὸν ληστεύσεως. Διὰ τοῦτο ἡ μήτηρ μου ἐπέμενεν εἰς τὴν εὐρεσιν καὶ τιμωρίαν τοῦ φονέως. Ὁ τρόπος δι' οὗ ὁ πρῶν κακῆς φήμης ταχυδρόμος παρέπεισε τὸν ἀνύποπτον νεανίαν νὰ διαδεχθῇ τὸ ἐπικίνδυνον αὐτοῦ ἔργον, παρείχεν εἰς τὰς ἐρεῦνας αὐτῆς τὸν ὀδηγητικὸν μίτον.

— Δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλοιως, ἔλεγεν. Ὁ φονιάς πρέπει νὰ ἦταν μανιασμένος μαζί του, καὶ πρέπει νὰ τὸ ἤξευρε. Ἀλλέως δὲν μπορούσε νὰ τὸν παραμονεύσῃ αὐτὴ τὴν πρώτη τὴν ἡμέρα, ποὺ πῆρε τὴν πόσταν πάνου του. Εἶναι λοιπὸν χωρὶς ἄλλο χωριανὸς μας, ἢ κανεὶς ἀπὸ τὰ περὶχωρα. Ὅταν ἐπῆραν αὐτόν, ποὺ εἶχε πρῶτα τὴν πόστα, στὴν φυλακὴ, εἶπα πὺς ἔκαμεν ὁ Θεὸς κρίσι. Μὰ ὕστερ' ἀπὸ δύο ἡμέραις τὸν ἔβγαλαν, γιατί εὐρέθη, πῶς, ὅταν ἔγαινε τὸ φονικό, ἐκεῖνος ἦταν στὸ χωριὸ μας. Ποιὸς τὸ ξεύρει; Ἰσως κ' ἐφευτομαρτύρησαν... Μὰ τώρα, ποὺ ἤρθες πιά καὶ σὺ, παιδί μου, μὴν ἀφήστε τὸν ἀδερφὸ σας ἀνεκδίκητο. Μὴ μὲ βλέπεις ἔτσι καὶ σιωπᾶς! Ἄν δὲν εἶχα παιδιὰ στὸν κόσμον, θενᾶκοφτα τὰ μαλλιά μου, θενᾶβαζα ἀνδρὶκία ροῦχα, καὶ μὲ τὸ τουφέκι στὸν ὦμον θενᾶ κυνηγοῦσα τὰ ἰχθάρια τοῦ φονιά, ὡς πού νὰ κδικήσω τὸν νεκρὸ μου. Γιατί διές, παιδί μου, ὁ φτωχὸς μας ὁ Χρηστάκης δὲν εὐρίσκει ἡσυχία, μόνο παλεύει μέσ' στὸ μνημᾶ του ὅσαις φοραὶς νοιώθει τὸ φονιά του νὰ πατῇ τὰ χῶματα. Καὶ τὸν νοιώθει, παιδί μου! στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου νὰ εὐρίσκεται, ἐκεῖνος τὸν νοιώθει, σάν νὰ τοῦ πατοῦσε τὴν καρδιά του! Γι' αὐτὸ ἐκδίκησι! πρέπει νὰ γενῇ ἐκδίκησι!

Ὁ μὴ γνωρίσας τὴν ἀγαθοτάτην ταύτην μητέρα πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ της, θὰ τὴν ἐκλάβῃ ἴσως ὡς γυναῖκα τραχέος καὶ σκληροῦ χαρακτήρος, ἀφοῦ ἐγὼ αὐτὸς ἐδυσκολευόμην πλέον νὰ ἀνέρωρ ἐν αὐτῇ τὴν ἀπειρον ἐκείνην φιλανθρωπίαν, ἥτις τὴν ἔκαμε νὰ φείδῃται καὶ νὰ συμπονῇ καὶ αὐτὴν τὴν ἄψυχον φύσιν, καὶ ὡς ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ὑπέφερε νὰ ἴδῃ οὐδὲ μίαν ὀρνίθα σφαζομένην. Διότι, ναι μὲν, ἐκδίκησιν λέγουσα, ἡννόει κυρίως "δικαιοσύνην". Ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην ταύτην δὲν ἡννόει ἄνευ προσωπικῆς αὐτῆς ἱκανοποιήσεως προσμετρουμένην μόνον ὑπὸ τῆς ἀπαθούς χειρὸς τοῦ νόμου.

— Νὰ τὸν ἰδῷ κρεμασμένον, ἔλεγε, νὰ τραβήξω τὸ σχοινί του, καὶ ὕστερα ἄς ἀποθάνω!

Τόσον φρικαλέως ἐπιθυμητὴ ἐφαίνετο ἡ ἐκδίκησις εἰς τὴν φιλοστοργίαν τῆς φυσικῆς καὶ ἀμορφώτου γυναικός!

Τὰ ψυχρά τῆς ἐπιστήμης σκέμματα, δι' ὧν ἐδοκίμαζον ἐνίοτε νὰ καταπραῖνω τὰς ὁρμὰς τῆς θερμῆς αὐτῆς καρδίας, ἐξητιμίζοντο πρὶν φθάσῃ τὸν σκοπὸν αὐτῶν, ὡς μικραὶ σταγόνες ὕδατος, ὅταν πλτῶσιν ἐπὶ σφοδρῶς φλεγόμενης καμίνου. Οὕτω καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ὅταν μετὰ μακρὰν διδασχὴν περὶ τῆς θέσεως τῶν ἀτόμων ἀπέναντι τῆς δημοσίου δικαιοσύνης, τῇ ὑπεσχέθην ὅτι θὰ κινήσω πάντα λίθον πρὸς εὐρεσιν καὶ τιμωρίαν τοῦ κακοῦργου,

— Ναί! εἶπε, μετὰ τίνος ἀγρίας ἐντροφίσεως. Νὰ τὸν ἰδῷ κρεμασμένο, νὰ τραβήξω τὸ σχοινί του, καὶ ὕστερ' ἄς πεθάνω!

Ἀλλ' αἰφνης ἐκρούσθη ἡ θύρα, καί, μετὰ προφανοῦς δυσαρρεσκειᾶς εἶδε τὴν καταξύριστον μορφήν τοῦ ὑπνρέτου εὐσεβᾶστος παρακύπτουσιν ὀπισθεν τοῦ θυροφύλλου.

— Τί τρέχει, Λουή; τὸν ἠρώτησα εἰσερχόμενον.

— Μία Τούρκισσα, ἀπήντησεν ὑποκλινόμενος πρὸ τῆς συνωφρωμένης μητρός μου, μία Τούρκισσα πρὸς ἐπίσκεψιν.

— Πρὸς ἐπίσκεψιν ἡμῶν; Δὲν εἶναι δυνατόν! Θὰ ἔχῃς λάθος, Λουή, πῆγαινε! Δὲν γνωρίζομεν καμμίαν Τούρκισσαν. Ἀλλ' ἐνῷ τὸν ἀπέπεμπον οὕτω, χάριν τῆς μητρός μου, ἠκούσθη ταραχὴ ἐν τῷ διαδρόμῳ καὶ φωναὶ ὡς ἐμίζόντων. Ὁ Λουὴς ὑπεκλήθη ἐκ νέου ὅσον οἷον τε βαθέως, ὅπως μὲ πείσῃ, ὅτι ἡμεῖς ἡμεθα οἱ ζητούμενοι. Ἀλλ' αἰφνης ἡ θύρα ἀνοίγει μετὰ φοβεροῦ πατάγου, ὠήσας αὐτόν νὰ πέσῃ κατακέφαλα, ἐνῷ μία γραῖα, σχεδὸν ἀπερικάλυπτος Ὀθωμανὶς ἐρρίπτετο εἰς τοὺς πόδας τῆς μητρός μου, μετὰ λυγμῶν καὶ

δακρῶν. Φαίνεται ὅτι οἱ ἔξω ὑπηρετοῦν τῇ ἐκάλυψιν τὴν εἰσοδὸν καὶ ἐκ τῆς ἀπελπισίας αὐτῆς ἐβίασε τὴν θύραν. Ὁ ἐμβρόντητος Λουὴς ἐπρόφθασε νὰ συνέλθῃ καὶ ἐκδιώξῃ διὰ λακτισμῶν τὸν δειλῶς ἀκολουθοῦντα αὐτὴν ὑψηλότατον λευκοσάρικον "σοφτάν", ἄλλ' ὁ ἀδελφὸς μου, παρεμβάς, ὡς τὸν εἶδεν, ἐπέπληξε τὸν ὑπηρετὴν καὶ εἰσήγαγε μετὰ μεγάλης χαρᾶς τὸν ἰσχνὸν καὶ λευκόχλωμον ἐκεῖνον Τοῦρκον, ὡς ἂν ἦτον ὁ οἰκειότατος αὐτῷ φίλος.

— Εἶναι ὁ Κιαμήλης μας, εἶπεν, ἐπιδεικτικῶς πρὸς ἐμέ, καὶ αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ μητέρα του!

Ἡ μήτηρ μου μόλις καὶ μετὰ βίας, ἀπαλλαγείσα τῶν περιπτυνῶν τῆς Ὀθωμανίδος, ἠτένισεν ὑψηλὰ πρὸς τὴν συμπαθητικὴν τοῦ σοφτᾶ μορφὴν μετὰ παραδόξου στοργῆς, καὶ — Ἐσὺ εἶσαι Κιαμήλη, παιδί μου; τὸν ἠρώτησε. Καὶ πῶς εἶσαι; Καλὰ; Καλὰ; Δὲν σ' ἐγνώρισα μὲ αὐτὴ τὴν φορεσίαν σου!

Ὁ Τοῦρκος ἔκυψε μετὰ δακρῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ λαβὼν ἐφίλησε τὴν ἄκραν τοῦ φορέματός της.

— Ὁ Θεὸς πολλὰ καλὰ νὰ σὲ δίνῃ, Βαλινδέ! εἶπε. Μέρα νύχτα παρακαλῶ νὰ κόβῃ ἀπὸ τὰ χρόνια μου νὰ βάζῃ στὰ δικά σου. —

Ἡ μήτηρ μου ἐφαίνετο ὑπερβολικὰ εὐχαριστημένη· ὁ Μιχαήλος ἐπῆγε νὰ τὰ χάσῃ ἀπὸ τὴν χαρὰν του, ἀπευθύνων μυριάς ἐρωτήσεις καὶ περιποιήσεις πότε εἰς τὸν ἰσχυροτενὴ ἐκεῖνον πρασινορασοφόρον καὶ πότε εἰς τὴν μητέρα του. Μόνον ἐγὼ καὶ ὁ Λουὴς ἰστάμεθα ἄφωνοι καὶ ἄνεοι. Ἐπὶ τέλους λαβὼν τὸν ἀδελφόν μου κατὰ μέρος,

— Ἐλα, ἄφησε τὰ γέλοια σου, λέγω, καὶ εἰπέ μου τί συμβαίνει ἐδῶ πέρα; Τί σὰς εἶναι αὐτοί;

— Τώρα θὰ σὲ τὸ πῶ, εἶπεν ὁ ἀδελφός μου γελῶν ἐτι περισσότερον. Τώρα θὰ σὲ τὸ πῶ. Πῆγαινε, Λουή! δυὸ καφέδες γρήγορα! Μὰ κότταζε, νὰ μὴν τοὺς κάμῃς πάλε σὰν τὰ φράγκικὰ σου τ' ἀποπλύματα! Ἀ-λά-τούρκα, καὶ χωρὶς ζάχαρι! Ἀκοῦς;

Καὶ ταῦτα λέγων εἰσῆλθε μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ προσεχὲς δωμάτιον.

— Αὐτὸς εἶναι ἕνας Τοῦρκος, ποῦ τὸν ἐγιάτρευεν ἡ μητέρα ἐφτά μῆνες εἰς τὸ σπῆτι μας, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ μάνα του, ποῦ ἤλθε τώρα δὲ τῆς πῆλ τοῦ Σπολλάτη!

Εἶπεν ὁ ἀδελφός μου, γελᾶσας πρὸς μεγάλην μου ἐκπληξιν.

— Ἐνας Τοῦρκος, ποῦ τὸν ἐγιάτρευεν ἡ μητέρα ἐφτά μῆνας! Καὶ ἀπὸ πότε ἐγείνεν ἡ μητέρα νοσοκόμος τῶν Τοῦρκων; Ἡρώτησα ἐγὼ συνωφρωμένος ἐξ ἀγανακτικῆς.

Πρέπει νὰ σημειώσω, ὅτι ὁ Μιχαήλος ἐσυνειθίζε ν' ἀστεῖζεται ἐπὶ τῶν ἀδυναμιῶν τῆς μητρὸς ἡμῶν, τόσῳ μᾶλλον ἀσμένως, ὅσῳ μᾶλλον ἀγογγύστως καὶ προθύμως τὰς ἐπλήρωνεν ἐκ τοῦ ἰδίου του βαλαντίου. Τίποτε δὲν τὸν ἠχάρισται τόσον, ὅσον νὰ μιμῆται τὴν μητέρα μας, δρῶσαν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ἀδυναμίας τινός, τῆς ὁποίας τὰ στοιχεῖα παρεμόρφου ἐπὶ τὸ κωμικώτερον κατὰ τρόπον ὅλως ἰδιον αὐτῷ. Ἡ ἀνοχὴ τῆς καλῆς μητρὸς, ἥτις ἐγέλα καὶ αὐτὴ, ὁσάκις τὸν ἤκουεν, ἐρρίζωσεν ἐν αὐτῷ ἔτι μᾶλλον τὴν κακὴν ταύτην συνήθειαν. Διὰ τοῦτο, ὅταν μὲ εἶδεν ἀγανακτοῦντα ἐπὶ τῷ ἀκούσματι,

— Ἀκουσε νὰ σὲ πῶ, μοι εἶπεν. Ἄν ἐννοῆς νὰ τὰ ἔχῃς ἔτσι καταβασμένα, δὲν σὲ λέγω τίποτε. Θὰ μοῦ χαλάσῃς τὴν ἱστορίαν. Κάλλιον νὰ τὴν ἀφήσουμε μίαν ἄλλην ἡμέραν, γιὰ νὰ γελάσῃς καὶ σὺ μὲ τὴν καρδίαν σου, νὰ γελάσῃς κ' ἡ μητέρα κομμάτι, ποῦ τόσαις ἡμέραις δὲν ἐγέλασεν ἀκόμη μὲ τὰ σωστά της, ἡ καυμένη.

— Ἐλα! τῷ εἶπον τότε. Ἡ μητέρα φαίνεται πολὺ εὐχαριστημένη ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν, καὶ εἶναι ὅλως διόλου ἐνασχολημένη μὲ τοὺς Τοῦρκους της, ποῦ δὲν εἴμπορῶ νὰ χωνέψω. Ὡς ποῦ νὰ πιοῦν τὸν καφέ τους καὶ νὰ μᾶς ξεφορτωθοῦν, εἰπέ μου τὴν ἱστορίαν.

— Ἀκουσε λοιπόν, μοι εἶπεν. Εἰξεύρεις πόσον ἡ μητὴρ ἄνησυχουσεν ὅταν ἔλειπες. Καὶ δὲν φθάνει ποῦ ἀνησυχουσεν ἐκεῖνη, μόνον δὲν ἄφηγε καὶ τὸν κόσμον στὴν ἡσυχίαν του. Ποιὸς περνᾷ νὰ τὸν σταματήσῃ μὲς' στὸν δρόμον· ποιὸς ἐφθασεν ἀπὸ πουθενά, νὰ πᾶ νὰ τὸν ρωτήσῃ; μὴ σὲ εἶδαν, μὴ σὲ ἀκούσαν. Τὴν ξεύρεις. Ἐνα πρῶι πρῶι ἐτρυγούσαμε τὰ πεπόνια στὸ χωράφι. Ἐξαφνα βλέπ' ἕνα διαβάτη ποῦ περνοῦσε. Δὲν τὸν ἀφήνει νὰ πάγῃ στὴν δουλειά του, μόνον τρέχει στὴν φράκτην.

— Ὡρα καλὴ, θεοί!

— Πολλὰ τὰ ἔτη, κυρά!

— Ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ ἔρχεσαι;

— Ὅχι, κυρά, ἀπὸ τὸ χωριό μου. Καὶ ποῦ εἶν' αὐτὴ ἡ Εὐρώπη;

— Νά, ξεύρω κι ἐγώ; αὐτοῦ ποῦ εἶναι τὸ παιδί μου. Δὲν ἄκουσες νὰ λένε τίποτε γιὰ τὸ παιδί μου;

— Ὅχι, κυρά. Καὶ πῶς τὸ λένε τὸ παιδί σου;

— Ἀμ' ξέρω καὶ γὼ μαθές; Ὁ νουνός του τὸ βάφτισε Γιωργί, καὶ πατέρας του ἦτανε ὁ Μιχαήλος ὁ πρᾶγματεὺς, ὁ ἄνδρας μου. Μὰ κεῖνον, ἀκούς, ἐπρόκειτο καὶ πῆρεν ἕνα ὄνομα ἀπὸ τὰ περιγραμμάτων καὶ τώρα, σὰν τὸ γράφουνε μὲς' σταις ἐφημερίδες, δὲν ἠξεύρω

κι ἐγὼ ἡ Ἰδια, τὸ παιδί μου εἶναι μαθὲς πὺ λένε, ἢ κανένας φράγκος!
— Τὴν ἱστορία, Μιχαῆλε! τὴν ἱστορία τοῦ Τούρκου! διέκοψα ἐγὼ ἀνυπομόνας.

— Στάσου δά! εἶπεν ἐκεῖνος. Ἡ ἱστορία ἦλθεν ὕστερ' ἀπὸ τὴν κουβέντα. Ὑστερ' ἀπὸ τὴν κουβέντα, βλέπεις τὴν μητέρα καὶ κόφτει τὸ πιὸ καλὸ, τὸ πιὸ μεγάλο πεπόνι.

— Ἀμ' δὲν παίρνεις κἄνα παρικό ἀπὸ τὸν κηπὸ μας, θειᾷ;

— Εὐχαριστῶ, κυρά, δὲν ἔχω τόπο νὰ τὸ βάλω.

— Δὲν πειράζει, θειᾷ, τὸ καθαρίζω καὶ τὸ τρώγεις.

— Εὐχαριστῶ, κυρά, μὲ κρατεῖ κοιλόπονος.

— Ἐλα νὰ χαρῆς, κάμε μου τὴν χάρι. Γιατί, διές, ἔχω παιδί στὴν ξενιτιά, κ' ἔχω καρδιά καμμένη. Κι ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ τὸ στελῶ στὸ παιδί μου, φά' το κἄν τοῦ λόγου σου πὺ εἶσαι ξένος. Ἴσως τῶδρη κι ἐκεῖνο ἀπὸ κανέναν ἄλλονε.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχασε τὴν ὑπομονὴν του.

— Ντζάνουν καλὰ, χριστιανὴ γιά! μὰ σὰν ἔχης παιδί στὴν ξενιτιά, τί σὲ φταίγω ἐγὼ νὰ βάλω, ἔτσι θεονήστικος, ὄλην αὐτὴ τὴν χολέρα μέσ' στὸ στομάχι μου! Μὴ θαρρῆς πὺς ἐβαρέθηκα τὴν ζωὴ μου; Ἐγὼ ἔχω γυναῖκα πὺ μὲ καρτερᾷ, κ' ἔχω παιδιὰ νὰ θρέψω. Μὰ σὰν θέλῃς καὶ καλὰ νὰ χρησιμοποίησῃς τὸ πεπόνι σου, στελῆ το στοῦ Γερο-Μούρτου τὸ χάνι. Ἐκεῖ κοντὰ ἕνας ξένος παλεύει μὲ τὸν θάνατο, θερμασμένος ἐδῶ καὶ τρεῖς ἐβδομάδες. Ἄμα γευθῇ αὐτὴ τὴν χολέρα, πιστεψέ με, θὰ γλυτώσῃ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν θέρμη καὶ ἡ θέρμη ἀπ' αὐτόνε.

— Τέλος πάντων! τοῦ εἶπα, ἐτελείωσαν τὰ ἐπεισόδια; Ἀρχησε πλὴν τὴν ἱστορία!

— Στάσου δά! ἀπήντησεν ἐκεῖνος πειρακτικῶς. Μήπως εἴμεθα εἰς τὴν Εὐρώπην πὺ πουλοῦν τὸ κρέας δίχως κόκκαλα; Σὲ λέγω τὴν ἱστορία καθὼς ἐγένηκεν. Ἄν δὲν σ' ἀρέσῃ, ἄφησέ τὴν κατὰ μέρος. Πάμε νὰ διοῦμε τὴν χανοῦμισσα!

— Σὲ ἤθελα νὰ εἶσαι ἀπὸ πουθενά, ἐξηκολούθησεν ἔπειτα, νὰ ἰδῇς τὴν μητέρα, ὅταν τὸ ἄκουσε. — Χριστὸς καὶ Παναγιά, παιδάκι μου! — Καὶ ἔπασσε τὸ πεπόνι ἀπὸ τὰ χέρια της, κι ἔβαινε σὰν πῆχτα! Κ' ἔστιαξε τὸ φακιόλι στὸ κεφάλι της, κ' ἐπῆρε τὸν δρόμο. Δηλαδὴ τὰ σπαρμένα καὶ τ' ἄσπαρτα χωράφια κατ' ἐθέλειαν γιὰ νὰ φθάσῃ ὅσον τὸ δυνατόν γρηγορώτερα. Ἐγὼ πὺ τὴν ἤξευρα, τὴν ἀφῆκα νὰ πάγῃ. Μὰ σὰν ἐπροχώρησε καμπόσο καὶ εἶδε πὺ δὲν τὸ ἐκού-

νησα, ἐγύρισε πίσω θυωμένη, καί,

— Τί χάσκεις ἀπ' αὐτοῦ, μωρὲ πολλακαμμένη; — ἐφώναζε. — Ἐ; φυλάγεις νὰ τὸ πῶ γιὰ νὰ σαλέψῃς;

Ἄν σὲ βαστᾷ μὴν τὴν ἀκολουθεῖς; Θὰ ἦταν καλὴ νὰ μὲ φοκιο-
λίσῃ μὲ καμιά βολάκα. Ἀφῆκα λοιπὸν τὴν δουλειά μου, κ' ἔπασσα καταπόδι της. Πὺ νὰ τὴν φθάσῃ! Βρὲ ἀγκάθια, βρὲ χανδάκια, βρὲ φράχταις — δὲν ἔβλεπε τίποτε. Τίποτε ἄλλο, παρὰ τοῦ Γερο-Μούρτου τὸν σκεπὸ πὺ ἐκοκκίνιζε μακρυὰ μέσ' στὰ σπαρμένα.

Σὰν ἐφθασε κοντὰ, ἀρχησαν τὰ γόνατά της νὰ τρέμουν κ' ἐκά-
θησε σὲ μιὰ πέτρα.

— Χριστὸς καὶ Παναγιά, παιδάκι μου! Καὶ πὺς δὲν μοῦ τὸ εἶπες πὺς ἦταν ἕνας ἄρρωστος δαπέρα;

— Ἀμ' τί νὰ σὲ τὸ πῶ! Μήπως εἶσαι γιατρός γιὰ νὰ τὸν γειάνῃς; Ἐκεῖνο, ὡς καὶ ὁ Παππά-Δῆμος, πὺ τ' ἄκουσε, δὲν ἐπῆγε νὰ τὸν διῇ. Γιατ' εἶναι, λέγει, Τούρκος, κ' οἱ Τούρκοι δὲν πληρόνουν, γιὰ εὐχέλαιο.

— Τούρκος εἶπες; ἐφώναζε τότε, καὶ ἦλθεν ὀλίγο στὴν θωριά της. — Σὰν εἶναι Τούρκος — Δόξα σοι ὁ Θεός! Εἶχα μιὰ φοβέρα μήπως ἦταν τὸ Γιωργί μας!

— Κρίμα πὺ δὲν σοῦ τὸ εἶπα πρωτίτερα, μητέρα, νὰ μὴ χαλά-
σης τοῦ κόσμου τὰ χωράφια καὶ νὰ κάμῃς τὰ πόδια σου κόσκينو μέσ' στ' ἀγκάθια. Ἀπὸ τὴ βία σου, μ' ἔκανες νὰ πάρω τὸν δρόμο ἀξυπόλυτος. — Μὰ κείνη, στὸ μεταξὺ, ξανακίνησε πρὸς τοῦ Μούρτου τὸ χάνι.

Ἐκεῖ πὺ ἔπασσα πάλε καταπόδι της, κ' ἐπῆγα νὰ πηδῆξω ἕνα χανδάκι, ἀκοῦω κάποιον καὶ βογκᾷ. Στρέφω καὶ θωρῶ, ἕνας Τούρ-
καρος χαμαί, μὲ κίτρινο πρόσωπο, μὲ κόκκινα μάτια! Ἐτσι εὐκολα πὺ γελῶ στὴ ζωὴ μου, ποτὲ δὲν ἐγέλασα γιὰ ἄρρωστον ἄνθρωπο.

Κ' ἐκείνη τὴν ἡμέρα δὲν ἠμπόρεσα νὰ βασταχθῶ, γιατί, δὲν ἤξεύρεις. Ἐδῶ ἦταν μιὰ βάτος, κι ἐδῶ μὲ ἄγριαγγινάρα. Κι ὁ Τούρ-
κος, πὺ παράδερνε παραλαλῶντας εἰς τὴν μέση, ἐγύριζε στὴ βάτο, καὶ τῆς ἔκαμεν τεμενάδες, καὶ τὴν γλυκομιλοῦσε, καὶ τῆς ἔκαμεν ἐργολαβία. Ἐγύριζε στὴν ἀγριαγγινάρα κ' ἔτριζε τὰ δόντια, κι ἀγρίευε τὰ μάτια, κ' ἐσήκωνε μὲ βρυσταῖς τὸ χέρι του, νὰ τῆς κόψῃ τὸ κεφάλι! Τὰ μεγάλα του λόγια ἀπὸ τὴν μιὰ καὶ ἡ ἄδυναμία του ἀπὸ τὴν ἄλλη ἦταν νὰ σκάσῃς ἀπὸ τὰ γέλοια. Μὰ σὰν ἦλθεν ἡ μητέρα καὶ μὲ εἶδε, σοῦ ἔκαμεν ἕνα θυμό! ἕνα θυμό! Θεὸς νὰ σὲ φυ-

λάγη!

— Τί στέκεις και γελᾷς αὐτοῦ, βρὲ χάχα; Ἔ; τί στέκεις και γελᾷς! Ὁ ἄνθρωπος ψυχομαχᾷ, καὶ σὺ τὸ χαίρεις; Πιάσ' ἀπὸ κεινὰ! Φορτώσου τὸν στὴν ράχη σου!

— Καλέ, χριστιανή, αὐτὸς εἶναι μιάμισυ φορὰ μακρύτερος ἀπὸ μένα, πῶς θέλεις νὰ τὸν φορτωθῶ στὴν ράχη μου!

— Πιάσ' ἀπ' ἐκεινά, σὲ λέγω, γιατί ξερείς;

Ἄν σὲ βαστῇ μὴν τὸ κάμη! Ἐπιασα λοιπὸν καὶ μὲ φόρτωσε τὸν Τουρκαλᾷ στὴν ράχη μου κ' ἐπῆραμε τὸν δρόμο.

Ὁ Γερο-Μοῦρτος ἔλιαζε τὴν κοιλιὰ του ἔξω ἀπὸ τὴν θύρα τοῦ χανιοῦ. Σὰν μᾶς εἶδε, ἐγέλασε βαθειὰ μέσ' στὸν λαιμὸ του κ' ἐφώναξεν. — ὦρὲ, δὲν μοῦ φορτώνεσαι κάλλιο κειὸ τὸν ψόφιο γάδαρο, γιὰ νὰ κερδαίσης κἂν τὰ πέταλά του, μόνο σκομαχᾷς ἔτσι στὰ χαμένα γιὰ νὰ πᾶς τὴν λοιμικὴ στοῦ σπίτι σου;

Ἐγὼ δὲν ἀπηλογήθηκα γιατί, καταλαμβάνεις, ἀναπνοὴ γιὰ χορατὰ δὲν μ' ἐπερίσσευε. Μὰ ἡ μητέρα, τὴν ξεῦρεις τὴν μητέρα. Τοῦ ἐδιάβασε τὸν ἐξάψαλμο γιὰ τὴν ἀπονιά του!

Σὺν τὸν ἐφέραμε στοῦ σπίτι, ἐστρώσαμε τὸ στρώμα τοῦ Χρηστάκη καὶ τὸν ἐπλαγιάσαμε. Ὁ Χρηστάκης ὁ μακαρίτης ἐγύριζε τότε στὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας, μὲ ταῖς πρᾶγματαιαῖς ἐπάνω στ' ἄλογο. Ἦτανε πρὶν ἀνοίξῃ τὸ μαγαζί του. Καὶ σὰν ἔμαθε πῶς ἔχουμε τὸν ἄρρωστο εἰς τὸ σπίτι, ἐπῆγε κ' ἔριψε τὴν κάππα του εἰς τῆς θειᾶς μας τὸ σπίτι, στοῦ Κρουονερό. Ἡ μητέρα τὸν ἐμάλονε πάντοτε γιὰ ταῖς ἀκαταστασίαις του, κ' ἐκείνος ὁ μακαρίτης ἀφορμὴν ἐγύρευε γιὰ νὰ ξωμένη, νὰ ζῇ τοῦ κεφαλιοῦ του. Ἐφτά μῆνες εἶχαμε τὸν ἄρρωστο στοῦ σπίτι, ἐφτά μῆνες δὲν ἐπάτησε τὸ κατώφλιοι μας. Ὡς ποῦ ἀναγκάσθηκεν ἡ μητέρα νὰ τὸν στείλῃ μαζί μου στὴν Πόλι, πρὶν γιὰ τρευθῇ ὅλως διόλου.

— Καὶ πῶς εἶχε ξεπέσει στοῦ χωριό μας, ἡρώτησα ἐγώ. Καὶ πῶς συνέβη ν' ἄρρωσθήσῃ;

— Χοῦ! εἶπεν ὁ ἀδελφός μου ξύων τὴν κεφαλὴν του. Αὐτὸ κ' ἐγὼ μόνον ἄγκραις μέσαις τὸ γνωρίζω. Μήπως μᾶφκε μαθὲς ἡ μητέρα νὰ τὸν ἐρωτήσω, καθὼς ἤθελα;

— Ἄνθρωποι εἴμεθα, ἔλεγε, καὶ οἱ ἄρρωστιαὶ εἶναι γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλοίμονο σ' ὅποιον δὲν ἔχει ποιὸς νὰ τὸν κυττάξῃ! Καὶ ποιὸς ἤξεύρει, ἂν αὐτὴν τὴν ὥρα καὶ τὸ Γιωργί μας δὲν εἴν' ἄρρωστο στὴ ξενιτιά, χωρὶς κανένα ἐδικὸ στοῦ πλάγι του! Μὴν κά-

θεσαι λοιπὸν καὶ μοῦ ψιλωρωτῆς τὸν ἄνθρωπο, μόνο γεῖνέ τον πρῶτα!

Ὁ Κιαμήλης εἶναι καλὸς, πολὺ καλὸς ὁ καυμένος, ἐξηκολούθησεν ὁ ἀδελφός μου, καὶ πολλαῖς φοραῖς ἀνοίξε μονάχος του νὰ μὲ πῇ τὸ πῶς ἄρρώστησε. Μὰ ὅσαις φοραῖς τὸ δοκίμαζε τότε ξανάπιανεν ἡ θέρη.

Ἐδῶ μᾶς διέκοψεν εἰσελθοῦσα ἡ μήτηρ μου μετὰ τῶν ξένων τῆς. Ἡ κοντὴ καὶ πως εὖσωμος Ὁθωμανὶς εἶχε τακτοποιημένον τὸ λευκότατον αὐτῆς "γιασμᾶκιον" καὶ συνεκράτει ἐπὶ τὸ κοσμιώτερον τὸν μαῦρον καὶ μακρὸν αὐτῆς "φερετζέν", ὑπὸ τὸν ποδόγυρον τοῦ ὁποίου μόλις ἐβλεπες τὰ μυτωτὰ καὶ κίτρινα "παπούτσιά" τῆς. Ἀλλὰ βαθεῖαν ἐντύπωσιν μοὶ ἐνεποίησε τώρα ἡ ὥχρᾶ καὶ μελαγχολικὴ τοῦ Κιαμήλ ὄψις, τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὁποίας μοὶ ἐφάνησαν τόσον ἡμερα, τόσον ἡδέα, ὥστ' ἐκέρδησεν οὕτως εἰπεῖν ἐξ ἐφόδου τὴν συμπάθειάν μου. Τοῦτο δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴν τῆς μητρός, ἥτις ἐγνώριζε τὴν πρὸς τοὺς Τούρκους ἀντιπάθειάν μου. Δι' αὐτὸ ἀτενίσασα φιλοστόργως πρὸς αὐτὸν ἐνθ' μοὶ τὸν παρουσίαζεν,

— Ὁ ἀρίσκος! ὁ Κιαμήλης! εἶπεν, εἶναι πολὺ, πολὺ καλὸ παιδί. Τρώγει καὶ κόλλυβα πίνει καὶ ἀγίασμα· φιλᾷ καὶ τοῦ παπᾶ τὸ χερὶ τί νὰ κάμῃ! Ὅλα γιὰ νὰ γεῖανῃ.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς μητρός του ἐπληρώθησαν δακρύων. Μόλις δὲ τοῖς ἀπέτεινα δύο τρεῖς λέξεις εἰς τὴν γλῶσσάν των, καὶ ἤρχισαν νὰ μὲ πληρῶσιν εὐχῶν κ' εὐλογιῶν, ἐπαίνων κ' ἐγκωμίων μὲ τὰς γνωστὰς ἐκεῖνας ὑπερβολὰς τῆς τουρκικῆς ἐθιμοτυπίας. Ἀλλ' ἡ μήτηρ μου διακόψασα τὸν χεῖμαρρον τῆς ρητορικῆς αὐτῶν ἀποτόμως.

— Τώρα καθήστε, εἶπε, νὰ διοῦμε τί θὰ κάνουμε. Ἡ χανούμισσα, παιδί μου, ἔχει ἓνα γυιὸ στὸν "Ζαπτιέ", ποῦ εἶναι ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἀνακριτάδες. Τῆς εἶπα τὴν συμφορὰ ποῦ μᾶς ἐγείνηκε· θὰ τὸν βάλῃ νὰ μᾶς εὕρῃ τὸν φονιά! Ἡ καυμένη! δὲν ἤξεύρεις τί καλὴ ποῦ εἶναι! Τί κρίμα, ποῦ δὲν τὸ ἤξευρα νὰ ἐρθῶ προτῆτερα στὴν Πόλι! Ὡς τὰ τώρα θὰ τὸν εἶχα τρεῖς φοραῖς κρεμασμένο, καὶ θὰ ἤμουν ἀπ' αὐτὴ τὴν μεριά τοῦλάχιστον ἡσυχη!

Ἡ Τούρκισσα ἠννόησεν ὀλίγον περὶ τίνος ἐπρόκειτο.

— Ναί, εἶπε, καὶ ὁ υἱός μου ὁ Ἐφέντης, καὶ ὁ δουλὸς σας ὁ Κιαμήλης καὶ ἐγὼ ἡ σκλάβά σας, ὥς τοῦ Σουλτάνου τὸ κατώφλιο

θενά πάμε, μά τὴν ὑπόθεσί σας χαμαὶ δὲν θά τὴν ἀφήσουμε. Χωρὶς ἄλλο τὴν εἶχαν ὡς τὰ τώρα “μηντὲρ ἄλτι” (ὕπὸ τὸν τάπητα) καὶ δι’ αὐτὸ δὲν ἐπιάσθηκ’ ὁ φονιάς. Ὁ γιὸς μου, ὁ Ἐφέντης εἶναι ἀνακριτὴς εἰς τὸν Ζαπτιέ, τὴν γῆ νὰ σχίσῃ νὰ ἔμβῃ ὁ κακοῦργος, πάλι θά τὸν εὔρῃ.

— Καί, τίποτε· ἐξηκολούθησεν ὁ Κιαμήλης, μὲ τὴν συμπαθητικὴν φωνὴν του. Οὔτε λεπτὸ ἐξοδα! Ὁ Ἐφέντης ὁ ἀδελφός μου μὲ μιὰ κονδυλιά τὰ διορθώνει. Καὶ ἂν θέλῃ ὁ Θεός, πάγω κ’ ἐγὼ στὴν ἐπαρχία γιὰ τὴν ἀνάκριση. Ὅταν σκοτώθηκε τὸ παιδί τῆς Βαλιδῆς μου, εἶναι σάν νὰ σκοτώθηκεν ὁ Ἐφέντης ὁ ἀδελφός μου. Πρέπει νὰ γενῇ ἐκδίκησι!

Ἀπερίγραπτον εὐχαρίστησιν ἐνεποίει ὁ ζῆλος ἀμφοτέρων ὄχι μόνον εἰς τὴν μητέρα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἀδελφόν μου καὶ εἰς ἐμὲ αὐτόν, ὅστις ἐσκεπτόμην τώρα, ὅτι καὶ ἡ πρὸς ἀλλοθρήσκους γενομένη εὐεργεσία δὲν ἀπωλέσθη ἐπὶ ματαιῷ. Ἐφ’ ἱκανὴν ὥραν συνδιελέχθημεν ἐπὶ τοῦ θέματος, κ’ ἐγὼ, ὅστις ἤμην τελείως ἀηλιπισμένος περὶ ἀνακαλύψεως τοῦ φονέως, διὰ τε τὸν παρεμπεσόντα χρόνον καὶ διὰ τὰς εὐθὺς μετὰ τὸν φόνον ἐπισυμβάσας ὡς ἐκ τοῦ πολέμου καταστροφάς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἡμῶν, δὲν ἤργησα νὰ πεισθῶ ὅτι εἶναι πιθανὸν ἀκόμη νὰ δοθῇ δικαιοσύνη εἰς τὸν ἀτυχή νεκρόν μας. Ἦτο λοιπὸν πολὺ φυσικόν, ἂν τώρα ἤρχησα νὰ περιποιῶμαι τοὺς μόνους δυνατοὺς νὰ μᾶς παρασταθῶσι πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος ἡμῶν τούτου. Ἀμα ὡς ἡ γραῖα Ὀθωμανὶς παρετήρησε τὴν διάθεσίν μου ταύτην,

— Καὶ τώρα εἶπε, Σουλτάνε μου, δὸς τὰ κλειδιά στὸν ξενοδόχο· ἀπὸ σήμερα καὶ νὰ πάγῃ εἰσθε “μουσαφφηριδές” μου. —

Τοῦτο ἦτον ὅλως διόλου ἀπροσδόκητον. Οἱ Τούρκοι, ἰδίως ἐν μεγαλοπόλεσιν, ὄχι μόνον δὲν κατοικοῦν ὑπὸ μίαν μὲ χριστιανούς στέγην, ἀλλ’ οὐδ’ εἰς τὴν αὐτὴν συνοικίαν τοὺς ἀνέχονται. Τί ἦτο λοιπὸν τοῦτο; Μί’ ἀπὸ τὰς πολλὰς δουλοπρεπεῖς φιλοφρονήσεις; Ἀλλ’ ὄχι, ἡ γραῖα δὲν ὠμίλει διὰ τὸν τύπον.

— Ἐσὺ εἶσαι διαβασμένος ἄνθρωπος, μοὶ ἔλεγε, καὶ γνωρίζεις τοῦ Θεοῦ τὸν νόμον. Κ’ ἂν εἶχα μόνο μία πεθαμὴ τόπο στὴν οἰκουμένη, καὶ ἤξευρα πὼς ἡ εὐλογημένη γυναῖκα ποῦ ἐκοίταξε τ’ ὄρφανό μου ἐφτά μῆνες εἰς τὸ στρώμα τοῦ παιδιοῦ της εὕρισκετ’ ἐδῶ πέρα ξένη, καὶ δὲν τῆς ἔδιδα τὸ ἀναπαιτήριο τῆς κεφαλῆς μου νὰ πιτήσῃ τὸ ποδῦρι της — δὲν θά ἔκλειεν ὁ Θεὸς τὴν θύραν τοῦ ἐλέους του

εἰς τὴν προσευχὴν μου; Δὲν θά ἐσήκωνε τὴν εὐλογίαν ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν μου; Δὲν θ’ ἀπέστρεφε τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τὸ “κουρμπάνι” μου; Ἐλα, ζαχαρένιε μου! Μὴν τὸ κάμης καὶ κριματισθῷ!

Καὶ παρεμβάς ὁ Κιαμήλης καὶ φιλήσας τὴν ἄκραν τοῦ φορέματός μου,

— Μὴ σᾶς κακοφανῇ, εἶπε, γιατί δὲν ἤλθαμε νὰ σᾶς πάρουμε πρῶτῃτερα. Τὸ μάθαμε πὼς εἰσθ’ ἐδῶ, καὶ δύο μέραις τώρα γυρνοῦμε νὰ σᾶς εὕρουμε. Ὅλα τὰ χάνια κατὰ σειρὰν ἐπήραμεν. Ὅλη τὴν πόλιν ἐκοσκινίσαμε. Μὰ ἐμεῖς, ἄπλοῖ ἄνθρωποι, εἴμαστε σάν τὰ βῶδια. Κοντὰ στὸν νοῦν ἦτανε, πὼς ἀφέντης σάν τοῦ λόγου σου πορεύεται ἀλλὰ φράγκα, καὶ κάθεται στὸ ξενοδοχεῖο. Τώρα ποῦ σᾶς ἤδραμε, δὲν μπορεῖ νὰ γείνῃ ἄλλοιως. Καὶ ἀποταθεὶς πρὸς τὴν μητέρα μου· Δὲν εἰν’ ἔτσι, σουλτάνε μου; εἶπε· Ἐμεῖς τὰ ἐσυμφωνήσαμε πλέον. Αὐτὸς ὁ κιαφίρης ὁ Σεισουράδας δὲν θά σὲ χαλάσῃ πιά τὸ κέφι σου. Μιά κλωτσιὰ ποῦ μ’ ἔδωκε τοῦ τὴν σχωρῶν γιὰ τὸ χατήρι σου, μὰ δωπέρα δὲν μένουμε πλέον. Δὲν εἰν’ ἔτσι;

— Ναί, εἶπεν ἡ μητέρα μου, δὲν μένουμε, σάν τὸ θέλῃ καὶ ὁ Γιωργής. Ἀκοὺς ἐκεῖ, τῇ Σεισουράδα. νὰ χτυπήσῃ τὸ παιδί μου, τὸν Κιαμήλη!

Τότε παρετήρησα ὅτι καθ’ ἣν ὥραν ἐγὼ ἤκουον τὴν ἱστορίαν τοῦ Κιαμήλ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου, οἱ τρεῖς ἐναπομείναντες εἶχον συνομῶσει κατὰ τοῦ ξενοδόχου καὶ τοῦ ἀτυχοῦς Λουῆ. Ἐπειτα ἡ γραῖα Ὀθωμανὶς ἀνέκρουσε μιάν ἀνατολικωτάτην δέησιν· — «Ἐπτά ἡμέρας θά καθίσω ἔξω ἀπὸ τὸ ἐνδιαίτημά σου· ἐπτά φορές τὴν ἡμέραν θά φιλῶ τὸ κατώφλιον τῆς θύρας σου· ἐπτά φορές τὴν ὥραν κτλ. — κ’ ἐγὼ ἔχασα ἐπτά φορές τὴν ὑπομονὴν μου. Ἀλλως τε, ἡ πρόσκλησις αὕτη μοὶ ἐφαίνετο εὐνοϊκὴ διὰ τὴν ὑπόθεσίν μας. Διὰ τοῦτο ᾤψακα τὴν μητέρα μου νὰ πράξῃ ὅπως θά τῇ ἤρσκεν.

Μόλις παρήλθεν ἡμίσεια ὥρα καὶ ἡ Ὀθωμανὶς μετὰ τοῦ υἱοῦ της ἀπῆρχετο ἐν ἀληθεὶ θριάμβῳ, ἄγοντες μεθ’ ἑαυτῶν τὴν μητέρα καὶ τὸν ἀδελφόν μου, ὡς ἂν ἦσαν τὰ μάλλον περιζήτητα λάφυρα. Εἰς ἐμὲ οὔτε αἱ ὑποθέσεις, οὔτε αἱ διαθέσεις μου ἐπέτρεπον ν’ ἀλλάξω κατοικίαν. Ἀπεποιήθην λοιπὸν νὰ δεχθῶ τὴν ξενίαν τῶν ὅπως τὴν προσέφερον. Ὑπεσχέθην ὁμῶς ὅτι εὐθὺς ὡς τελειώσω τὰς εἰσαγωγικὰς ἐνεργείας παρὰ ταῖς ἀρμοδίαις ἀρχαῖς πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ φονεύσαντος τὸν ἀδελφόν μας, θά τοὺς ἐπισκέπτωμ’ ἐπὶ μακρὸν καὶ καθ’ ἐκάστην ἐν τῷ οἴκῳ τῶν.

Ἡ ἐργασία αὕτη δὲν ἐχρειάσθη πολὺν χρόνον. Διότι, ὅπου ὁ νόμος δὲν ὑπάρχει παρὰ ἐν τῇ καλῇ θελήσει τῶν καθ' ἕκαστα ἀρχόντων, ἢ χρονίζει καὶ ἡ ἀπλουστέρα ὑπόθεσις ἐπ' ἀπειρον, ἢ τελειοῦται ἐν μιᾷ στιγμῇ καὶ ἡ μᾶλλον περίπλοκος. Καὶ ναὶ μὲν ἡ ἐδικτὴ μας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τελειώσῃ οὕτως ἀστραπηδόν, ἀλλ' ἦδη κατ' αὐτὰς τὰς πρώτας ἡμέρας τῶν μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς ἀστυνομίας συνεννοήσεών μου, διατάχθησαν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἡμῶν πολλαὶ συλλήψεις, ὁ δὲ υἱὸς τῆς φίλης ἡμῶν Ὁθωμανίδος, ὁ ἀνακριτής, ὅλως ζήλος καὶ ἀφοσίωσις, ἐξεκίνησεν ἐκ τῆς πρωτεύουσας, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ μου, κ' ἐφοδιασμένος μὲ πᾶσαν πληρεξουσιότητα πρὸς ἀνάκρισιν τῶν συλληφθέντων καὶ πρὸς καταδίωξιν ἄλλων ὑπόπτων. Εἰς τὸν ἀνυπόμονον Κιαμὴλ δὲν ἐπετρέψαμεν νὰ συναπέλθῃ, τοῦτο μὲν χάριν τῆς ἐπισφαλεστάτης ὑγιείας του, τοῦτο δὲ ὅπως μὴ μείνωσιν αἱ δύο γραφαὶ ὅλως διόλου μόναί.

— Καὶ τώρα πιά ποῦ ἐβάλαμε τὸ νερὸ στ' αὐλάκι, μᾶς ἔλεγε μετὰ τινας ἡμέρας ἡ μήτηρ μου, ἔρχου δά, παιδί μου, νὰ περνῶς τὴν ἡμέρα μαζί μας. Ἐμεῖς εἴμεθα ὅλη μέρα στὸ σπίτι, γιατί ἐτελείωσαμε τοὺς γύρους μας. Καὶ ποῦ δὲν μ' ἐπῆγε τὸ παιδί μου ὁ Κιαμὴλ; καὶ ποῦ δὲν μ' ἐπῆγεν ἡ χανούμισσα! Πρῶτα πρῶτα ἐπήγαμεν ἐδῶ κοντὰ στὴν Ἀγιά-Σοφιά. Ὑστερα μ' ἐπῆγαν κ' ἐπροσκύνησα στὸν τάφο τοῦ Κωνσταντίνου, στὸ "Μεφά-μεϊδάνι". Νὰ πᾶς καὶ σὺ δά, παιδί μου! Ἐδῶ μεριά ἔχουν τὸν Ἀράπη, ποῦ τὸν ἐσκότωσε, σκεπασμένο ὅλο "λαχούρια" καὶ "χαλιά". Κ' ἐκεῖ μεριά τὸν φτωχὸ τὸν βασιλέ, μὲ μόνο μιὰ μικρὴ κανόδλα πᾶ' στὸ μνημῆμά του! Κ' ἐπήγαμε καὶ σ' ἕνα τζαμί καὶ εἶδαμεν ἐπάνω σ' ἕνα παλαιὸ δένδρο τὴν ἀλυσίδα, ποῦ ἦταν κρεμασμένη ἡ χεῖρα τῆς Δικαιοσύνης. Κ' ἐπήγαμε καὶ στὸ Μβαλουκλί, καὶ εἶδαμε τὰ ψάρια, ποῦ ζωντάνεψαν μέσ' στὸ τηγάνι, ὅταν ἐπάρθηκεν ἡ Πόλι. Καὶ ἐπάνω στὴν Πόρτα ποῦ ἐπάρθηκεν, εἶδαμε τὰ γράμματα, ποῦ ἔγραψεν ὁ ἄγγελος ἐκείνη τὴν ἡμέρα, τάχα γιὰ τὴν Πόλι. «Τὸ χεῖρ' χεῖρ' χειρότερον!» Τὰ εἶδαμε, μὰ, σὰν ἀγράμματῃ ποῦ εἶμαι, δὲν τὰ διάβασα. Καὶ τί νὰ τὰ διαβάσω, παιδί μου! Μήπως δὲν τὸ βλέπουμε κάθε μέρα πῶς πηγαίν' ἡ Πόλι; Καὶ ποῦ ἄλλοῦ δὲν πῆγαμε! Καὶ τί δὲν εἶδαμε! Μὰ τώρα ποῦ τελείωσαν, ἀρχησα πάλε νὰ στενοχωροῦμαι. Γι' αὐτὸ ἔρχου κάθε μέρα νὰ σὲ βλέπω, νάχης τὴν εὐχή μου, καὶ νὰ μὲ λέγῃς δά κι ὅλα, πῶς πηγαίν' ἡ κρίσι μας.

Ἡ οἰκία τῆς χήρας Ὁθωμανίδος κεῖται ἐπὶ τῆς εὐρείας μὲν

τώρα, ἀλλ' ὄχι πλέον ὥς πρὶν γραφικωτάτης ὁδοῦ, τῆς "Νδιβάν-γιολοῦ", οὐ μακρὰν τῆς πλατείας τοῦ βυζαντινοῦ ἵπποδρομίου. Προφανῶς εἶναι παλαιὸν κτήμα, εὐπόρου ἄλλοτε οἰκογενείας. Διότι ἐνθ' αἱ παρακείμεναι οἰκίαι φαίνονται ἀλυπῆτως κολοβωμέναι ὑπὸ τῆς εὐρύνσεως τοῦ δρόμου, ἢ τῆς Ὁθωμανίδος διακρίνεται δι' ἐνὸς προαυλίου, στενοτάτου μὲν νῦν, καὶ ἐπιτρέποντος τοῖς ἐν τῷ ἐξώστῃ καθημένοις νὰ βλέπωσιν ὑπὲρ τὸν χαμηλὸν αὐτοῦ τοῖχον πάντα τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, ὅπως δῆποτε ὅμως λειψάνου τῆς προτέρας εὐρυχωρίας. Ὅπισθεν αὐτῆς ἔχει ὠραῖον κηπίσκον μὲ ὑψηλοτάτους κισσοσκεπεῖς τοίχους καὶ μὲ μικρὸν περίπτερον εἰς τὴν μίαν πλευράν. Εἰς τοὺς τοίχους τούτους ὀφείλει κυρίως τὴν ὥς ἐκ θαύματος διάσωσιν τοῦ μεγίστου αὐτῆς μέρους ἀπὸ τῆς μεγάλης πυρκαϊᾶς, ἥτις εἶχεν ἀποτεφρωμένην ὁλόκληρον τὴν ὀπισθεν τῆς ὁδοῦ ἐκείνης συνοικίαν. Μέρους τῆς ἀπέναντι τοῦ περιπτέρου πλευρᾶς τοῦ τοίχου, καταρρεῦσαν, φαίνεται, κατὰ τὴν πυρκαϊάν, ἀνοικοδομήθη ἐκ τοῦ προχείρου, ἐπitrέψαν τὴν εἰς αὐτὸ προσαρμογὴν μικρᾶς θύρας, δι' ἧς ὁ οἶκος ἀπέκτησε νέαν συγκοινωνίαν μὲ τὰ ἐκτός, πολὺ συντομωτέραν εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἀστυνομίας διὰ τῶν ἀχανῶν ἐρεπιῶν προσερχόμενον. Ἐν τούτοις ἡ κατὰ βάθος αὕτη εὐρυχωρία ἐμηνεζίετο ὑπὸ τῆς ἀπωλείας, ἣν τὸ πλάτος τῆς οἰκίας ὑπέστη κατὰ τὴν πυρκαϊάν. Διότι οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι δὲν ἐπέτρεπον τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῆς βλαβείσης πλευρᾶς· αἱ δ' ἐκ τοῦ προχείρου προσκαρφωθεῖσαι ἡμίκαντοι σανίδες ἄφινον τὰ κατ' αὐτὴν δωμάτια παντὶ ἀνέμῳ ἀναπεπταμένα, καὶ ἐντελῶς ἀκατοίκητα.

Καὶ ὅμως ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ ἔχωρει ὄχι μόνον ἡ γραφα Ὁθωμανὶς μετὰ τοῦ Κιαμὴλ, ὄχι μόνον ὁ Ἐφέντης μετὰ τῆς πολυπληθεστάτης αὐτοῦ οἰκογενείας, ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ μου καὶ ὁ ἀδελφός μου, καὶ δὴ πάντες οἱ ἐγγὺς καὶ μακρὰν συγγενεῖς ἡμῶν, ὅσοι ἤρχοντο πρὸς ἐπίσκεψίν μου. Διότι ὁ πιστὸς Κιαμὴλ ἦς εὐθὺς ὡς "ἐμυρίζετό" τινα, τὸν ἰχνηλάτει μέχρις οὗτο, ἀνευρὼν τὴν κατοικίαν, μετέφερε τὰ πράγματά του εἰς τὸν οἶκον τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἔστω καὶ διὰ τῆς βίας. Ἡ δὲ καλὴ Ὁθωμανὶς ἔχαιρεν ἐπὶ τούτῳ· διότι, ἔλεγε, δύο κακοὺς ἀνθρώπους δὲν τοὺς χωρεῖ οὔτε ὅλη ἡ οἰκουμένη· ἐνθ' ἡλίιοι καλοὶ ἀνθρώποι κάμνουν "μουχαμπέτι" καὶ μέσα εἰς ἕνα καρυδότσουφλο!

Τοιαυτὴ ἦτον ἡ οἰκία ἐν ἣ ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν ἑβδομάδας διέτριβον τὸν πλεῖον τῆς ἡμέρας χρόνον, μεταβαίνων τὰς ἡμέρας ἐκ τῆς οἰκίας ἐκείνης ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ.

κάστην. Τὰς δεξιώσεις τῆς γραίας Ὀθωμανίδος τὰς ἤκουον ἀπὸ τῶν δικτυωτῶν παραθύρων αὐτῆς, πρὶν ἔτι κρούσω τὴν ἐπὶ τοῦ Νδιβάν-γιολοῦ θύραν. Ἡ ἔλευσις μου ἐπεριμένετο ἐκ τοῦ ἐξώστου. Ἡ δ' ἐμφάνισίς μου ἐπροξένει ἐν τῇ οἴκῳ παραχρῆν ὁμοίαν μὲ τὸν θόρυβον πολλῶν πτηνῶν ἐπτοημένων ἐκ τῆς ἐμφανίσεως αἰλούρου τινὸς πρὸ τοῦ μεγάλου κλαβοῦ τῶν. Ἦσαν αἱ φωναὶ τῶν γυναικῶν, τῶν παίδων καὶ τῶν παιδισκῶν τοῦ Ἐφέντου, αἰτνες ἐσκίρων φεύγους ἐν ἀτάκτῳ σπουδῇ εἰς τὸ χαρέμιόν των, ἐκ φόβου μήπως τὰς ἰδῶ ἄνευ "γιασμακίου". Ὁ Κιαμήλης μὲ τὸ μικρὸν καὶ χιονόλευκον σαρίκιόν του, τὸν μακρὸν καὶ πράσινον "τσουμπέν" του, μὲ τὴν ὥχραν καὶ συμπαθητικὴν αὐτοῦ μορφήν, ὕψηλός ὅσον σχεδὸν καὶ ὁ τοίχος τοῦ προαυλίου, μοὶ ἤνοιγε τακτικά τὴν θύραν μὲ τὸ γλυκὺ καὶ μελαγχολικὸν αὐτοῦ μεϊδιάμα ἐπὶ τῶν χειλέων, μέχρις ἐδάφους ὑποκλινόμενος διὰ τὸν ἐγκάρδιον "τεμενάν" τῆς ὑποδοχῆς. Αἱ δύο γραφαὶ εἶχον πάντοτε ἔτοιμον κανὲν γλύκισμα εὐχάριστον εἰς ἐμέ, ἢ κανὲν παρμύθιον ἔτι πολὺ εὐχαριστότερον. Πρὸ πάντων ἡ Ὀθωμανὶς ἦτο κατενθουσιασμένη δι' ἐμέ, ὅστις, ἔλεγε, τόσο σοφὸς καὶ σπουδασμένος πού ἦμουν, δὲν ἔγεινα εἰδωλολάτρης ἄπιστος, μόνον ἐπίστευα μὲ ὅλη τὴν καρδίᾳ μου — εἰς τὰ παραμύθια! Μόνον διὰ δύο τινὰ ἔμεψιμοίρει τρομερὰ ἐναντίον μου. Πρῶτον διότι κατ' οὐδένα τρόπον ὑπέφερον ν' ἀκούσω τι περὶ τῶν θαυμάτων τῆς μαγείας, δεύτερον ὅμως διότι δὲν κατεδέχον ἀκόμη νὰ ξενισθῶ μίαν νύκτα ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ παρχικοῦ τῆς. Καὶ δὲν ἐστάθην μὲν δυνατόν νὰ συμφωνήσωμεν ποτὲ ἐπὶ τοῦ πρώτου, συνεβιάσθημεν ὅμως ἐπὶ τέλους ὡς πρὸς τὸ δεύτερον.

Ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐπεριμένομεν τὸν υἱὸν τῆς τὸν ἀνακριτὴν νὰ ἐπιστρέψῃ. Εἶχεν ἤδη στείλει περὶ τοὺς εἰκοσιν ὑπόπτους εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου μετήνεγκε τὴν κρίσιν ἡμῶν, ὅπως ἀπαλλαγῇ τῆς ἐπηρείας τῶν ἐπαρχιακῶν ἀρχῶν. Ὄταν φθάσῃ ὁ Ἐφέντης, εἶπον εἰς τὴν γραίαν, τὴν νύκτα ἐκείνην θὰ κοιμηθῶ εἰς τὸν οἶκόν σου. Θὰ ἔχω πολλὰ νὰ πληροφορηθῶ. Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τοῦτο, ἐὰν δὲν ἀπατῶμαι, ἐπέστρεψεν ὁ ἀνακριτής. Ὁ ἀδελφός μου, ὅστις ἔφθασε τὴν προτεραίαν, μοὶ διηγῆθη πολλὰ περὶ τῆς σκληρᾶς αὐτοῦ δραστηριότητος.

— Αὐριοι λοιπὸν θὰ ἔλθω μετὰ τὸ δειλινόν, τοῖς εἶπον, ὅταν θὰ εἶναι ἐδῶ καὶ ὁ Ἐφέντης. Μὴ μὲ προσμένει ἑνωρίτερον.

Τὴν ἐπιόσαν ἀναβάς ἐν ἐκ τῶν παρὰ τὴν Παλαιὰν Γέφυραν

μισθουμένων δημοσίων ἱπαριῶν, καὶ μὴ φεισθεὶς τοῦ ἡλιοκαοῦς καὶ γυμνοῦ τὰς κνήμας ἱππηλάτου, ὅστις, ἰδρῶτι περιρρέομενος, ἔτρεχε καθ' ὅλην τὴν ὁδὸν παρὰ τὴν οὐρὰν τοῦ γοργοῦ καὶ πειθηνίου ἀλόγου, ἔφθασα πρὸ τῆς οἰκίας πολὺ ἐνωρίτερον ἢ ὅτι ὑπεσέβην. Διὰ τοῦτο δὲν παρεξενεύθην, μὴ ἀκούσας ταύτην τὴν φορὰν τὰς δεξιώσεις τῆς Ὀθωμανίδος, ὅπισθεν τοῦ δικτυωτοῦ παραθύρου τῆς. Ἀλλ' ὅταν, ἀνοίγεισης τῆς θύρας, εἶδον ἐνώπιόν μου μικρὸν, βλακῶδως προσατενίζον με τουρκόπαιδον, καὶ οὐχὶ τὴν ὥχραν τοῦ Κιαμήλ ὦσιν, ποιοῦντος τὸν μεγάλον αὐτοῦ "τεμενάν" μὲ τὸ αἰωνίως μελαγχολικὸν ἐκεῖνο μεϊδιάμα, δὲν ἠξέυρω πῶς διετέθην ξένως καὶ παραδόξως. Ἐκτὸς τοῦ παιδός, οὐδεὶς ἐφαίνετο ἐν τῇ αὐλῇ. Εἰσῆλθον εἰς τὸ πλακόστρωτον καὶ πῶς δροσερὸν κατὰγειον — κ' ἐδῶ οὐτε ψυχῇ. Ἐκάλεσα μετὰ τινος ἀνυπομονησίας τὴν μητέρα μου, τὸν ἀδελφόν μου, οὐδεὶς ἀπεκρίθη. Ἡ μικρὰ πρὸς τὸν κήπον θύρα εἰς τὸ βάθος τοῦ κατωγείου ἦτο, παρὰ τὸ σύνηθες, ὀλίγον ἀνοικτή. Καὶ ἄφου δὲν ἠδυνάμην ν' ἀνέλθω τὴν κλίμακα πρὶν ἢ βεβαιωθῶ ὅτι τὸ χαρέμιον ἀπεσύρθη ἐκ τῆς "σάλλας", ἐχώρησα διστάζων πρὸς αὐτήν, καὶ παρακύψας εἶδον εἰς τὸν κήπον.

Πλησίον τοῦ ὕψηλου κισσοσκεποῦς τοίχου, κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς τὴν σκιάν, ἐκάθηντο ἡ μήτηρ μου, ἡ Ὀθωμανὶς καὶ ἄλλη τις ρακένδυτος καὶ ἀσκεπὴς τὴν κεφαλὴν γραφα, κατὰ τὸ φαινόμενον πιναρὰ "ρωμιοκατσιβέλα", ἥτοι Ἀθιγγανὶς ἐλληνόφωνος. Ὑψηλότερον τῶν λοιπῶν καθήμενῃ, ἐκράτει ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς ὑπτιον κόσκινον, ἐφ' οὗ κύπτουσαι ἡ Ὀθωμανὶς καὶ ἡ μήτηρ μου, ἐφαίνοντο προσπαθεῖσαι νὰ ἐννοήσωσι κάτι τι, μετὰ προφανοῦς ἐκπλήξεως καὶ ἀπορίας. Μετὰ μακρὰν σιωπὴν

— Καθὼς σὲ λέγω, εἶπεν ἡ Ἀθιγγανὶς μετὰ δογματικῆς ἐμφάσεως. Ὁ φονιάς εἶναι κοντὰ σας' γυρίζει τριγύρω σας' μὴν τὸν ζητᾶτε μακρὰ.

— Χά! εἶπεν ἡ μήτηρ μου, μετὰ θριαμβευτικῆς χαρᾶς. Λοιπὸν ἐπάσθηκε! Θὰ εἶναι ἀπὸ αὐτοὺς πού ἐστειλεν ὁ Ἐφέντης δεμένους. Ἐλησμόνησα νὰ σὲ πῶ πῶς οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται στὴν Πόλιν.

— Σὲ εἶπα νὰ μὴ μοῦ λέγῃς τίποτε, χωρὶς νὰ σ' ἐρωτῶ, ἀλλοιῶς θὰ μὲ χαλάσῃς τὰ μάγια! εἶπε δυσανασχετοῦσα ἡ Πυθία τῶν τριόδων, καὶ ἔσεισε τὸ κόσκινον ἰσχυρῶς καὶ ἠκούσθη ἐν αὐτῷ κρότος, ὡς συγκρουομένων ὀσπρίων.

— Ἐλα, μὴν κακίονεις! εἶπεν ἡ Ὀθωμανὶς, ἃς τὰ ρίξωμεν ἀκό-

μη μιά. Μέτρησέ τα πάλι.

— Χούμ! εἶπεν ἡ μάντισσα, τρεῖς· καὶ ἡ ἀλήθεια! Καλά! Μὰ καθὼς σὰς εἶπα, μὴ μὲ λέτε τίποτε. Ἐκεῖνο, ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι, θὰ τὸ ποῦνε τὰ κουκκιά. Κύτταξ' ἐδῶ, κοκκῶνά, τὸν φονιά, τὸν βγάλλω πάλιν ἐξω. — Καὶ λαβοῦσα ἀπὸ τοῦ κοσκίνου ἓνα μελαψὸν κύαμον ἔρριπεν αὐτὸν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν καὶ ὀπισθεν αὐτῆς ἐκστομίσασα μίαν κατάραν. — Τώρα, εἶπεν ἔπειτα, σεῖς μετρήσετέ τα κι ἐγὼ νὰ τὰ ρωτήσω.

Ἡ μήτηρ μου ἔλαβε τὸ κόσκινον, ἔχυσε τοὺς κυάμους εἰς τὴν ποδιάν της, καὶ θέσασα αὐτὸ πάλιν ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς Ἀθιγγανίδος ἤρχησε νὰ ἐνθῆτι μετροῦσα τοὺς κυάμους ἀνὰ ἓνα μετὰ τοσαύτης προσοχῆς καὶ ἀκριβείας, μεθ' ὅσης ἴσως οὐδέποτε φιλάργυρος ἐμέτρησε πολυτίμους μαργαρίτας, μέλλων νὰ τοὺς ἐμπιστευθῇ εἰς ξένας χεῖρας.

— Σωστά εἶναι; ἠρώτησεν ἡ Ἀθιγγανίς, ρίψασα τοὺς ψαροὺς αὐτῆς πλοκάμους ἐπὶ τῶν ὠμοπλατῶν της.

— Ναί! ἀπεκρίθη ἡ μήτηρ μου, σωστά σαράντα.

Ἡ Ἀθιγγανίς ἔλαβε τότε τὸ κόσκινον καὶ περιαγαγοῦσα ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῷ κυάμων οἰκειότητος ἐκφραστικὸν βλέμμα καὶ συνταράξας αὐτοὺς δις καὶ τρίς, ὥς ἐὰν ἤθελε ν' ἀφυπνίσῃ τὸ βαθέως ἐν αὐτοῖς κοιμώμενον μαντικὸν πνεῦμα, ἀνεφώνησεν ἐπὶ τὸ ἐπιτακτικώτερον·

— Ἄνθρωπος σκοτώθηκε, ποιὸς νὰ τὸν ἐσκότωσε; — Τρεῖς τοὺς λύκους, τρεῖς τοὺς κλέφταις, τρεῖς τ' ἀσκήρια τὰ σκασμένα· τρεῖς γιὰ τοὺς κρυφοὺς ἐχθροὺς του, καὶ κουκκιά σαρανταένα. — Καὶ ταῦτα ἐπάδουσα ἐχώριζε τοὺς κυάμους εἰς διαφόρους τριάδας, κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀποδιδοῦσα εἰς ἐκάστην διάφορον θέσιν καὶ ἰδιότητα. — Τρεῖς τοὺς κλέφταις, τρεῖς τοὺς λύκους, τρεῖς τ' ἀσκήρια τὰ σκασμένα, τρεῖς γιὰ τοὺς κρυφοὺς ἐχθροὺς του καὶ κουκκιά — "σαρανταένα"!

Πόσου κουκκιά ἐμέτρησες, κοκκῶνα;

— Σαράντα, εἶπεν ἡ μήτηρ μου.

— Καὶ σαράντα ἦτανε, εἶπεν ἡ Ἀθιγγανίς. Μὰ, μβήκε μέσα κι ὁ φονιάς κ' ἔγειναν σαράντα ἓνα. Θωρεῖς τὸν ἔχω μαγεμμένο, κ' εἴμ' ἄξια νὰ τὸν φέρω μέσ' στὸ κόσκινό μου κι ἀπὸ τὴν ἄκρηα τοῦ κόσμου.

Ἀφοῦ αἱ δύο γυναῖκες ἐβεβαιώθησαν περὶ τοῦ ἐκ θαύματος

αὐξηθέντος ἀριθμοῦ τῶν κυάμων, ἡ μάντισσα ἐτάραξε τὸ κόσκινον ἐπανειλημμένως, καὶ μετὰ ταχυδακτυλουργικῆς δεξιότητος ἐτίναξε τρεῖς φορὰς τὰ ὄσπρια ὑψηλὰ εἰς τὸν ἀέρα, καὶ τρεῖς φορὰς τὰ ὑπεδέχθη ἐν τῷ κοσκίνῳ πάλιν, χωρὶς οὐδὲ ἐν νὰ ἐκπέσῃ. Μεθ' ὅ, θείσα τὸ κόσκινον ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ κύψασα ἐπ' αὐτοῦ, σοβαρῶς ἤρξατο νὰ μελετᾷ, ὥς μοι ἐφαίνετο, τὰς συμπτώσεις τῶν κυάμων. Ἡ μήτηρ μου καὶ ἡ Ὀθωμανίς ἐσπούδαζον καὶ αὐταὶ μετὰ πολλῆς εὐλαβείας.

— Κύτταξε! εἶπεν ἡ Ἀθιγγανίς μετὰ μακρὰν θρησκευτικὴν σιωπὴν. — Ἐδῶ εἶναι ὁ φονιάς καὶ ἐδῶ εἰσὶν σύ. Κανένας δὲν εἶναι τόσο κοντά σου, ὅσον αὐτὸς καὶ τὰ παιδιὰ σου. Γι' αὐτό, σέ λέγω, μὴν τὸν ζητᾷς μέσα στὴν Πόλιν, μὴν τὸν ζητᾷς στὰ μακρὰ. Θενῶναι κανέναν χωριανός, κανέναν ἐδικός σου.

Ἡ μεγάλη περιέργεια μεθ' ἧς προσεῖχον εἰς τὰ γινόμενα μ' ἔκαμε φαίνεται νὰ λησμονήσω, ὅτι ἤμην κατὰσκοπος μέχρι τοῦδε καὶ νὰ ἐρευνῶθῃ βαρύτερόν πως ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ κηπιαρίου. Πρὶν ἢ τὸ ἐννοήσω, ἡ θύρα ἠνοιγῇ μετὰ τρυγμοῦ, κ' ἐγὼ ἐφωράθην ἰστάμενος ὀπισθεν αὐτῆς.

— Βγά! ἐπεφώνησεν ἡ μήτηρ ἐκπληκτος, διὰ τὴν ἀπρόοπτον παρουσίαν μου. — Ἐδῶ εἰσὶν, παιδί μου; Καὶ πῶς δὲν ἦλθεν ὁ Μιχαήλος νὰ μὲ τὸ πη; Χαρά στον, τὸν πολλακαμμένο!

Ἡ τε μήτηρ μου καὶ ἡ Ὀθωμανίς ἐφαίνοντο δυσαρέστως πῶς ἐξαφαινοῦντο ὑπὸ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐφωράθησαν ἐν τῇ ἐνασχολήσει των, καὶ ἀμφοτέραι δὲν ἤξευρον πῶς νὰ μοὶ ἀποκρύψωσι πλέον τὰ γεγονότα. Ἐγνώριζον, ὥς εἶπον, τὸν κατὰ δεσινδαμονιδῶν καὶ μαγισσῶν ἰδίᾳ πόλεμόν μου. Πρὸ τινων ἡμερῶν ἐτι εἶχον ἐκδιδῶναι κακὴν κακῶς μίαν, ἥτις ἐπέμενε καὶ καλὰ νὰ ἰδῇ τὴν μοῖράν μου. Καὶ προφανῶς ἐξέλεξαν τὴν ἀπόκεντρον ἐκείνην γωνίαν διὰ τὰς μαντείας αὐτῶν, χάριν ἀσφαλείας. Αἱ μεμπιμοιρίαι των κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου ἐδήλουν, ὅτι τὸν εἶχον τάξει ἐπὶ τῆς θύρας νὰ προφυλάττῃ τὴν ἐλευσίαν μου, καὶ ὅτι προέδωκε τὸ καθήκον του, ἀφῆσας με νὰ εἰσχωρήσω μέχρις αὐτῶν ἀπροάγγελτος. Ἡ πονηρὰ Πυθία ἐμάντευσε τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων, εὐθὺς ὥς εἶδε τὸ σκυθρωπὸν πρόσωπόν μου· καὶ περισυναγαγοῦσα τοὺς κυάμους καὶ τὰ κόσκινά της ἐν σπουδῇ παρυπεξῆλθε διὰ τῆς ἐτέρας τοῦ κήπου θύρας, ὥς "βρεμμένη γάτα". Ἀναμφιβόλως ἔσχε τὴν προβλεπτικότητα νὰ προπληρωθῇ. Ἡ ἀμνηχανία τῶν δύο εὐπίστων γυναικῶν, ἡ ἀδεξιότης αὐτῶν πρὸς εὖρεσιν προχείρου τινὸς ἀφορμῆς πρὸς δι-

καιολογίαν των, μ' ἔκαμε νά μετανοήσω διά τήν ἀδιακρισίαν μου. Διά τοῦτο προσποιηθεῖς τελείαν ἀγνοίαν τῶν γεγονότων,

— Βελόναις ἀγοράζετε, μητέρα; ἠρώτησα μετ' ἀδιαφορίας.

— Ναί, παιδί μου! εἶπεν ἡ μήτηρ μου μετά τινος δισταγμοῦ, πές πῶς ἀγοράζουμε βελόναις, γιά νά ββαλλώσουμε τά ψέμματα. Καί πότε ἤλθες;

— Τώρα δά, μητέρα, μόλις ἔφθασα.

— Καί ποῦν' αὐτό τὸ κακόπαιδο, ὁ Μιχαήλος. Πῶς δὲν ἤρθε νά μέ τὸ μηνύσῃ;

— Δὲν ἤξεύρω, μητέρα, δὲν εἶναι κανένας στήν αὐλή, ἄλλο ἀπὸ τὸ παιδί, πού μου ἄνοιξε τήν θύρα.

— Ἀμ' ποιὸς ἤξεύρει ποῦ θά πῆγε πάλι. Δὲν τὸν χωρεῖ ὁ τόπος νά καθήσῃ.

Ἡ Ὀθωμανὶς ἐξηκολούθει νά μέ βλέπῃ πλαγίως καὶ πονηρῶς μέ τὸ μειδίαμα τῆς δυσπιστίας ἐπὶ τῶν χειλῶν, περιμένουσα τὴν ἔκρηξιν τῆς ἀγανακτήσεώς μου δι' ὅσα εἶδον. Ἀλλ' ἐγὼ ἀντὶ πάσης ἐπιτιμῆσεως, περιττῆς πλέον τώρα, προσεποιηθῇν μέ ὅλα τὰ δυνατά μου, ὅτι δὲν εἶδον τίποτε.

— Πάμε λοιπὸν μέσα, εἶπε, τώρα θά ἔλθῃ καὶ ὁ Ἐφέντης.

Τότε ἠκούσθη πάλιν ἄνωθεν τῶν κεφαλῶν ἡμῶν ὁ συνήθης τοῦ ὑποχωροῦντος χυρεμίου θόρυβος. Προφανῶς οἱ κάτοικοί του ἦσαν μέχρι τοῦδε προσηλωμένοι εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ κηπαρίου παράθυρα, παρακολουθοῦντες μετ' εὐλαβοῦς σιγῆς τὰς κοσκινομαντείας τῆς Ἀθιγγανίδος.

Μόλις εἶχομεν ἐπαναλάβει τὰς συνήθεις προσαγορεύσεις καὶ φιλοφρονητικὰς χειρονομίας, καὶ ἀνηγγέλθη ἔξωθεν ἡ εἰσοδος τοῦ Ἐφέντη. Μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἀνεγνώρισα τὸν σκιατραφεὶ καὶ φραγκοφορεμένον τοῦτον Τοῦρκον, διότι ὁ ἥλιος τῆς ἐπαρχίας ἐνῷ ἀπεχραμμάτισεν ἐπιλευκάνας τὰς κυριωτέρας ἐπιφανείας τῆς ἐνδυμασίας του, εἶχε μαυρίσει τὴν λευκὴν αὐτοῦ μορφὴν, οὕτως, ὥστε δὲν ἔβλεπες ποῦ ἐτελείωνον αἱ παρειαὶ καὶ ποῦ ἤρχιζε τὸ βαθύ-χρουν κ' ἐπιμελῶς περικεκαρμένον αὐτοῦ γένειον. Ὅσον λακωνικαὶ ἦσαν αἱ ἄλλοτε ἐν τῷ γραφεῖ τοῦ "Ζαπτιέ" δεξιώσεις ἡμῶν, τόσον εὐρρους ἦτο σήμερον ἡ ρητορικὴ τοῦ ὑπαλλήλου, τόσον ἐξεζητημένη, ὥστε νά μέ ἀνησυχῇ, ὡς πρὸς τὴν ἀποτελεσματικότητά τῆς ἀποστολῆς του.

— Ἀφήσατέ μας μόνους, εἶπον πρὸς τὰς γυναῖκας. Ὁ Ἐφέντης

θά ἔχῃ νά μοι διηγηθῇ λυπηρὰς λεπτομερείας, ἀκαταλλήλους διὰ τὰ νεθρά σας.

Αἱ γυναῖκες ἐξῆλθον. Ὁ Ἐφέντης ἐσκυθρόωσε.

— Λεπτομερείας, εἶπε, θά εἶχον πραγματικῶς νά σᾶς ἀφηγηθῶ φρικαλέας. Δὲν τὸ κάμνω, διὰ νά μὴ λυπηθῇτε ἐκ περισσοῦ, μανθά-νοντες πόσα κρίματα ἐπῆρα στὸν λαιμό μου! Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποστολῆς εἶναι ἔτσι κ' ἔτσι πολὺ λυπηρόν, καὶ πρέπει νὰ τὸ μάθετε. — Εἶναι μηδὲν. Εἶναι ἀποτυχία! Ἀποτυχία, ὡς πρὸς τὴν ἐδικήν μας ὑπόθεσιν. Διότι αἱ ἀνακρίσεις μου ἔφεραν πολλὰ κακουργήματα εἰς φῶς καὶ πολλοὶ ἔνοχοι θά λάβωσι τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας των, ἀλλ' ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μας δὲν εὐρέθη. Ἡ πρέπει νά ἐφονεύθῃ κατὰ τὰς ἐπισυμβάσας καταστροφὰς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἢ πρέπει νά εἶναι ὁ ταχυδρόμος, ὃν ὁ μακαρίτης διεδέχθη. Αὐτὸς ὁ ταχυδρόμος θά μέ κάμῃ νά χάσω τὸν νοῦν μου! Τὸν εὕρισκω ἀποδεδειγμένον αὐτουργόν πολλῶν κακουργημάτων, τὸν εὕρισκω πιθανώτατον ἔνοχον εἰς τὸν φόνον τοῦ πατωοῦ ἀδελφοῦ μας, ἀλλ' ἀδυνατῶ νὰ τὸν εὕρω αὐτὸν τὸν ἴδιον! Ἀδυνατῶ νὰ τὸν συλλάβω! Μόλις ἔφθασα ταύτην τὴν πρῶιαν, ἔδωκα τὰς αὐστηροτάτας διαταγὰς. Εἶμαι σχεδὸν βέβαιος ὅτι κρύπτεται ἐν τῇ πρωτεύουσῃ. Ξεύρεις. Ἡ γρη῏α ζητῇ τὸν ψύλλο μέσ' στὸ πάπλωμα κ' ἐκεῖνος κάθεται πᾶ' στὰ ματογυῶλια της. Ὅμως μὴν εἰπῇς ἀκόμη τίποτε εἰς τὴν Βαλινδέ, τὴν κοκκῶνα. Εἶπα καὶ εἰς τὸν Μιχαήλο τὸ ἴδιο. Ὅταν μ' ἐρώτησε σήμερον πρῶι, τῆς εἶπα, πῶς ἡ θέσις μου μ' ἀπαγορεύει νά εἰπῶ τίποτε πρὶν ἀποφανθῇ τὸ δικαστήριον. Ἡ καμμένη ἡ κοκκῶνα! Δὲν εἶπε τίποτε, ἀλλὰ φοβοῦμαι πῶς ἐννόησε τὴν ἀποτυχίαν μου.

Εἶπον ἤδη πόσον κατ' ἀρχὰς ἐδυσπίστουν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς δραστηριωτέρας ἐνεργείας τῆς δικαιοσύνης ἐν τῇ ὑπόθεσιν ταύτῃ, τὸ μὲν ὡς ἐκ τοῦ παρεμπροσθέντος μακροῦ χρόνου, τὸ δὲ ὡς ἐκ τῆς ἐπισυμβάσεως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ λεηλασίας καὶ σφαγῆς. Τίς οἶδεν ἐὰν οἱ φονεῖς δὲν εὗρον τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας αὐτῶν θεόθεν, ἀπολεσθέντες ἐν τῇ γενικῇ ἐκείνῃ καταστροφῇ, μόνον αὐτοὶ δικαίως, μεταξὺ τόσων ἀθῶων; Ἀλλ' ὅταν μετ' ὀλίγον ἐγνώρισα τὸν Ἐφέντην μετέβαλον γνώμην, καὶ ἤλπισα κ' ἐγὼ μετὰ τῶν λοιπῶν, ὅτι ὁ ζῆλος αὐτοῦ θά ἱκανοποιήσῃ τὸν νόμον καὶ θά μᾶς βοηθήσῃ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ θλιβεροῦ πρὸς τὸν προσφίλῃ ἡμῶν νεκρὸν καθήκοντος. Αἱ εἰδήσεις τοῦ ἀνακριτοῦ αὐτοῦ, μὴ ἀποκρύπτουσαι μείζονα ἢ ὅτι ὠμολόγουν ἀποτυχίαν, ἐξηφάνισαν τὰς ἐλπίδας ἐκείνας διὰ παντός.

Οὐδέν ὑπελείπετο πλέον τώρα εἰμὴ νὰ μετριάσω τὴν ἐπὶ τῆς μητρὸς ἡμῶν ἐντύπωσιν τῆς εἰδήσεως, ἀναβάλλων αὐτὴν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο. Ὁ ἀτυχὴς Ἐφέντης, τεθλιμμένος ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ, συνεφώνει μετ' ἐμοῦ περὶ ἐγκαταλείψεως πάσης περαντέρω καταδιώξεως, πρὸ πάντων ὅτε τὸν ἐβεβαίωσα πόσον σπαράσσεται ἡ καρδιά μου, διὰ τοὺς ἀθῶους, ὅσοι ἐδεινοπάθησαν, καθειρχθέντες ὡς ὑποπτοι κατὰ τὰς αὐστηράς αὐτοῦ ἀνακρίσεις. Ὡς πρὸς τὸν πρῶν ταχυδρόμον ἡ ἐδική μας ὑπόθεσις δὲν ἐκέρδιζε διὰ τῆς συλλήψεώς του. Ἀφοῦ ἐπανειλημμένως ἤδη ἀπεδείχθη ἐν δικαστηρίῳ τὸ alibi αὐτοῦ.

Ἐνόμιζον ὅτι ἡ μήτηρ μου προσεδόκα ἐξῶθεν τοῦ δωματίου ἀνυπόμονος νὰ μάθῃ τὰς εἰδήσεις τοῦ Ἐφέντη. Ἀλλ' ὅταν ἐγερθεὶς περέκυψα διὰ τῆς θύρας νὰ ἴδω, τὴν διέκρινα εἰς τοὺς πρόποδας τῆς κλίμακος, ἐλέγχουσιν χαμηλῇ τῇ φωνῇ, ἀλλὰ λίαν σφοδρῶς τὸν ἀδελφόν μου Μιχαήλον, ὅστις μετὰ μίαν στιγμὴν, πλήρης ταραχῆς καθὼς ἦτο, ἐξέδραμε τῆς οἰκίας.

— Νὰ μὴ σὲ ἴδω νὰ ἔλθῃς πίσω χωρὶς νὰ φέρῃς τὸν Κιαμήλη! ἐφώνησεν ἡ μήτηρ μου κατόπιν του.

— Τί τρέχει, μητέρα; ἠρώτησα ἐγώ, ὅταν εἶδον τὴν μεγάλην ἀνησυχίαν ἐπὶ τῆς μορφῆς της.

— Τίποτε, παιδί μου, τίποτε.

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μαγειρεῖον, μηδὲν περὶ τῆς ὑποθέσεως ἡμῶν ἐρωτήσασα. Τόσον πολὺ τὴν ἀπασχόλει, φαίνεται, ἡ ἔλλειψις τοῦ Κιαμήλη!

Ἦτον ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἐβλεπον τὸν Ἐφέντην εἰς τὸν οἶκόν του. Ὑστερον ἀπὸ τόσους ἀγῶνας ὑπὲρ ἡμῶν, δίκαιον ἦτο νὰ δειχθῇ πρὸς αὐτὸν ὅσον οἶόν τε φιλοφρονητικὸς καὶ εὐγνώμων, πρὸ πάντων, ἀφοῦ ἐβλεπον πόσον ἠθύμει διὰ τὴν ἀκαρτίαν τῶν ἀγῶνων ἐκείνων. Ἐκάθησα λοιπὸν παρ' αὐτῷ, καὶ ἠρξάμεθα οἰκειῶς συνδιαλεγόμενοι ἐπὶ διαφόρων θεμάτων, κυρίως πολιτικῶν. Ὅταν ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου τὸν ἠρώτησα τί φρονεῖ περὶ τοῦ κόμματος τῶν λεγομένων Νεοτούρκων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐγερθεὶς ἐκλείσσε τὴν θύραν τοῦ δωματίου.

— Ἐγώ, εἶπε, φίλε μου, ἀνῆκω εἰς τὸ προοδευτικὸν τοῦτο κόμμα.

— Εἰτα, ἐξαγαγὼν τοῦ θυλακίου του ἐν κλειδίῳ, ἤνοιξε τὸ ὄπισθεν τῆς θύρας, ἐντὸς τοῦ τοίχου ἐκτισμένον ἐρμάριον, καὶ ἐξακολουθῶν νὰ ὁμιλῇ,

— Ἡ ταπεινὴ μου γνώμη εἶναι, εἶπεν, ὅτι οἱ συντηρητικοὶ εἶναι στάσιμοι, ἡ δὲ στασιμότης δὲν εἶναι πρόοδος.

Καὶ ταῦτα λέγων, ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ ταμείου καὶ ἔφερε νὰ παραβέσῃ ἐνώπιόν μου ἐπὶ τοῦ σοφᾶ ἑνα δίσκον. Μία "χιλιάρικη", δύο ποτήρια, καὶ μερικά πιυτάκια πλήρη πιστακίων, σταφίδων καὶ ζαχαρωτῶν εὐρίσκοντο ἐπὶ τοῦ δίσκου.

— Ἐννοᾷ λοιπόν, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἐφέντης, καθεζόμενος ἀπέναντί μου, ἐννοᾷ ν' ἀφήσωμεν τὰ παλαιὰ καὶ σκουριασμένα καὶ νὰ ἐμφορηθῶμεν νέου πνεύματος, νέων ἰδεῶν.

Καὶ ταῦτα λέγων ἐπλήρωσε τὰ πρὸ ἡμῶν ποτήρια μετὰ μεγάλης δεξιότητος. Τότε παρητήρησα, ὅτι τὸ νέον πνεῦμα δι' οὐ οἱ Νεότουρκοι ἐμφοροῦνται, ἦτο — οἶνόνπνευμα!

Ἐγνώριζον, ὅτι πολλοὶ τῶν Ἐφέντηδων τὸ "τσούζουσιν" ἱεροκρυφίως. Ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ, ὅτι ἄνθρωπος ἐν σχετικῶς βραχεῖ διαστήματι ἠδύνατο νὰ πῇ περὶ τὴν μίαν ὁκάν "μαστίχας", καὶ τοῦτο ἄγευ ὕδατος!

Ὅταν ἦλθον νὰ μᾶς προσκαλέσωσιν εἰς τὸ δεῖπνον καὶ εἶδον τὸν καλὸν ἐκεῖνον ἄνθρωπον παραπαίοντα ἀπὸ τοίχου εἰς τοῖχον, τότε ἐννόησα διατὶ τὸ εἰς ὃ ἀνῆκε κόμμα καρκινοβατεῖ μόνον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς προόδου, καὶ μοι ἦλθεν ὄρεξις νὰ γελάσω. Ἀλλ' ὅταν εἶδον τὴν στυνγὴν τῆς Ὀθωμανίδος μορφῆς, τὴν τεταραγμένην τῆς μητρὸς μου ὄψιν, ὅταν εἶδον ὅτι κεκρυμμένον τι δυστύχημα τοὺς ἔκαμινε νὰ μὴ προσέχωσι καὶ εἰς τοὺς τραυλισμούς τοῦ Ἐφέντου, δὲν ἠξέυρω ποῖα μυστηριώδης δύναμις συνετάραξε τὴν καρδίαν μου! Προφανῶς συνέβαινε κατὰ τι πολὺ θλιβερώτερον τῆς μέλης τοῦ Ἐφέντου. Ἡ ὥρα παρήρχετο, ἀλλ' οὔτε ὁ ἀδελφός μου, οὔτε ὁ Κιαμήλ ἤρχετο νὰ δειπνήσῃ μετ' ἡμῶν. Ἡ πληκτικὴ σιγὴ, ἣν ἕκαστος ἡμῶν ἐτήρει, ἐκορύφωεν ὅλον ἐν τὴν ἀνησυχίαν μου, καὶ ἀφοῦ ἡ μήτηρ ἠρνεῖτο ν' ἀποκριθῇ εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῶν ὀφθαλμῶν μου,

— Ποῦ εἶναι ὁ Μιχαήλος, μητέρα; τὴν ἠρώτησα, διακόψας τὸ φαγητόν.

— Τώρα θὰ ἔλθῃ, παιδί μου, εἶπεν ἐκείνη μετὰ θλιβεροῦ τόνου.

— Καὶ ὁ Κιαμήλης; ἠρώτησα ἐκ νέου.

Ἡ μήτηρ μου ἔθηκε τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῶν χειλέων, καὶ μοι ἔνευσεν ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ νὰ σιωπήσω! Ἡ γραῖα Ὀθωμανίς, ἥτις ἔκυπτε τὴν καταβεβλημένην αὐτῆς κεφαλὴν μετ' ἀπεριγράπτου

θλίψεως, δὲν ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, ἀλλ' ἐταράχθη σπασμωδικῶς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ τέκνου τῆς. Ἐπειτα συνελθοῦσα,

— Μὴ χαλῶς τὴν ὁρεξί σου, Σουλτάνε μου, εἶπε, προσπαθοῦσα ἐπὶ ματαίῳ νὰ μειδιάσῃ. — Δὲν εἶναι τίποτε. Ὁ Κιαμήλης ἐβγήκε, καὶ ἄργησε νὰ ἔλθῃ, μὰ δὲν εἶναι τίποτε.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! εἶπον τότε ἐγώ, ἀναπνεύσας. Ἐφοβήθην μὴν ἡσθένησεν. Ἄφοῦ εἶναι καλὰ, θὰ ἔλθῃ ὅπου καὶ ἂν εἶναι.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! ἐπανελάβεν ἡ γραφα στενάζουσα βαθέως. Καὶ ὥς ἐάν ἦτο ὑπερβολικὴ ζέστη, ἤνοιξε τὸ γιασμάκιόν τῆς πλέον ἢ ὅτι τὸ ἔκαμε μέχρι τοῦδε ἐνώπιόν μου, καὶ ἤρχισε νὰ ἀερίζεται διὰ τῆς μιᾶς αὐτοῦ ἄκρας. Τὰ δάκρυα ἐστενοχώρουν τοὺς μεγάλους ἀλλὰ βραθυλοὺς πῶς ὀφθαλμοὺς τῆς γραίας, ἡ ἀνατολικὴ τῆς ὁποίας καλλονὴ μόλις διαφαίνεται πλέον ἐπὶ τοῦ μαραμένου προσώπου τῆς.

— Καὶ τόσο γερὸ πού εἶναι τὸ παιδί μου, ἐπρόσθεσεν ἔπειτα, πάλε δόξα σοι ὁ Θεός!

— Μόνον ὀλίγον χλωμὸς πού εἶναι, τῇ εἶπον ἐγὼ πρὸς παρηγορίαν. Ἄλλοιῶς εἶναι γερὸ παιδί.

— Γερὸ, ἀνεστέναζεν ἐκείνη. Γερὸ, ἀλλὰ τί τὸ θέλω! Ἀπὸ μέσου ἔχει τὸ σκουλήκι πού τοῦ ἀλέθει τὴν καρδιά! Καὶ σάν τοῦ ἀναβῇ καμμιά φορά στὸ κεφάλι — Θεὸς νὰ φυλάγῃ τὰ παιδιά τοῦ κόσμου καὶ ὕστερα τὸ δικό μου! Θεὸς νὰ σὲ φυλάγῃ, Σουλτάνε μου καὶ σένα! "Καρά σεβδά" τὸν εἶπανε, ἐξηκολούθησε θρηνητικῶς ἡ γραφα, καὶ καρὰ σεβδάς εἶναι. Γιατὶ πολλῶν μητέρων καρδιάς ἐμάυρισε, πολλὰ παλληκάρια ἐβαλε μέσα στὴ γῇ τῇ μαύρῃ! Ἡ κοκκῶνα μὲ διηγῆθη τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριανοῦ σας πού πῆρε τὸ φαρμάκι στὰ Ψωμαθιά γιὰ τὴν κόρη τοῦ Ξανθοῦλη, καὶ τοῦ ἐβγαλαν τραγοῦδι καὶ τὸ λαλοῦσαν μέσ' στὸν δρόμο... Θεὸς νὰ φυλάγῃ τὸ παιδί μου! —

Ἐγνώριζον τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριανοῦ μας. Ἐκ τοῦ ὑπαινιγμοῦ αὐτῆς συνεπέρανα τὸ πάθος τοῦ δυστυχχοῦς Κιαμήλη. Ἡ ὠχρὰ μορφὴ, οἱ ρεμβάδες ὀφθαλμοί, τὸ μελαγχολικὸν ἐκεῖνο στοιχεῖον ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ὑπάρξει, οἱ διαλείποντες πυρετοὶ, ἡ ἀδιαλείπτως φθίνουσα ὑγεία του ὤφειλον νὰ μὲ κάμουν νὰ τὸ μαντεύσω.

— Λοιπὸν ὁ Κιαμήλης ἀγαπᾷ χωρὶς ν' ἀνταπατάται;

— Καὶ χωρὶς ἐλπίδα ν' ἀγαπηθῇ ποτέ! ἐστέναζεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Διότι ἡ σκύλα εἶναι πανδρεμμένη πλέον.

— Ἄ! εἶπον, αὐτὸ δὲν μ' ἀρέσκει. Πρέπει νὰ βοηθήσουμε τὸν Κιαμήλη νὰ τὴν λησμονήσῃ.

Ἡ δυστυχὴς ξεερράγη εἰς παρακλήσεις, εἰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας, εἰς ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια, πάντα ὑπερβολικὰ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν συνήθειαν, ἀλλ' ἀληθῶς ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας αὐτῆς ξεερχόμενα.

— Ἐάν μοῦ κάμῃς αὐτὸ τὸ καλὸ, εἶπεν ἐπὶ τέλους, θὰ γενῶ σκλάβας σου, νὰ σκουπίζω τὸ κατώφλιον τοῦ σπιτιοῦ σου μὲ τὰς βλεφαρίδας τῶν ὀφθαλμῶν μου! — Εἶτα ἤρχησε νὰ διηγῆται.

Ἦταν πρὶν γενῇ τὸ Μονοπωλεῖον τοῦ καπνοῦ στὴν Πόλι. Ὁ Κιαμήλης μου δὲν ἦτον παιδί γιὰ νὰ γενῇ "σοφτάς" καὶ νὰ κάθεται μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, καθὼς τὸν βλέπεις τώρα. Εἶχεν ἓνα συντροφικὸ καπνοπωλεῖο, πού σάν αὐτὸ δὲν ἦταν ἄλλο. Ὁ σύντροφός του ἐκωλοῦσε λιανικῶς στὴν Πόλι, καὶ τὸ παιδί μου ἐγύριζε σταῖς ἐπαρχίαις καὶ γόραζε χονδρικῶς ἀπὸ τοὺς καπνογεωργούς. Ἐκεῖ στὴν ἐπαρχίαν, ἐσχετίσθη μὲ τὸν υἱὸν ἐνὸς κτηματίου. Ἐτσι γλυκὸ παιδί πού ἦταν ὁ Κιαμήλης μου, ὅλος ὁ κόσμος τὸ ἀγαποῦσε. Μὰ ὁ υἱὸς τοῦ κτηματίου τὸν ἀγάπησε πάρα πολὺ. — Κάλιο νὰ μὴν εἶχε σώσει! — Γιατὶ τὸν ἀγάπησε κι ὁ Κιαμήλης μου πολὺ, καὶ τὸν ἔφερε στὴν Πόλι, καὶ πῆγαν στὸν "ἱμάμη", καὶ ἀνοίξε τοῦ καθενὸς τὴν φλέβα, καὶ ἦπεν ὁ ἓνας ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ ἄλλου κ' ἔγειναν "κανκαρδάσῃδες" (αἱματαδελφοί). Σὰν ἀγαπήθηκαν τόσο πολὺ, — Ἐλα νὰ σὲ κάμω γαμβρό μου! τοῦ εἶπε. Ἐχὼ μιὰν ἀδελφὴν στὸ κτήμά μας — ἡ ὠραία τῶν ὠραίων. Μιά φορά νὰ τὴν διῆς, θὰ χάσης τὸν νοῦ σου. — Ἐ! καὶ ὁ Κιαμήλης μου νέος ἦτανε, καὶ καλὸς ἦτανε, καὶ ἄξιος ἦτανε. Μὰ ὁ πατέρας τῆς κόρης — τὸν ἀγαποῦσε, δὲν λέγω πῶς δὲν τὸν ἀγαποῦσε — μὰ γαμβρόν του δὲν τὸν ἤθελε. Γιατὶ ἦτανε, λέγει, Σουλτάνης ἀπὸ αὐτοὺς πού γεννιοῦνται ἀπὸ ταῖς σκλάβαις τοῦ σουλτάνου, καὶ ἤθελε νὰ πάρῃ κανένα Μπέη, κανένα Πασσά. Μὰ οἱ νέοι τὰ ἐσιάζανε μεταξύ τους, καὶ ἡ κόρη — π' ἀνάθεμά της! — ἀγάπησε τὸν Κιαμήλην τόσο πολὺ, πού ὁ γέρος ἀναγκάσθηκε νὰ διαγκάσῃ τὰ χεῖλῃ του καὶ νὰ σιωπήσῃ, ἔτσι ἀψὺς καὶ ὑπερήφανος πού ἦταν. Γιατὶ ἄλλο παιδί ἀπὸ τὴν Ναζιλὲ δὲν εἶχε καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὴν λυτήσῃ. Ἐτσι ἐδώσανε σημάδι καὶ ἀρραβωνιασθήκανε. Ποιὸς τὸ ἤξευρε νὰ τοὺς πανδρεύσῃ τότε, καὶ νὰ τοὺς φέρῃ στὴν Πόλι. Μὰ βλέπεις στὸ μεταξύ ἔγεινε τὸ Μονοπωλεῖο, καὶ ἐκλείσαν ὅλα τὰ καπνάδικα τοῦ κόσμου, καὶ ἄφηκαν τόσους ἀνθρώπους χωρὶς δουλειά. Καὶ ὁ Κιαμήλης μου, ἄφησε πού ἐξήμιωσε τόσο, μόνον ἔμεινε καὶ ἄργός. Ἐτσι ἐπῆγε στοῦ πεθεροῦ του νὰ ἔχῃ καὶ αὐτός

ένασχόλησι στο κτῆμα, πότε με τὸ ἓνα, πότε με τὸ ἄλλο, μαζί με τὸν γυναικάδελφόν του, καὶ ἀπεφάσισε καὶ αὐτὸς νὰ ζήσει στὴν ἐπαρχία γιὰ τὸ "χατήρι" τῆς ἀρραβωνιαστικῆς, ποὺ δὲν ἤθελε τώρα νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸν πατέρα της.

— Παιδί μου, Κιαμήλη, τοῦ ἔλεγα, καρπὸς ποὺ κρατεῖ σφιχτά στὸ δένδρο του εἶναι ἀγουρος ἀκόμη. Καὶ κορίτσι ποὺ δὲν μπορεῖ ν' ἀφήσῃ τὸ σπῖτι τοῦ γονιοῦ του δὲν εἶναι ἀκόμη γιὰ γυναῖκα.

Μὰ ὁ Κιαμήλης, ποὺ τὴν ἀγαποῦσεν, ἔκαμνεν ὅ,τι τοῦ γύρευεν ἐκεῖνη. Σὰν ἐξύγωσεν ὁ καιρὸς τοῦ γάμου, ὁ Κιαμήλης καὶ ὁ ἀδελφοποιτὸς του ἀνέβησαν εἰς τ' ἄλογο γιὰ νὰ λούθουνε στὴν Πόλι νὰ ψου-νίσουνε. Ὁ σιδηρόδρομος ἦταν κοντά, μὰ οἱ νέοι ἀγαποῦσαν τ' ἄ-λογα, κ' ἤθελαν καὶ καλὰ νὰ μβοῦνε καβαλάρηδες στὴν Πόλι, μετὰ χρυσὰ κομβία στὰ γελέκια τους, μετὰ τὰ κουμποῦρια στὴ μέση καὶ ταῖς καραβίναις στὴν πλάτη τους. Ἐτσι ἐξεκίνησαν μετὰ τὰ φλου-ριά στὰ κεμέρια τους. Ἐτσι ἔφθασαν ὡς στὸ γεφύρι τοῦ Λουλεβου-γάζ, τὸ ἴδιο τὸ γεφύρι ποὺ σκοτώθηκεν ὕστερα καὶ ὁ φτωχὸς ὁ ἀδελ-φός σου. Τὸ γεφύρι, καθὼς με εἶπεν ὁ Ἐφέντης ποὺ τὸ εἶδε, εἶναι στενὸ καὶ ἀψηλὸ· ὁ ποταμὸς εἶναι βαθὺς καὶ γρήγορος· τὴν μιὰν ὄχθη γυμνὸς καὶ τὴν ἄλλη σκεπασμένος μετὰ πολλαῖς καὶ ἄγριαις ἰτιαῖς καὶ ἄλλα δένδρα ποὺ σμίγονται μετὰ τὸ δάσος ποὺ ἀρχίζει παρὰ πέρα.

Ἐμεθυμένος Ἐφέντης δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐξελέγξῃ τὴν ὀρθό-τητα τῆς περιγραφῆς, διότι πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐρρογχάλιζεν ἐξαπλω-μένος παρὰ τὴν τράπεζαν.

— Μόλις εἶχαν φθάσει ὡς τὴν μέση τοῦ γεφυριοῦ, ἐξηκολού-θησεν ἡ γραῖα, καὶ ὁ Κιαμήλης, τὸ παιδί μου, εἶδε μέσ' ἀπὸ ταῖς ἰτιαῖς μιὰ φλόγα, κι ἄκουσε μιὰ τουφεκιά! Καὶ πρὶν προφθάσῃ νὰ τὰ νοιώσῃ, παιδί μου, ἔπεσεν ὁ σύντροφός του πληγωμένος! Κ' ἐξι-πάσθηκε τὸ ἄλογο τοῦ Κιαμήλη, κ' ἔγειρε σὲ μιὰ μεριά κ' ἔσπασε τὸ κάγκελο τοῦ γεφυριοῦ κ' ἔπεσε στὸν ποταμὸ μαζί με τὸ παιδί μου! Θεὸς νὰ φυλάγῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν κακὴ τὴν ὥρα! Ποιὸς ἡξεύρει πόσαις ὥραις ἐπάλαιψε μετὰ τὸν θάνατον! Μὰ βλέπεις δὲν ἦτανε γραφτὸ του. Τὸ ἄλογο εὐρέθηκε σκοτωμένο, κ' ἐκεῖνος ἐγλύ-τωσε. Εὐχαριστῶ σε, Κύριε! Κ' ἔτσι ποὺ ἐγλύτωσε, πάλε δόξα σοι ὁ Θεός! Τρεῖς ἡμέραις δὲν ἡξεύρε ποῦ ἦτανε. Σὰν ἦλθε κομμάτι στὸν ἑαυτὸ του, ἐκατάλαβε πὼς εὐρίσκεται μέσα σ' ἓνα μῦλο. Τόσο μακρὰ τὸν παρέσυρε τὸ ρεῦμα περδευμένον στὰ λουριά τοῦ ἀλόγου!

Κι ἂν δὲν ἐπρόφθανε νὰ τὸν γλυτώσῃ ὁ μυλωνᾶς στὴν ὕστερη στι-γμὴ του — Ἄς εἶναι δά! Πολὺ καλὸς ἄνθρωπος δὲν ἦτο κι ὁ μυλωνᾶς, μὰ, ἄς εἶναι. Γιατί, σὰν ἦλθε τὸ παιδί μου στὸν ἑαυτὸ του, ἐκατάλαβε πὼς τοῦ ἐπῆρε τὸ κεμέρι ἀπὸ τὴ μέση του. Μὰ δὲν εἶπε τίποτε. Ἐτσι κ' ἔτσι θὰ τοῦ τὸ ἐδίδε μετὰ τὸ χέρι του. Τὸν εὐχαρίστησε λοιπὸν ὅπως ἤμπορούσε, κ' ἐπῆρε τὸν δρόμον, νὰ πᾶ στοῦ πεθεροῦ του τὸ κτῆμα, νὰ ἰδῇ μὴν ἔπαθεν ὁ ἀδελφοποιτὸς του τίποτε, νὰ φέρῃ τὴν εἰδήσι. Μὰ σὰν ἔφθασε μισοπεθαμένος ὡς τὴν θύραν του, δὲν τὸν ἔβαλε μέσα. Μόνον ἐγύρισε τὸ πρόσωπό του ἀπὸ τὴν ἄλλην μεριά γιὰ νὰ μὴν τὸν βλέπῃ καί,

— Ἀφῆκες νὰ σκοτώσουν τὸν ἀδελφοποιτό σου, τοῦ εἶπε, χωρίς ν' ἀδειῶσῃς τὸ τουφέκι σου· κι ἔρχεσαι στὸ σπῖτι μου, χωρίς τὸ κεφάλι τοῦ φονιά στὸ χέρι σου; Εἶσαι ἀνάνδρος! Εἶσαι προδότης!

Καὶ τὸν ἐσκοῦντησεν ἔξω, κ' ἐκλείσε τὴν θύραν! Χωρὶς ζωὴ στὸ κορμί του, χωρὶς παρὰ τὴν τσέπη του! Ποιὸς ἡξεύρει σὲ ποιὸ κάμπο θὰ ἦσαν τώρα σκόρπια τὰ κόκκαλά του, ἂν δὲν εἶχε τὴν τύχη νὰ ξεπέσῃ στὸ χωριὸ σας, ἂν δὲν εὐρίσκετο ἡ ἀγία αὐτὴ γυναῖκα, ἡ βαλιδὴ ἡ μητέρα σου, νὰ τὸν πρεμαζεῦσῃ στὸ σπῖτι της καὶ νὰ τὸν κυττάξῃ. Ἐμεῖς οἱ Τοῦρκοι λέμε, πὼς ὅλ' οἱ Χριστιανοὶ θὰ πάνε στὴν κόλασι· μὰ σὰν συλλογιόμηναι τὸ καλὸ ποὺ ἔκαμνεν ἡ μητέρα σου, λέγω μετὰ τὸν νοῦν μου: Σὰν δὲν πάγ' αὐτὴ ἡ Χριστιανὴ στὸν παραδείσον, δὲν ἡξεύρω ποιὸς Τοῦρκος θενά πάγη! Ἄς εἶναι δά! Ταῖς βουλαῖς τοῦ Θεοῦ κανεῖς δὲν ταῖς ἡξεύρει!

Ὅλον ἐκεῖνο τὸν καιρὸ τὸ εἶχα χαμένο τὸ παιδί μου. Τὸ φονικὸ ποῦ ἔγινε τὸ μάθαινε, μὰ ὁ Ἐφέντης δὲν ἦτο τότε ἀκόμη στὸν Ζαπτιέ, καὶ ὁ Σουλτάνης ὁ πεθεροκαμένος τοῦ Κιαμήλη ἀπεκρίθη πὼς δὲν τὸν ξαναεῖδεν. Ἐτσι τὸν ἐγράψαμε στὰ πεθαμμένα. Ὅταν ἦλθεν ὁ ἀδελφός σου καὶ μοῦ τὸν ἔφερε λιγνὸ λιγνὸ καὶ νεκροχλωμασμένο, μ' ἐφάνη πὼς ἐβῆκεν ἀπὸ τὸ μνήμά του. Καὶ τότε χαρὰ νὰ δίδῃ ὁ Θεὸς στὴ ζωὴ σας, παιδί μου, ὅση χαρὰ αἰσθάνθηκα ἐγὼ ἐκεῖνη τὴν ἡμέραν! Ἀλήθεια ἐπέρασε πολὺς καιρὸς, μὰ στὰ ὕστερὰ ἐγείνη καλὰ τὸ παιδί μου. Σὰν ἔγινε καλὰ, ἐσηκώθη νὰ φύγῃ.

— Ποῦ θὰ πᾶς, παιδί μου;

— Στὴν ἀρραβωνιαστικὴ μου, μητέρα, στὸν πεθερό μου.

— Καὶ τί θὰ πᾶς σὲ τέτοιο πεθερό, παιδί μου; ἀφῆσέ τον νὰ κουρεῦται!

— Ὅχι, μητέρα, δὲν γίνεται. Πρέπει νὰ μάθῃ, πὼς δὲν εἶμαι

οὔτε προδότης, οὔτε ἀναγδρος ἄνθρωπος. Πρέπει νὰ μιλήσω μαζί του.

Ἔτσι ἐσηκώθηκε κ' ἐπῆγε.

Ἦστερ' ἀπὸ δυὸ τρεῖς ἐβδομάδες ἐγύρισεν ὀπίσω χωρὶς νὰ τὸν περιμένω. Μὰ ἄλλος ἐπῆγε, καὶ ἄλλος ἐγύρισε! Ποῦ ἐπῆγε, τί ἐκάμει, λόγο δὲν μὰς εἶπε. Μόνον, ἅμα ἦλθεν, ἐπεσε στὸ στρῶμα μὲ τὴν ἑρμῃ. Ἦτανε Γενάρης.

— Δὲν σοὺ τὸ εἶπα, παιδί μου, νὰ μὴ ταξειδεύσης μέσ' στὸν χειμῶνα; Νὰ ποῦ ἀρρώστησες πάλι!

— Κάλιο νὰ ἀπέθνησκ' ἀπὸ τὸν χειμῶνα, μητέρα, παρὰ νὰ πάθω ὅ,τι ἐπαθα!

Αὐτὸ ἦταν ὅλο ποῦ μοῦ εἶπε, καὶ μοῦ ἔδωκε τὰ σημάδια, ποῦ ἐστείλαμε στὴν κόρη τοῦ Σουλτάνη, διὰ τὴν ἀρραβωνιάσθηκε. Τότε ἐκατάλαβα τὴν ἀρρώστια του! Ἡ σκύλα ἐπανδρεύθηκε κ' ἐπῆρεν ἕναν ἄλλον! Ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τωρῇ! Ἐπῆρε τὸ κρίμα τοῦ παιδιοῦ μου στὸν λαμό της. Τὸν βλέπεις πῶς ἐγενεῖν! Ἀπὸ τὸν καυμὸ του ἐγράφηκε δόκιμος εἰς τὸν "Τεκὲ" ἐδῶ κοντὰ μας, καὶ πάγει κάθε Παρασκευὴ καὶ τρώγει μαζί μὲ τοὺς νδερβησάδες τὸ ἀφιόνι, καὶ γονατίζει μ' αὐτοὺς καὶ ἀναστενάζει, ὥς ποῦ αἱματώνουν τὰ σπλάγχνα του, καὶ χτυπᾷ τὰ στήθια του, ὥς ποῦ τὸν βγάλουν λιποθυμημένον ἀπὸ τὴν μέση τους. Καὶ ἂν ἦταν μόνον τοῦτο δὲν πειράζει. Γιατί ὁ Σεῦχης, ὁ πρῶτος τῶν νδερβησάδων, τὸν ἀγαπᾷ πολὺ γι' αὐτό, καὶ μὲ εἶπε, πῶς μίαν ἡμέρα τὸ παιδί μου θενὰ γείνη ἅγιος. Μὰ ἕνα κακὸ ποῦ τοῦ ἔρχεται καμμιὰ φορά, αὐτὸ θὰ μὲ κάμει νὰ χάσω τὸν νοῦν μου! Τὸν εἶδες πῶς εἶναι ἡσυχος καὶ γλυκὸς καὶ σιωπηλός. Τὸ ἐγενεῖν ἀφ' οὗτο ἔμαθεν πῶς ἐπανδρεύθηκεν ἡ ἀγαπητικιά του, πολὺ περισσότερον παρ' ὅτι ἦτανε προτοῦ. Μὰ καιροῦς καιροῦς τὸν βλέπεις καὶ ἀγριεῖ, καὶ τὸν πιάνει μιά ἀνησυχία καὶ δὲν χωρεῖ μέσα στὰ ρουχὰ του, καὶ δὲν ἡζεύρει τί κάμνει! Ἔτσι καὶ σήμερα. Τὴν ὥρα ποῦ ἐμεῖς ἤμεθα πίσω στὸν κῆπο μὲ τὴν Ἀτσιγγάνα, ἐμβῆκεν ἔξαφνα σάν τὸν τρελλὸ στὸ σπῆτι, ἄρπαξε κατὶ τι ἀπὸ τ' ἄρμαρι κ' ἐβγήκε κ' ἔφυγε. Ἐμεῖς δὲν τὸν εἶδαμε. Μὰ ὁ Μιχαήλος ποῦ ἐβάλαμε νὰ φυλάγῃ μήπως ἔλθῃς, τὸν εἶδε καὶ ἀνοῖξε τὴν ἀγκάλη του νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. Μὰ ἐκεῖνος, σάν νὰ ἐβλεπε τὸν ὄξω ἀπ' ἐδῶ μπροστά του, ἐβγαλε, λέγει, μιά βλαστημιὰ κ' ἐσκόντησε τὸν Μιχαήλο κατὰ γῆς κ' ἐβγήκε κ' ἔφυγε! Γι' αὐτὸ δὲν σὲ ἀνοῖξε τὴν θύρα σήμερα τὸ παιδί μου, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἡδρες κανένα νὰ

σὲ ὑποδεχθῇ. Γιατί ὁ Μιχαήλος, σάν ἦλθε στὸν ἑαυτό του, ἐπεσε κατόπι στὸν Κιαμήλη, μήπως καὶ τὸν φθάσῃ, μὰ δὲν εἰμπόρεσε. Καὶ ἦλθε πίσου νὰ μὰς εἰπῇ τί συνέβη, κ' ἐβγήκε πάλε, μήπως καὶ τὸν εὑρῇ πουθενὰ κοντὰ στὴν θάλασσα... Θεὸς νὰ φυλάγῃ τὸ παιδί μου ἀπὸ τὴν θάλασσα!

Καὶ ἀναστενάξεν ἡ γραῖα καὶ ἔδωκεν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς χεῖμαρρους τῶν δακρύων της!

Ἄλλως ἐφανταζόμην τὸ δεῖπνον τῆς ἐσπέρας ταύτης, καὶ ἄλλως ἐτελείωσεν. Ἐδῶ ἐρρογχάλιζε, κτηνωδῶς μεθυμένος, ὁ πλήρης ζήλου, ὁ δραστηρίος ἐκεῖνος ἀνακριτής, ὃν μέχρι τοῦδε ἐνόμιζον πρότυπον ἐγκρατοῦς, ἀφωσιωμένου ὑπαλλήλου. Ἐκεῖ ἐθρηνῶδει, βεβουθισμένη εἰς τὴν ἐσχάτην δυστυχίαν, ἡ γραῖα Ὁθωμανίς, ἥτις πρὸ τῶσαν ἡμερῶν ἡτοιμάζετο νὰ ἐορτάσῃ διὰ παντοίων τουρκικῶν διασκεδάσεων τὴν ἐσπέραν τῆς παρ' αὐτῇ διαμονῆς μου, καὶ ἥτις δὲν εὑρίσκειν ἀπόψε παραμυθίαν οὐδ' εἰς αὐτὰς τὰς τρυφερωτάτας φροντίδας τῆς μητρός μου. Καὶ ὁ Κιαμήλ ὁ νηφάλιος, ὁ σώφρων Κιαμήλ, ὅστις καὶ ἀγίασμα ἔπινε καὶ τοῦ παπᾶ τὸ χέρι φιλοῦσε, καὶ χάριν τοῦ ὁποίου κυρίως ἐλησπόνουν τὴν πρὸς τοὺς ὁμοθρήσκους τοῦ ἀντιπάθειάν μου, μοὶ παρουσιάζετο αἰφνης ὥς ἀνήκων εἰς τὴν μᾶλλον φαντακτικὴν τάξιν δερβισῶν οἰμωζόντων, ὥς ἀνθρωπος δυστυχῆς, τοῦ ὁποίου αἱ φρένες, ἴσως ἐκ τοῦ ἀτυχοῦς ἔρωτος, ἴσως ἐκ τῆς μεγάλης χρήσεως τοῦ ὀπίου, ἦσαν παρασεσалеυμένα, ἐπασχον τοῦτ' αὐτὸ περιοδικὰς ἐκλείψεις! Καὶ ὅμως, μίαν στιγμὴν, ἐσκέφθην νὰ ἐξέλθω κ' ἐγὼ πρὸς ἀναζήτησίν του. Ἄλλ' ἐκτὸς ὅτι δὲν θὰ ἤξευρον ποῦ νὰ ὑπάγω, ἐσυλλογίσθην ἀργότερον τὸν αἰδήμονα, τὸν εὐλαβῇ χαρακτήρα του, καὶ ἐφαντάσθην πόσον ἐπιβλαβῶς ἡδύνατο νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν ἀσθενή αὐτοῦ φύσιν ἡ ἰδέα, ὅτι ἔσχε μάρτυρα τῆς δυστυχίας αὐτοῦ καὶ ἐμέ, ὃν τόσον ἐξαιρετικῶς ἐτίμα καὶ ἐσέβετο. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὥρα παρήρχετο, καὶ οὔτε ὁ ἀδελφός μου, οὔτε ὁ Κιαμήλ ἐπέστρεφε,

— Μοῦ ἔρχεται μία ἰδέα, εἶπον, πρὸς τὰς γυναῖκας. Ὁ Μιχαήλος βεβαίως θὰ εὔρε τὸν Κιαμήλ· ἀλλ' ὁ Κιαμήλ, ὕστερον ἀπὸ ὅ,τι συνέβη, ἐντροπιάρης καθὼς εἶναι, θ' ἀποποιῆται νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ σπῆτι, ὥς ἐκ τῆς παρουσίας μου.

— Καλὰ τὸ ἡδρες! εἶπεν ἡ μήτηρ μου. Ἴσως περιπατοῦν ἐξῆς εἰς τὸν δρόμον καὶ περιμένουν νὰ σβύσῃ τὸ φῶς ἀπὸ τὴν σάλλα, καὶ ὕστερα νὰ μβοῦνε. Ἄντε, παιδί μου, γιὰ νὰ μὴν ἀνησυχῇ περισ-

σότερο ἢ χανούμισσα, ἔλα νὰ σὲ δείξω ποῦ θενά πλαγιάσης.

Μετά τινες ματαιαῖς παρηγορίας πρὸς τὴν ταλαίπωρον Ὀθωμανίδα, ἡ μήτηρ μου προηγήθη, μικρὸν ελαιόλυχον κρατοῦσα, καὶ ἐγὼ τὴν ἠκολούθησα.

— Σοὺ ἐστρώσαμεν εἰς τὸ "κίόσκι", μοὶ εἶπεν ἐνῶ κατηρχόμεθα τὴν κλίμακα. Ἐσὺ κοιμᾶσαι πολὺ ἐλαφρῶς, καὶ τὰ παιδιὰ ζυποῦν πρῶι καὶ κáινουν πολὺ θόρυβο. Γι' αὐτὸ σ' ἐστρώσαμε στὸ κίόσκι.

Ὅταν ἡ μήτηρ μου ἤνοιξε τὴν θύραν τοῦ περιπτέρου, εὐώδης ὁσμὴ καιομένου ἀρωματικοῦ ξύλου προσέβαλε τὴν ὀσφρησίν μου. Τὰ πάντα ἐν τῷ οἰκίσκῳ ἐφαίνοντο ἐκτάκτως ἡτρεπισμένα. Ἄλλ' ἢ ἄθυμία, ἦν εἶχον εἰσερχόμενος εἰς αὐτόν, δὲν μοὶ ἐπέτρεψε νὰ περιεργασθῶ τίποτε. Μία ἀόριστος ἀνησυχία, ἐν κρυφὸν προαίσθημα ἀγνώστου τινὸς δυστυχήματος ἐκυρίευε τὴν καρδίαν μου. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἡ μήτηρ μου ἤρχησε νὰ μ' ἐρωτᾷ περὶ τῶν ὡς πρὸς τὸν φονέα τῶν ἀδελφοῦ μου ἀνακοινώσεων τοῦ Ἐγέντου, ὑπῆρξα, τὸ ἐνθυμούμαι ἀκόμη, λίαν αἰνιγματικὸς καὶ βραχυλόγος, καταλυπῆσας αὐτὴν, χωρὶς νὰ τὸ σκεφθῶ.

Πολλὴν ἤδη ὥραν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς μητρός μου, ἐκαθήμην ἐπὶ ὀκλάδῃ ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ "χαμίου" τοῦ χαμηλοῦ σοφᾶ, κύπτων πρὸς τὸ ἀμυδρὸν φῶς ἐλκεῖνου λυχναρίου, καὶ προσπαθὼν νὰ διασκεδάσω τὰς σκέψεις καὶ τὰς ζωηράς τῆς φαντασίας μου εἰκόνας διὰ τῆς ἀναγνώσεως, δὲν ἐνθυμούμαι πλέον τώρα τίνας βιβλίου. Ἀλλὰ τ' ἀντικείμενα τῆς νοερᾶς ὁράσεως παρεμπρόσθουν μεταξύ ἐμοῦ καὶ τοῦ βιβλίου, πολὺ φωτεινότερα τῶν φύλλων αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀνάγνωσίς μου καθ' ὅλον τὸ διάστημα δὲν ἦτο παρά μηχανικὸς τῶν ὀφθαλμῶν περίπατος ἐπὶ τῶν γραμμῶν ἐκάστης σελίδος. Δις ἢ τρις ἐξηπλώθην χαμαὶ ἐπὶ τοῦ μωσχοβολοῦντος στρώματός μου μὲ ὄμματα διὰ τῆς βίας κεκλεισμένα, ἀλλ' εἰς μάτην. Ἡ ὁσμὴ τοῦ μόσχου, ἦν ἀπέπνεον τὰ χειροκέντητα προσκεφάλαιά μου, τὸσον μεθυστικὴ, τὸσον ναρκωτικὴ, δὲν ἴσχυε νὰ ἀποκομίσῃ τὴν συγκίνησίν μου. Ἡ ἱστορία τοῦ δυστυχοῦς Κιαμήλ ἐξελίσσεται ἐν ζωνταναῖς εἰκόσιν ἐνώπιον τῶν κλειστῶν ὀφθαλμῶν μου. Πόσον κοινωνικὸς, πόσον εὐομίλητος θὰ ἦτο ἄλλοτε ὁ φιλέρημος, ὁ σιωπηλός, καὶ διὰ τοῦτο ἀνιάρως τώρα, σοφτάς, ὅστις κατέκτησεν οὕτως ἀσυνήθως τὴν φιλίαν ἐνός ἐκ τῶν Σουλτάνηδων, οἵτινες ἐν τῇ ὀθωμανικῇ ἀριστοκρατίᾳ κατέχουσι τὴν ἐγωιστικωτέραν θέσιν, μ' ὅλην τὴν προσδεύουσαν πτωχείαν των! Καὶ τί φιλία θὰ ἦτο ἐκείνη; τί ἀδελφο-

ποιήσις! Ἀναμφιβόλως ὁ νέος Σουλτάνης εὗρεν ἐν αὐτῇ εὐδαιμονίαν πολὺ πλεῖω τῆς συνήθους, καὶ φιλάδελφος ὢν, ἔσπευσε νὰ ποιήσῃ μέτοχον αὐτῆς καὶ τὴν ὥραιαν ἀδελφὴν του. Τώρα ἐφантаζόμεν τὸν Κιαμήλ, ἐν κρυφῇ εἰδυλλιακῇ ἀγάπῃ μετὰ τῆς μελλούσης μνηστής του, μέτοχον συγκινήσεων κ' αἰσθημάτων τὸσον ἀγνώστων τοῖς ὁμοφύλοις αὐτοῦ, καὶ ὅμως τὸσον φυσικῶν εἰς τὴν εὐαίσθητον αὐτοῦ καρδίαν. Τώρα ἄλιν δαμαστήν θυμοειδοῦς ἵππου, καλπάζοντα παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἀδελφοποιτοῦ του, μὲ τὴν γραφικὴν στολὴν τῆς ἐπαρχιακῆς νεολαίας, μὲ τὰ ζωηρά χρώματα καὶ τὸν ὀπλισμὸν αὐτοῦ ἀστράπτοντα, καὶ μετ' ὀλίγον τὸν ἐφантаζόμεν ἐν φοβερᾷ συγχύσει κρημνιζόμενον μετὰ τοῦ ἀφηνιασμένου ἵππου του ἀπὸ τοῦ μεγάλου ἐκείνου ὕψους τῆς γεφύρας καὶ ἀπελπιστικῶς παλαίοντα πρὸς τὴν μαρίαν τοῦ ζώου, πρὸς τὴν λύσαν τῶν σφοδρῶν ρευμάτων, πρὸς τὸν θάνατον, ὡς ἔλεγεν ἡ μήτηρ του, ἐξαντληθεὶς καὶ ἀποκαμῶν, ἀφίνετο νὰ σύρεται περιπεπλεγμένος πιθανῶς εἰς τὰ λωρία τοῦ ἀναβολέως, παίγνιον τῶν ὀρμητικῶν ὑδάτων καὶ αὐτὸς καὶ τὸ ἐκπνέον ἦδη ἄλογον. Καὶ ἔπειτα ὁ στυγνὸς ἐκεῖνος ἐγωιστής, ὁ ἀπάνθρωπος Σουλτάνης, ὅστις ἐκλείε τόσον ἀνιλεῶς τὴν θύραν αὐτοῦ εἰς τὸν ἡμιθανῆ μνηστῆρα τῆς ἰδίας αὐτοῦ θυγατρὸς! Καὶ ἔπειτα ἄλιν ὁ δυστυχὴς Κιαμήλ ἀσπλάγχχνως ἐρριμμένος παρὰ τὸ Χάνιον τοῦ Γερο-Μούρτου, κατατρυχόμενος ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ καὶ ὅμως ἐκτεθειμένος εἰς τὰ φύχη τῆς νυκτὸς καὶ τοὺς καύσωνας τῆς ἡμέρας, διὰ τὴν ἀνέχειάν του, ἐξαιτούμενος ἐν τῇ παραφροσύνῃ του ἔλεος παρὰ μιᾶς βάτου, ἴσως τῆς μνηστής του, καὶ ἀπειλῶν νὰ σφάξῃ μίαν ἀγριαγγινάραν, ἴσως τὸν φονέα τοῦ ἀδελφοποιτοῦ του! — Καὶ πῶς νὰ εὕρῃ ὁ ἀτυχὴς νέος τὸν φονέα; Καὶ πῶς νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ἀδελφοποιτόν του; Καὶ τὸν εὗρεν ἄρ' αὖ γε; καὶ τὸν ἐξεδίκησε; Καὶ ἂν ἐξεδίκησε τὸν ἀδελφόν τῆς μνηστής του, διατί τότε τὸν ἐγκατέλειπε ἐκείνη, ἐνῶ ὤφειλε νὰ τὸν ἀγαπᾷ διπλασίως τώρα; Βεβαίως ὁ ἡμέτερος τοῦ Κιαμήλ χαρακτήρ δὲν ἴσχυσε νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ ἄγριον καθήκον τῆς σκληρᾶς, τῆς αἰμοχαροῦς αὐτοδικίας. Καὶ πρὶν ἢ κακουργήσῃ πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς θηριώδους τοῦ πενθεροῦ του καρδίας, προετίμησε νὰ φονεύσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ καρδίαν διὰ παντός, καταστρέφων ὅλην αὐτῆς τὴν εὐδαιμονίαν. Ἰσως θὰ ἦτο καλλίτερον ἂν δὲν ἔκαμνεν αὐτὸς ἐξαίρεσιν ἂν ἐφέρετο ὡς ἀληθὴς Ὀθωμανός, ἐκδικῶν τὸν ἀδελφοποιτόν αὐτοῦ κατὰ τὸν βάρβαρον ἐκείνον τρόπον, ὃν παρὰ μὲν τοῖς ὁμοφύλοις του ὑπερορᾷ ὁ νόμος,

παρά δὲ τοῖς Χριστιανοῖς οὐδ' αὐτὴ ἡ φιланθρωποπάτη τῆς γῆς θρησκεία ἡδυνήθη ἀκόμη νὰ καταργησῇ.

Τοιαῦτα εἰκόνες καὶ τοιαῦτα σκέψεις ἀπασχολοῦν τὴν διάνοιάν μου, ὅτε κρότος βημάτων ἐν τῇ εἰσόδῳ τὸν περιπτέρου μ' ἔκαμε νὰ τιναχθῶ αἰφνης ἐκ τῆς θέσεώς μου. Εἰσερχόμενος εἶχον ἰδεῖ ἐκεῖ χαμαὶ στρώματά τινα. Προφανῶς ὁ δι' ὃν ἦσαν προσωρισμένα ἤρχετο νὰ κοιμηθῇ. Ἴσως εἶναι ὁ ἀδελφός μου, εἶπον καὶ ἤνοιξα τὴν θύραν. Ἐν τῷ ἀραιῷ τοῦ προθαλάμου σκότει διεγράφετο ἀμυδρῶς τὸ ἰσχνὸν καὶ ὑψηλὸν τοῦ Κιαμὴλ ἀνάστημα μὲ τὸ φωσφοροειδὲς λευκάζον σαρίκιόν του, τὸ ὅποῖον ἠγγίξε σχεδὸν τὴν ὀροφὴν τοῦ δωματίου.

— Τὸ ξεύρουν μέσα πὼς ἦλθες, Κιαμὴλ; Ἡ μητέρα σου ἦτο πολὺ ἀνήσυχος, εἶπον, προσπαθῆσας νὰ κρύψω τὴν ἐμὴν ἀνησυχίαν.

— Τώρα πάγει πιά! εἶπεν ὁ Κιαμὴλ ἀκίνητος αὐτοῦ, μετὰ φωνῆς ἀνεξηγήτως παραδόξου. — Τώρα ἐτελείωσε τὸ κακὸ. Θὰ ἡσυχάσῃ κ' ἐκεῖνη, θὰ ἡσυχάσω κ' ἐγώ!

— Εὖγε, Κιαμὴλ! εἶπον ἐγώ, ἐνθαρρύνων αὐτὸν νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ εἰς τὸ δωματίόν μου. Ἐγὼ τὸ ξεύρω πὼς εἶσαι γνωστικὸ παιδί. Τὸ ξεύρω πὼς αὐτὸ θὰ εἶναι πλέον ἢ τελευταία φορά.

— Ναί, εἶπεν ὁ Κιαμὴλ μετὰ πεποιθήσεως. — Ἡ τελευταία!

Ἄλλ' ὅποια ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς μου, ὅταν τὸν εἶδον εἰσελθόντα εἰς τὸ δωματίόν μου! Ἡ ὠχρὰ μορφή του, ἐφ' ἧς ἄφ' ἐνὸς μὲν ἀντηνακλᾶτο τὸ λευκὸν τοῦ σαρικίου του χρῶμα, ἄφ' ἐτέρου δὲ τὸ πρᾶσινον τοῦ ράσου του, ἐφαίνετο ὡς μορφή νεκροῦ πρὸ πολλοῦ ἐκπνεύσαντος! Τὰ χεῖλη του ἦσαν πελιδνά, οἱ ὀφθαλμοὶ του σβεσμένοι, αἱ κινήσεις αὐτοῦ ὡς κινήσεις πτώματος ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν μυστικοῦ τινος γαλβανισμοῦ διατελοῦντος. Οἱ δὲ συνεχεῖς παλμοὶ τῆς ἀμυδρᾶς τοῦ λυχναρίου μου λάμπεως ἀνησούχως κυμαίνοντο ἐπ' αὐτοῦ, καθίστων τὴν ἐμφάνισίν του ριγηλῶς φρικαλέαν, ὡς ἐμφάνισιν νεκρικοῦ τινος φάσματος! Δὲν ἤξεύρω πὼς ἡδυνήθην νὰ τηρήσῃ τὴν παρουσίαν τοῦ πνεύματός μου. Ἄλλ' ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη μετὰ φρίκης, ὅτι τὸν ἐνηγκαλίσθην καὶ τὸν ἐφίλησα πρὸς ἐνθάρρυνσιν. Τόσον πολὺς ἦτον ὁ πρὸς τὸν δυστυχῆ οἰκτός μου! Ὅταν ἡσύχασεν ὀλίγον, ἀνέπνευσεν ἐκ βάθους καὶ

— Τώρα πιά ἐτελείωσεν! εἶπε. Τώρα θὰ ἡσυχάσω! — Καὶ ἐξεστόμωσεν ἄσμενον βλασφημίαν κατὰ τινος τρίτου, δι' ὕβριστικοῦ ἐπιθέτου ὀνομάσας αὐτόν.

— Δὲν φθάνει πού ἐσκότωσε τὸν ἀδελφοποιτόν μου, εἶπεν ἔπειτα, δὲν φθάνει πού κατέστρεψε τὴν εὐτυχία καὶ τὴν ὑγεία μου, μόνο ἤρχετο κάθε λίγο νὰ μοῦ φαρμακῶνῃ καὶ τὴν ἀόλιαν ζωὴν, πού μ' ἐπερίσσευε!

Καὶ ὅταν εἶδεν ὅτι ἐγὼ δὲν εὗρισκόν τι πρόχειρον νὰ τοῦ εἰπῶ,

— Ξεύρω, εἶπε. Ἐσὺ εἶσαι διαβασμένος ἄνθρωπος καὶ θὰ γελάσῃς. Γι' αὐτὸ δὲν σὲ εἶπα τίποτε, ὡς τώρα. Μὰ ὁ Σεῖχος τοῦ Τεκὲ μας εἶναι πιὸ διαβασμένος ἀπὸ σένα, εἶναι ἅγιος. Καὶ ὅποιος κάμνει τὸν λόγο του, κάμνει τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ. Τρία χρόνια τώρα μὲ καταδιώκει ὁ "βρυκόλακας", κανεὶς δὲν μ' ἐγλύτωσε. Στὸ πανηγύρι ἐπήγαινα, μπροστά μου τὸν εὗρισκα· στὸ "παζάρι" ἐπήγαινα, μπροστά μου τὸν εὗρισκα, ὡς πού μὲ ἀπέλειψε, καὶ παράτησα τὴν δουλειά μου καὶ πῆγα κ' ἔγεινα σοφτάς. Καλὰ πού ἔκαμα! Γιατί ὁ Σεῖχος μας πού σὲ εἶπα, αὐτός μ' ἐγλύτωσε. Ἀς ἔχουμε τὴν εὐλογία του! «Μὴ τὸν βλέπεις πού μοιάζει τὸν σκοτωμένον», μὲ εἶπεν. «Ὁ βρυκόλακας εἶναι μόνον ἓνα "τουλούμι" γεμάτο αἷμα. Φέρε με ἓνα "μαυρομάνικο" μαχαίρι νὰ σὲ τὸ διαβάσω· καὶ ἅμα τὸν ξαναῖδῃς, τρύπα τον, νὰ χυθῇ τὸ αἷμα! Ἀλλή μιὰ φορά δὲν θὰ ξαναβγῇ μπροστά σου.

Τότε διέκρινα μετὰ φρίκης, ὅτι αἱ χεῖρές του ἦσαν καθημαγμέναι καὶ κηλιδωμένον τὸ ἐνδυμά του. Κρύος ἰδρώς μὲ περιέλουσεν!

— ὦ! Κιαμὴλ, ἔχυσες αἷμα!

— Ὅχι! εἶναι μόνον τὸ αἷμα τοῦ βρυκόλακα, τοῦ σκοτωμένου.

— Καὶ τίνος σκοτωμένου ἦτον ὁ βρυκόλακας; ἠρώτησα ἐγὼ τρέμων καθ' ὅλα μου τὰ μέλη.

— Αὐτοῦ πού σκότωσε τὸν ἀδελφοποιτόν μου, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος.

— Καὶ ποῖος λοιπὸν ἐσκότωσε τὸν φονέα τοῦ ἀδελφοποιτοῦ σου;

— Ποιὸς ἄλλος εἶχε τὸ καθήκον παρὰ ἐγώ, εἶπεν ὁ Τοῦρκος μετὰ τοιαύτης ὑπερηφανείας, ὥστε νὰ τὸν βδελυχθῶ.

— Καὶ πὼς; Τέτοιο κακὸ! ἐφέλλισα ἔπειτα μηχανικῶς μᾶλλον καὶ ἀβουλήτως.

— Χμ! εἶπεν ὁ Τοῦρκος. Δὲν εἶναι γραμμένο στὸ χαρτί σας; Μάχαιραν δώσεις, μάχαιραν λάβης! Ὁ διάβολος πού χύνει τὴν σφαῖρα γιὰ τὸν φονιά, χύνει καὶ μιὰ γιὰ τὸν ἐκδικητὴν του. Ἄκουσε λοιπόν. Ἴσως δὲν ἤξεύρεις ὅτι ὁ φονιάς τοῦ ἀδελφοποιτοῦ μου μ' ἔκαμε νὰ κινδυνέψω, νὰ ληστευθῶ ἀπὸ ἓνα μυλωνᾶ, νὰ διωχθῶ ἀπὸ τὸν

πεθερό μου, και να ξεπέσω ἄρρωστος στο χωριό σας. Μάθε το λοιπόν, να πού σου τὸ λέγω. Ἄμα ἤλθ' ἀπὸ τὸ σπίτι σας στὴν Πόλι κ' ἐνοίωσα τὸν ἑαυτό μου καλά, ἐπῆρα τὸ τουφεκί κ' ἐπῆγα πίσω στὸν μυλωνά, πού μ' ἔβγαλ' ἀπὸ τὸν ποταμὸ μισαποθαμμένο.

— Μοῦ ἔκλεψες ἓνα κεμέρι, τοῦ εἶπα, μὲ πεντακόσια φλουριά· μοῦ ἔσωσες μιὰ ζωὴ, πέντε παράδες δὲν ἀξίζει. Ἐσὺ πού λογυρίζεις τόσο συχνὰ στὴν ἄκρῃ τοῦ ποταμοῦ, χωρὶς ἄλλο θὰ γνωρίζεις ποὶς ἐσκότωσε τὸν ἀδελφοποιτό μου, τὴν ἡμέρα πού μ' ἔσυρες ἔξω. Κύνταξε τὸν λύκο τοῦ τουφεκιοῦ μου σηκωμένο! Ἄν με τὸ πῆς, σὲ χαρίζω, ὅ,τι μοῦ ἔκλεψες! Ἄν τὸ κρύψεις, χάνεις τὴν ζωὴ σου! — Ἐτσι τοῦ εἶπα, καὶ καλά ἔκαμα. Γιατί ὁ μυλωνάς ἦταν δειλὸς κλεφταποδόχος, καὶ σὰν εἶδε τὰ στενά,

— Ὑποσχέσου, μοι εἶπε, πὼς δὲν θὰ κάμης τὸ φονικὸ μέσ' στὸν μύλο μου καὶ σοῦ δείχνω τὸν ἄνθρωπό σου.

Ὑποσχέθηκα.

— Κρύψου, λοιπόν, μοι εἶπεν, ἐδῶ ἀπὸ πίσου. Ὅπου καὶ νὰ εἶναι, θὰ φθάσῃ ἓνας μὲ τὸν ταχυδρομικὸ του σάκκο στὴν ἀμασχάλη, μὲ τὸ τουφεκί στὸν ὦμό του. Αὐτὸς εἶναι ὁ φονιάς τοῦ σουλτανέλη. Ὀνομάζεται Χαραλαμπίς, υἱὸς τοῦ Μητάκου. Κάθε δεκαπέντε περνᾷ τὸ ἴδιο τὸ γεφύρι, πού ἔπεσες μὲ τ' ἄλογο.

Τὰ ὠτά μου ἐβόιζον ἰσχυρῶς, μόλις τὸν ἤκουον.

Ὁ Τοῦρκος ἐξηκολούθησεν.

— Μὰ πρὶν προφθάσῃ ἀκόμα νὰ κρυφθῶ, νὰ κ' ἐμβῇκε τὸ σκυλὶ μέσα καθὼς μοῦ τὸ περιέγραψε. Τὸν λύκο τὸν εἶχα σηκωμένο, μὰ ἔλα πού ἔδωκα τὸν λόγο μου; Ἐφοβήθηκα μὴν ἐννοήσῃ τίποτε, καὶ μὲ κάμη νὰ τὸν παραβῶ. Ἐτσι ἐβγήκα, κ' ἐτράβηξα πρὸς τὸ γεφύρι. Ἀπ' ἐδῶ θὰ περάσῃ, εἶπεν ὁ μυλωνάς. Ἐδῶ τὸν ἔκαρτέρησα, στὸν ἴδιο τὸν τόπο πού ἔστακεν, δταν ἐσκότωσε τὸν ἀδελφοποιτό μου. Ἐκεῖ τὸν εἶδα κ' ἐπλησίαζεν εἰς τὸ γεφύρι. Μὰ καθὼς ἦτανε χεϊμῶνας, καὶ τὰ κλαδιὰ χωρὶς φύλλα, καὶ καθὼς εἶχε τὴν ὑποψία μέσα του, μ' ἐσκοιάχθηκε πρὶν ζυγώσῃ ἀψηλά, στὴν μέση τοῦ γεφυριοῦ, κ' ἐστράφη πίσου κι ἄρχησε νὰ τρέχῃ. Ἐπεσα κατόπι του μ' ὅλη μου τὴ δύναμι, μὰ ἦτανε γρηγορώτερος. Δύο φοραὶς ἐτράβηξα πάνω του, δυὸ φοραὶς ἀπάντησε τὸ σκυλὶ φεύγοντας. Καλά!, εἶπα, ὅπου καὶ νὰ πᾶς θὰ ξαναπεράσῃς!

Ἄ! αὐτὸ λοιπὸν ἦτο τὸ στοιχειωμένον αἶμα, περὶ οὗ ἔλεγεν ὁ αὐτυχὴς ἀδελφός πρὸς τὴν μητέρα, ὅτι ἐσταύρωσε τὸν φονέα κατ' ὄ-

δὸν καὶ τὸν ἔκαμε νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ παραιτηθῇ τῆς μετακομίσσεως τοῦ ταχυδρομείου! Αἱ τρίχες μου ἠνωρθώθησαν· τὰ μέλη μου ἔτρεμον, ὡς φύλλα φθινοπώρου· δὲν ἦμην σχεδὸν κύριος τῶν αἰσθήσεών μου.

Ὁ Τοῦρκος ἐξηκολούθησε·

— Δεπαπέντε μέραις ἐπέρασαν, δεπακέντε μέραις τὸν ἐφύλαγα καρτέρι. Ἦτανε στὸν καιρὸ τὸ πολέμου. Ὁ Καὺμακάμης τοῦ τόπου ἔκοψε τὸ σιδηρόδρομο τοῦ Λουλεβουργιάς, καὶ ἔδωσε διαταγὴ νὰ φύγουν πρὸς τὴν Πόλι· ἐγὼ δὲν ἐσάλεψα. Μιὰ νύχτ' ἀκόμη ἂν περνοῦσε θὰ μ' ἐσκότωναν οἱ Ροῦσσοι. Μὰ ὁ Θεὸς μ' ἐφύλαξε καὶ μ' ἐστείλε τὸν ἄνθρωπό μου.

Ὁ ψυχρὸς ἰδρὼς ἔρρεε ποταμῆδὸν ἀπὸ τοῦ μετώπου μου. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι δις ἐχύθην νὰ σφίξω τὸν λαιμόν μου, νὰ πνίξω τὴν ὁμολογίαν εἰς τὸν λάρυγγά του. Ἀλλ' ἡ φρίκη μὲ εἶχε κατακερυνώσει. Κ' ἐνῶ ἐσωτερικῶς ἐνόμιζον ὅτι κινούμαι, ἐξωτερικῶς ἔμενον ἀδρανής, ὡς ἄνθρωπος ἀποεπιπληγμένος.

Ὁ Τοῦρκος ἐξηκολούθησεν·

— Αὐτὴν τὴν φορὰ ἦμην καλά κρυμμένος· καὶ γιὰ νὰ τοῦ πάρω κάθε ὑποψία τὸν ἀφήκα νὰ περάσῃ τὸ γεφύρι. Καὶ σὰν εἶδα πὼς κατὰβηκε στὴν ὄχθῃ κ' ἔσκυψε νὰ πιῇ νερό, ἐπερίμεν' ἀκόμη μιὰ στιγμή, γιὰ νὰ μὴ πάρω τὸ κρῖμα στὸ λαιμό μου... Κ' ὕστερα ἐτράβηξα...

— ὦ! Ἀθλίε! Ἐφόνευσες τὸν ἀδελφόν μου!

Τότε ἠκούσθη ἐν τῷ κήπῳ συγκεχυμένος θόρυβος, ἐν ᾧ διέκρινον τὴν φωνὴν τοῦ μικροτέρου μου ἀδελφοῦ κράζοντος:

— Ἐδῶ! ἐδῶ μέσα κοιμᾶται!

Φλόγες πυρσὸν καὶ λαμπάδων ἐφώτισαν αἵματηρὸς τοὺς ἐπὶ τῶν τοίχων κισσοὺς, καὶ λάμψις ξιφῶν καὶ τουφεκίων ἐχώρησε διὰ τῆς μικρᾶς θύρας πρὸς τὸ περίπτερον. Ἦτον ἡ ἀστυνομία! Ἡ θύρα μου ἠνέωγ' μετὰ πατάγου καὶ πρῶτος εἰσῆλθεν ὁ ἀδελφός μου.

— Ἀφῆσ' τον νὰ τὸν πάρουν! ἀνέκραξεν. Εἶναι φονιάς! Ἐσκότωσε τὸν Χαραλαμπί τοῦ Μητάκου! Ἐσκότωσε τὸν χωριανὸ μας ἐμπρὸς στὰ μάτια μου!

Τὸ δωμάτιον ἐπλήσθη νυκτοφυλάκων, πυροσβεστῶν καὶ ἀστυνομικῶν κλητῆρων. Ὁ Κιαμὴλ κυρφομένος εἰς τὴν θέσιν του, ἀφῆκε νὰ τὸν δέσουν χωρὶς τινος ἀντιστάσεως, χωρὶς συγκινήσεως. Ἐκεῖ προῆλθεν ἐκ τοῦ πληθύνους ὁ ὁδηγῶν αὐτοὺς ἀξιωματικὸς, καὶ

χαιρετήσας εὐγενῶς — Τί σύμπτωσις, μοι εἶπε, κύριε! Τί παράξενος σύμπτωσις σᾶς φέρει εἰς τὸν οἶκον τοῦ φονέως;

Τότε τὸν ἀνεγνώρισα μόλις. Τὸν εἶχον σχετισθῇ κατὰ τοὺς πηγαινοερχομένους μου εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς ἀστυνομίας. Ἐγνώριζε τὴν ὑπόθεσίν μας. Καὶ εἶχεν ἀμειψθῇ διὰ πᾶσαν πρὸς εὐδωσιν αὐτῆς προσπάθειάν του. Τὸν ἔλαβον λοιπὸν κατὰ μέρος, καὶ τῷ ἐξηγήθησα, πὼς ὁ ψυχρῶς καὶ ἀπαθῶς θεωρῶν ἡμᾶς Κιαμῆλ, ἐφόνευσε μὲν ἄλλοτε τὸν ἀδελφόν μου, νομίζων ὅτι ἐκδικεῖται τὸν φονέα τοῦ ἀδελφοποιτοῦ του, ἐφόνευσε δὲ ἀπὸψε τὸν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ζητούμενον ἔνοχον ταχυδρόμον, οὗ τὴν πραγματικὴν παρουσίαν ἐξελάμβανεν, ἐν τῇ πλάνῃ του, ὡς δαιμονικὴν ἐμφάνισιν πρὸς καταδίωξίν του ἐρχομένην.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἔσφιξε συμπαθητικῶς τὴν χεῖρά μου, καὶ ἀπήγαγε τὸν δεσμώτην.

Τῇ ἐπαύριον λίαν πρῶι κατ' ἐπίμονον ἀπαίτησίν μου ἐγκατέλειπεν ἡ μήτηρ μου τὴν βδελυρὰν ἐκείνην οἰκίαν ἀερχομένην κατ' εὐθείαν εἰς τὸ χωρίον μας. Δὲν συνέφερε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν...

* *

Εἶχον παρέλθει τρία περίπου ἔτη ἀπὸ τῆς νυκτὸς ἐκείνης, ὅτε εἰσηρχόμην εἰς τὸ χωρίον μας, πρώτην φοράν ἀφ' ὅτου τὸ ἐγκατέλιπον παῖς ἔτι ὢν. Πολλὰ μετὰξὺ ἐπισυμβάντα νεώτερα δυστυχήματα εἶχον ἐπισκιάσει τρόπον τινὰ τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο. Ἀλλ' ὅσω μᾶλλον ἐπλησίαζον εἰς τὸν οἶκόν μας, τόσω μᾶλλον προέκυπτεν ἐκ τοῦ βάθους τῶν χρόνων ἡ θλιβερά αὐτοῦ ἱστορία, τόσω μᾶλλον ἀνενοῦτο. Ἡ ὀδοιπορικὴ μου ἁμαξὰ παρήλυνεν ἤδη πρὸ μιᾶς ἐτοιμορρόπου, ἐγκαταλειμμένης οἰκίας. Πᾶς ἄλλος ἤθελεν αἰσθανθῇ βαθέως ἐλεγειακὴν θλίψιν, ἐάν, μετὰ μακρὰν ἐπανερχόμενος ἀπουσίαν, εὗρισκε νεκρικὴν σιγὴν ἐκεῖ ὅπου ἀφῆκεν εὐθυμὸν ἡχηρὸν βίον, καταστροφὴν καὶ ἐρημίαν, ἐκεῖ ὅπου ἀπέλιπε τὴν εὐεστώ καὶ τὴν ἄνεσιν. Εἰς ἐμὲ τὰ κλειστὰ παράθυρα, οἱ χαίνοντες τοῖχοι, ἡ χορτοφυοῦσα αὐλή, ὁ ἀπερίφρακτος καὶ παντὶ λυμῶνι ἀναπεπταμένος κήπος, δὲν ἤξεύρω πὼς ἐνεποίει παραδόξως ἱκανοποιητικὴν ἐντύπωσιν. Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἐλυπούμην, ἐάν ἐξηκολούθει ὁ οἶκος ἐκεῖνος ν' ἀκμάζῃ. Διότι ἦτον ὁ οἶκος τοῦ Μητάκου, ὁ οἶκος τοῦ Λαμπῆ, τοῦ πρώην ταχυδρόμου. Καὶ τὸν ταχυδρόμον τοῦτον δὲν ἦδυν

νάμην νὰ μὴ θεωρῶ αἴτιον τοῦ φόνου τοῦ δυστυχοῦς ἀδελφοῦ μου. Ὁ καθ' αὐτὸ φονεὺς εἶχε παραφρονῆσει ἐνώπιόν μου, κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην δικαστικὴν ἀνάκρισιν, εὐθὺς ὡς ἐβεβαιώθη τίνος καρδίαν διεπέρασεν ἡ σφαῖρα, ἣν διηύθυνε κατὰ τοῦ φονέως τοῦ ἀδελφοποιτοῦ του. Ἀλλ' ὡς σκοπὸν τῆς ὑπὸ τυφλῆς ἐκδικήσεως ριφθείσης ἐκείνης βολῆς ὁ ἔνοχος υἱὸς τοῦ Μητάκου ὑπεκατέστησε μετ' ἀθεοφύβου πανουργίας τὰ στήθη τοῦ πτωχοῦ ἀδελφοῦ μου, ὅστις εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ τὸν ὁμοιάζῃ ὄχι μόνον κατὰ τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν στάσιν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὰ τὰ ἐνδύματα. Ἦτο πλέον ἀποδεδειγμένον, ὅτι μόνον διὰ τοῦτο παρέπεισε τὸν εὐπιστον νεανίαν νὰ τὸν διαδεχθῇ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του, καὶ ἐγνώσθη, ὅτι ἦτο τόσον βέβαιος περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς βδελυρᾶς πανουργίας του, ὥστε προεῖπε χυρεκάκως καὶ αὐτὴν τὴν ὥραν τοῦ ὀλέθρου τοῦ ἀδελφοῦ μου!

Ὅταν ἐφθάσαμεν πρὸ τῆς οἰκίας ἡμῶν, ἐξεπλάγην ἰδὼν ἓνα τιναρὸν, ρακένδυτον, γυμνόποδα Δερβίσην, ἐξερχόμενον τῆς αὐλῆς καὶ τρέχοντα ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν τῆς ἀμάξης.

— Ἀμάν, σουλτανῆμ! Κοκκῶνα μπηλμεσιν!

Τὸ σῶμά μου ἀντριχίασεν ἐκ φόβου. Αὐταὶ ἦσαν αἱ μόναι λέξεις, ἃς ἐξεφώνησεν ὁ Κιαμῆλ, ὅτε ἐν πλήρει δικαστηρίῳ παραφρονήσας ἔπιπτε λιποθύμος πρὸ τῶν ποδῶν μου!

— Διὰ τὸν Θεόν, Σουλτάνε μου, νὰ μὴν τὸ μάθῃ ἡ κοκκῶνα!

Καὶ ὁ ἀπαίσιος ἦχος τῆς φωνῆς αὐτοῦ, ἦχος, ὃν θὰ ἐνόμιζε τις ἐξελθόντα ἐκ βαθoῦς τινὸς τάφου μᾶλλον παρά ἐκ στόματος ἀνθρώπου, ἐτάραξε τόσον τὰ νεῦρά μου, ὥστε ὅταν ἐρρίφθην εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς προσδραμούσης μητρός μου, δὲν ἤξεύρω ὅποιον παράξενον κράμα βδελυγμίας καὶ οἰκτου ἐπλήρου τὴν καρδίαν μου.

Οὕτως εἰσεχώρησα εἰς τὴν αὐλὴν στρέφων τὰ νῦτα πρὸς τὸ μέρος, ὅθεν ὑπέθετον τὸ βδελύγμα ἐκεῖνο παρακολουθοῦν με.

Παρὰ τὴν ἑτέραν τοῦ οἴκου μας πλευρὰν ἦτον ἀνοικτὴ ἡ θύρα τοῦ κήπου. Ἐν τῷ κήπῳ τοῦτῳ ἀκμάζει ἀκόμῃ μία μηλέα, ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ὁποίας τόσον εὐτυχεῖς συνεπαίζομεν ἄλλοτε, ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ἀλλ' αἱ ἡχηραὶ ἐκεῖναι φωναί, οἱ παιδικοὶ μας γέλωτες δὲν ἀκούονται πλέον ἐκεῖ. Αἰωνία σιγὴ βασιλεύει ὑπ' αὐτὴν, καὶ λευκὸς λίθινος σταυρὸς, πρὸ τοῦ ὁποίου καίει ἀκοίμητος λύχνος, μαρτυρεῖ τὴν ἱερότητα τοῦ τόπου. Ἐκεῖ κεῖται τεθαμμένος ὁ πολὺ-κλαυστος ἀδελφός μου. Ἐκεῖ διηύθυνα δακρυρροῶν τὰ βήματά μου. Τὰ λυμπρότερα ρόδα, τὰ ἐκλεκτότερα ἄνθη κοσμοῦσι τὸ ἀναμνηστικόν

ριον αὐτοῦ. Ὁ κῆπος ἡμῶν ἦτο πολὺ ἀτημέλητος ἄλλοτε. Τώρα εἶναι πλήρης ἀνθέων, τὰ ὅποια φαίνονται ὥς ἐάν ἀνέβλυσαν πολυπληθῆ ἐκ τοῦ τάφου ἐκείνου καὶ διεχύθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον μέχρι τῶν ἀνωτάτων γωνιῶν τοῦ κήπου.

—Ὅλα τὰ καλλιεργεῖ ὁ φτωχὸς ὁ Κιαμῆλης! ἐψιθύρισεν ἡ μήτηρ μου θλιβερῶς.

Αἱ τρίχες μου ἠνωρθώθησαν ἐκ νέου. Καὶ στραφεῖς, μετὰ πατωδικοῦς κινουμένων χειλέων, πρὸς τὸν περὶ οὗ ἐλάλει, —Σὲ προστάζω, τὸν εἶπον, νὰ μὴ ξαναπατήσης εἰς τὸ σπίτι μας!

—Ὡ, ὁ ἀρίσκος! ἀνέκραξεν ἡ μήτηρ μου, μετ' ἀπεριγράπτου πόνου. Τίνος τὸ λέγεις, παιδί μου; Ἀμ' ὁ φτωχὸς οὔτε ἀκούει, οὔτε μιλεῖ πλέον! Εἶναι τρελλὸς ὁ καθμένος!

Ὁ Κιαμῆλ προσήλου τοὺς ἀλαμπεῖς αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος, ὥς ἄνθρωπος οὐδόλως ἐννοῶν τὰ περὶ αὐτὸν συμβαίνοντα. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐφόρει τώρα πρασινοζώστον "κιου-λάφιον" Δερβίσου, τὸ ὅποιον τὸν καθίστα μέχρι γελοῖου βαθμοῦ ὑψηλότερον. Περί τὸ κατεσκευασμένον αὐτοῦ σῶμα ἐκρέματο ἐρρακωμένον τὸ "καφτάνιον" τῆς εἰς ἣν ἀνήκε μοναχικῆς τάξεως. Οἱ ἀγκῶνες αὐτοῦ διεφαίνοντο διὰ τῶν ριγμάτων τῶν ἱματίων του, ἀλλὰ ἦτον ἐξωσμένος λαμπρὰν δερματίνην ζώνην φέρουσαν ἐπὶ τοῦ θηλυκωτῆρος μέγαν ἐκλεκτὸν λίθον, ὄνυχα τῆς Μέκκας. Ἡ δὲ μορφή αὐτοῦ, εἶτε ὥς ἐκ τῆς ἀπαθείας ἐν ἣ διατέλει τώρα, εἶτε ὥς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἡλίου, ἐφαίνετο ὑγιεστέρα παρὰ πρότερον.

—Νὰ κουρεύονται! Εἶπεν ἡ μήτηρ μου, βλέπουσα πρὸς αὐτὸν μετ' οἴκτου. —Τὸν ἔκαμαν ἅγιον! Ἀφ' οὗτου ἐτρελλάθηκε τὸν ἔκαμαν ἅγιον. Καὶ τοῦ φιλοῦν τὸ χέρι, καὶ τοῦ φέρνουν φαγητά, καὶ τοῦ φέρνουν ροῦχα, καὶ θέλουν νὰ τὸν πάρουν εἰς τοῦ καὶμακάμη τὸ σπίτι. Μὰ ἐκεῖνος δὲν τρώγει παρὰ ξερὸ ψωμί, δὲν φορεῖ παρὰ αὐτὰ ποὺ βλέπεις, καὶ κοιμᾶται κατὰ γῆς μέσ' στὴν ἀχυρῶνα. Καὶ δὲν θέλει νὰ φύγῃ ἀπὸ κοντὰ μου ὅ,τι κι ἂν τοῦ κάμουν. Μόνον σάν τὸν στενοχωρῆσουν παρὰ πολὺ, μόνον σάν ταραχθῇ, βγάζει μία παράξενη φωνή —Γιὰ τὸν Θεό, Σουλτάνε μου, νὰ μὴν τὸ μάθῃ ἡ κοκκῶνα! —Ἄλλο ἀπ' αὐτὸ δὲν ἤξεύρει τίποτε! Ὁ ἀρίσκος ὁ Κιαμῆλης!

Καὶ ἐνθ' ἐκείνῃ ἔλεγε ταῦτα, ἐγὼ ἐσυλλογιζόμην τὴν ἀνήμερον ἄλλοτε ὀργὴν τῆς κατὰ τοῦ φονέως, τὸ παρὰπρονόν της, ὅτι ὁ φτωχὸς ἡμῶν ἀδελφὸς ἐταράσσετο ἐν τῷ τάφῳ του, ὅσαςκις ὁ φονεὺς αὐτοῦ ἐπάτει τὸ χῶμα, ἔστω καὶ εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κόσμου, καὶ ἀνέτρι-

χίαζε τὸ σῶμά μου ἐκ τῆς ιδέας, ὅτι ὁ φονεὺς ἐκεῖνος περιπατεῖ καθ' ἐκάστην ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ τάφου τοῦ θύματός του, καὶ ἔτρεμον μὴ τὸ πληροφορηθῇ ἡ ταλαίπωρος. Αὐτὸ θὰ τὴν ἐφόνευεν!

—Μολαταῦτα, τῇ εἶπον, ἐάν τὸν διώξῃς ἐσὺ, εἶμαι βέβαιος, ὅτι θὰ φύγῃ νὰ πάγῃ με τοὺς ἐδικούς του. Κάμε μου τὴν χάριν καὶ διώξέ τον ἀπὸ τὸ σπίτι μας.

—Ἀμ' τί λογῆς δά! ἀνεφώνησεν ἐκείνη σχεδὸν δακρύνουσα. —Ἐγὼ θυμοῦμαι καμμιὰ φορὰ ἐκείνη τὴν σεισουράδα, ποῦ τοῦ ἔδωσε μιὰ κλωσιὰ καὶ τὸν ἔδιωξεν ἀπὸ τὸ δωμάτιό μας, καὶ λέγω νὰ εἶχα ἓνα χέρι ἀπ' ἐδῶ ὡς στὴν Πόλιν, νὰ τοῦ δώσω μιὰ στο θηλυκὸ του πρόσωπο. Καὶ σὺ μὲ λὲς νὰ τὸν διώξω ἐγὼ με τὰ χέρια μου; Κεῖνος, βλέπεις, ἄφησε τὴν μητέρα του καὶ ἦρθεν εἰς ἐμένα. Κουβαλεῖ νερό, πάγει στὸν μύλο, πάγει τὰ ψωμιὰ στὸν φούρνο, σκάφτει τ' ἀμπέλια, σκουπίζει τὴν αὐλὴ, καλλιεργεῖ τὰ λουλούδια πάντα στὸν τάφο τοῦ Χρηστάκη μας' ὡς καὶ τὸ κανδήλι θέλει νὰ τ' ἀνάψῃ με τὸ χέρι του! Κ' ἐγὼ δά μαθὲς πῶς νὰ τὸν διώξω ὕστερα, ἀφοῦ τὸν ἐκύτταξα ἐφτά μῆνες μέσ' στο στρώμα, σάν τὸ παιδί μου! Ἄς τῷβρη ἀπὸ τὸν Θεὸ ὅποιος τὸν ἐκατάντησε σὲ τέτοια δυστυχία! Ἐλα, νᾶχης τὴν εὐχὴν μου, γυιόκα μου, ἄφες τὸν ταλαίπωρο με τὴν συμφορὰ του, καὶ πὲς μου δά μαθὲς, εὐρέθηκεν ὁ φονιάς; Ὡς τόσο δὲν εἰμύπορεσε νὰ βρεθῇ ποῖος ἦτανε!

—Ὅχι! ἀπεκρίθη ἐγὼ, ὅστις τὸν ἐβλεπον ἐνώπιόν μου.

Διότι ἀνελογίσθη ὅσα μοὶ ἔλεγε περὶ αὐτοῦ· παρέβαλον τὴν ἀγαθότητα τοῦ παράφρονος με τὴν βδελυρὰν πανουργίαν τοῦ πρῶην ταχυδρόμου, καὶ δὲν ἤξευρον νὰ εὕρω, ποῖος ἐκ τῶν δύο ἦτον ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου!